

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
KENT ÇALIŞMALARI ve YÖNETİMİ PROGRAMI

BÜYÜKŞEHİRLERDE GENÇLERİN BEDEN ALGISI VE
DÖVME PRATİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice SEZGİN

Danışmanı: Prof. Dr. Kadir CANATAN

İSTANBUL

Nisan 2018

Her hakkı saklıdır.

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
KENT ÇALIŞMALARI ve YÖNETİMİ PROGRAMI

BÜYÜKŞEHİRLERDE GENÇLERİN BEDEN ALGISI VE
DÖVME PRATİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice SEZGİN

Danışmanı: Prof. Dr. Kadir CANATAN

İSTANBUL

Nisan 2018

Her hakkı saklıdır.

ONAY SAYFASI

Hatice SEZGİN tarafından hazırlanan “Büyükşehirlerde Gençlerin Beden Algısı ve Dövme Pratikleri” adlı çalışma aşağıdaki jüri üyeleri tarafından MİMARLIK ANA BİLİM DALI “KENT ÇALIŞMALARINI ve YÖNETİMİ” Programında “YÜKSEK LİSANS TEZİ” olarak kabul edip onaylanmıştır.

Danışman / Başkan

Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye

Prof. Dr. Mehmet Oktay CANSUN

Üye

Prof. Dr. Adem ESEN

BEYAN

Bu çalışma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü MİMARLIK ANA BİLİM DALI KENT ÇALIŞMALARI ve YÖNETİMİ'ndeki öğrenciliğim döneminde hazırlanmış olan yüksek lisans tezi tarafımdan yapılmış ve kaleme alınmış tamamen özgün bir çalışma olup bu çalışmamın başından sonuna kadar bilimsel ahlak kurallarına uydum. Bu çalışmam süresince elde etmediğim ve tezimde/raporumda kullanmış olduğum bütün bilgiler ve yorumlar için atıf yaptığımı ve kaynak gösterdiğimi, patent ve telif haklarımı ihlal edici bir davranışta bulunmadığımı beyan ederim.

Hatice Sezgin

İÇİNDEKİLER

BEYAN	ii
KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	x
ÖZET (Türkçe/İngilizce)	xi
1 GİRİŞ	1
2 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI	5
2.1 Araştırmanın Önemi	6
2.2 Varsayımlar	7
2.3 Hipotezler	7
2.4 Sınırlılıklar	8
2.5 Araştırmanın Yöntemi ve Deseni	8
2.6 Terimler(Tanımlar).....	10
3 KÜRESELLEŞME KARŞISINDA GENÇLİK VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	13
3.1 Gençlik Ne Demektir?.....	13
3.1.1 Gençlik Döneminin Özellikleri	16
3.2 Küreselleşme Karşısında Gençlik ve Sorunları.....	18
3.3 Kültürün Küreselleşmesi	22
3.4 Postmodernizm Ne Demektir?	24
3.4.1 Postmodern Toplum Ne Demektir?	25
4 GENÇLİK ARAŞTIRMALARININ BEDEN SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ	28

4.1	2000 Öncesi Çalışmalar	28
4.2	2000 Sonrası Çalışmalar.....	29
5	SOSYOLOJİ BEDENE NASIL YAKLAŞIR?.....	41
5.1	Bedenin Tarihi.....	41
5.2	Bedene Kuramsal Yaklaşımlar.....	46
6	GENÇLERDE BEDEN ALGISI	53
6.1	Beden Algısı.....	53
6.1.1	Gençlerde Beden Algısına Etki Eden Etmenler	55
7	BEDENE MÜDAHALE	59
7.1	Estetik Cerrahi.....	59
7.2	Dövmeli Bedenler	64
7.3	Dövme Çeşitleri.....	70
7.3.1	Tribal Dövme	70
7.3.2	Geltir Dövme.....	70
7.3.3	Okyanusya Adaları(Tahiti-Samua-Maori) Dövmeleri	70
7.3.4	Portre Dövme	71
7.3.5	Çizgi Karakter Dövme	71
7.3.6	Mistik Dövme	71
7.3.7	Yırtıcı Hayvan Dövme	71
7.3.8	Yazı Dövme	71
7.3.9	Oldschool Dövme	71
7.3.10	Ultraviyole Dövme.....	72
7.3.11	Medical Dövme.....	72
7.4	Günümüzde Dövme.....	72
8	BULGULAR VE YORUMLAR	79
8.1	Kişisel ve Ailevi Bilgiler.....	79
8.1.1	Demografik Veriler	79

8.2	Sosyo- Ekonomik Düzey.....	82
8.3	Beden Algısı ve Bedenle İlişkiler.....	86
8.3.1	Beden Memnuniyeti	86
8.3.2	Diyet ve Spor Aktiviteleri	90
8.3.3	Beden Üzerinde Tasarruflar	91
8.4	Dövme Uygulamaları	96
8.4.1	Dövme Yaptırma Yaşı ve Dövme Yaptırma Biçimleri.....	96
8.4.2	Dövme Yaptırma Gerekçeleri	99
8.4.3	Dövme Yaptırma Kararında Sosyal Çevrenin Etkisi	101
8.4.4	Dövmeye Karşı Ailenin Tepkisi.....	102
8.4.5	Dövmede Simge ve Motif Tercihleri	104
8.4.6	Dövmenin Etkileri	107
9	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	115
	KAYNAKÇA	123
	EKLER.....	130
	Ek 1: Anket Soruları	131
	ÖZGEÇMİŞ.....	136

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BAÜ: Bahçeşehir Üniversitesi

BOÜ: Boğaziçi Üniversitesi

çev. : Çeviren

der. : Derleyen

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ed. : Editör

GSÜ: Galatasaray Üniversitesi

Hz. : Hazreti

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

MS. : Milattan Sonra

MSGSÜ: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

No. : Numara

s. : Sayfa

TL: Türk Lirası

TV: Televizyon

vb. : Ve Benzeri

vs. : Vesaire

www: world wide web

YTÜ: Yıldız Teknik Üniversitesi

yy. : Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1:** Gençlerin yaş dağılımları
- Tablo 2:** Gençlerin doğum yerleri
- Tablo 3:** Gençlerin annelerinin doğum yerler
- Tablo 4:** Gençlerin babalarının doğum yerleri
- Tablo 5:** Gençlerin medeni durumları
- Tablo 6:** Gençlerin öğrenim durumları
- Tablo 7:** Gençlerin annelerinin eğitim durumu
- Tablo 8:** Gençlerin babalarının eğitim durumu
- Tablo 9:** Gençlerin çalışma durumu
- Tablo 10:** Gençlerin aylık gelir durumu
- Tablo 11:** Gençlerin ailelerinin gelir durumu
- Tablo 12:** Beden memnuniyet durumu
- Tablo 13:** Dış görünüşte rahatsızlık duyulan yerler
- Tablo 14:** Yüzde en çok rahatsız olunan bölümler
- Tablo 15:** Gençlerin kiloları hakkındaki düşünceleri
- Tablo 16:** Kilo vermeyi isteme durumu
- Tablo 17:** Son bir ay içerisinde diyet yapma durumu
- Tablo 18:** Spor yapma sıklıkları
- Tablo 19:** Estetik operasyon yaptırmaya yönelik düşünceler
- Tablo 20:** Piercing kullanma durumu
- Tablo 21:** Saç boyatma durumu

- Tablo 22:** Tercih edilen saç boyası renkleri
- Tablo 23:** Makyaj yapma durumu
- Tablo 24:** Lens kullanma durumu
- Tablo 25:** Gençlerin ilk dövme yaptırmaya gittikleri yaş
- Tablo 26:** Gençlerin ilk dövme yaptırmaya gittikleri yaş ortalaması
- Tablo 27:** Dövme sayısı
- Tablo 28:** Dövme bölgeleri
- Tablo 29:** Dövme yaptırmaya giden gerekçeleri
- Tablo 30:** Dövme yaptırmaya kararında çevrenin etkisi
- Tablo 31:** Dövme yaptırmaya kararında etkisi olan kişiler
- Tablo 32:** Ailenin dövme yaptırmaya ilişkin tutumu
- Tablo 33:** Ailede dövme yaptıran başka kimse olma durumu
- Tablo 34:** Ailede dövme yaptıran yakınlar
- Tablo 35:** Dövmede tercih edilen simge ve motifler
- Tablo 36:** Dövme sonrası pişmanlık duyma durumu
- Tablo 37:** Dövme sonrası bir farklılık hissetme durumu
- Tablo 38:** Dövme sonrası dışlanma durumu
- Tablo 39:** Dövme sonrası popüler olma durumu
- Tablo 40:** Dövme sonrası kendini daha özgür hissetme durumu
- Tablo 41:** Dövme yaptıranlara karşı olumsuz tutum
- Tablo 42:** Dini inancın dövme yaptırmaya etkisi
- Tablo 43:** Gençlerin ruhsal rahatsızlık durumları
- Tablo 44:** En çok sevilen müzik türleri
- Tablo 45:** Siyasete ilgi düzeyi
- Tablo 46:** Sosyal medyayı kullanma süresi

ŞEKİL LİSTESİ

- Resim 1:** Kylie Jenner, dudak dolgunlaştırma operasyonu sonrası
- Resim 2:** Farklı estetik operasyon geçiren “Barbie Adam”
- Resim 3:** İÖ 2000’lere ait Mısır mumyasındaki Lahor’um inekleri tasvirli dövmeler
- Resim 4:** İskitli bir hükümdara ait dövme
- Resim 5:** Anadolu’da dövme âdeti
- Resim 6:** Çam ağacı dövmesi
- Resim 7:** Vücudun farklı bölgelerine uygulanan çeşitli dövmeler
- Resim 8:** Ameliyat ve yara izlerini kapamak için kullanılan “*medikal dövme*”
- Resim 9:** Kaybolma ihtimali yüksek olan kişilere yapılan numaralı dövme
- Resim 10:** Çiçek Dövmesi
- Resim 11:** Baykuş Dövmesi
- Resim 12:** Kuş Dövmesi

ÖZET (Türkçe/İngilizce)

İnsan bedeni, tarihsel süreçte farklı biçimlerde algılanmış ve farklı biçimlerde tanımlanmıştır. İlk olarak beden sadece biyolojik bir nesne olarak ele alınmış, bedenin sosyo kültürel yönü, yaşantılara bağlı olan süreçte çeşitli yaklaşımlarla desteklenerek tartışılmaya başlanmıştır. Sosyolojik anlamda beden, yalnızca biyolojik olarak verili bir nesne olmayıp, söylemler ve toplumsal uygulamalarla şekillendirilen sosyal bir yapılandırma olarak tanımlanmaktadır. Tarihin her döneminde beden, belli simge ve semboller taşımış ve bu bağlamda düşünce ve yaşantılara bir yön vermiştir. Bu çalışma ile genç bireylerin beden algılarına etki eden toplumsal faktörler incelenirken, diğer yandan da günümüz toplumlarında giderek popüler hale gelen ve bedene bir müdahale olarak görülebilecek dövme uygulamasının sosyokültürel anlamı üzerine odaklanılmaktadır.

Günümüzde geleneksel kesimde önemini kaybetmiş durumda bulunan dövme âdeti kentsel kesimde hızla büyüyen bir sektör haline gelmiştir. Bu nedenle de dövmenin popülerleşmesinin toplumsal gerekçelerini ortaya koymak önemlidir. Dövme, pek çok kişi tarafından bedenin güzelleştirilmesi, dikkat çekmek, popüler olmak, kendi imajını oluşturmak ve süs amaçlı olarak tercih edilmektedir. Günümüzde gittikçe yaygınlaşan dövmenin, gençlerin beden algısı ve beden pratikleri açısından ele alınması günümüz tüketim toplumunun şartları ile yakından ilgilidir.

“Beden memnuniyeti” kavramı ve dövme ile ilgili bilgilerden hareketle, eğitilmiş genç oranının oldukça yüksek olduğu bir ilçe olan Beşiktaş ilçesinde yaşayan 17-34 yaş grubu öğrencilerle yapılan anket araştırmasına dayanan bu çalışma, dövmeli gençlerin beden memnuniyetini ölçmek, dövmenin diğer beden pratikleri ile ilişkisini ele almak açısından büyük önem taşımaktadır. Gençlerin beden memnuniyeti ve günümüz toplumunda bedeni düzenleyen söylemlerin bir arada tartışıldığı bu çalışmada, gençlerin dövmeyi uygulatma nedenleri, dövmede

tercih edilen simge ve motifler, dövme-popülarite, dövme-özgürlük, dövme-dışlanma, dövme-din ilişkisi konuları ele alınmıştır. Bütün bunlar, bedenın toplumsal etkileşim içindeki önemini ve gündelik yaşam içerisindeki gerçekliklerin üretilmesindeki ağırlıklı rolünü göstermektedir.

“Büyükşehirlerde Gençlerin Beden Algısı ve Dövme Pratikleri” başlıklı bu çalışma ile gençlerin beden algıları ortaya konabilir, beden memnuniyetsizliği ve nedenleri ölçülebilirse ileriye dönük tahminler yapılabilir ve genç bedenlerin geleceği konusunda ayakların biraz yere basması sağlanabilir.

The human body is defined in different ways by being evaluated in different ways in the historical process. Firstly, the body was handled as a biological object, and the socio-cultural aspect of the body began to be discussed with various approaches supported by the experience. In the sociological sense, the body is defined not as a biologically distributed object but only as a social configuration that is shaped by discourses and social practices. In every period of history, the body carried certain symbols which have given a direction to thoughts and lives in this context. This study focuses on the sociocultural meaning of tattooing, which can be seen as an intervention that becomes increasingly popular in contemporary societies while analysing the social factors affecting the physical perceptions of young individuals.

Today, the tattoo tradition, which has been losing importance in the traditional sector, has become a rapidly growing sector in the urban sector. Therefore, it is important to establish the social justifications of the popularization of tattoos. Tattoos are preferred by many people to make the body beautiful, to get attraction and attention, being popular, and to create his own image. Today, the increasingly widespread of tattoo among young people in terms of body perception and body practices is closely related to the conditions of today's consumer society.

This study, based on a questionnaire survey conducted with 17-34 age group students living in Besiktas district, where the ratio of educated young people is very high, on the basis of the concept of "body satisfaction" and tattooing, measures the satisfaction of the tattooed young people and the relation of the

tattoo with other body practices is highly great important. In this study where the body satisfaction of the young people and the discourses that regulate the body in today's society are discussed covering the topics of the causes of the tattooing of the young people, symbols and motifs preferred for tattooing, tattoo-popularity, tattoo-freedom, tattoo-exclusion and tattoo-religion issues as well. All these threads indicate the importance of the body in social interaction and its predominant role in producing the realities in everyday life.

This study, titled "Body sensation and tattooing practices among youths", can reveal the body's perceptions of the young, makes forward estimates if their body dissatisfaction and causes can be measured, and allow foot press somewhat in the matter of the future of young bodies.

1 GİRİŞ

İnsan bedeni organik yapısı, biçimi, rengi ve hacmiyle nesnelere dünyası içerisinde değerlendirilirken bilinciyle de nesnelere ayrılan ve özne olarak görülebilecek türlü eylemlerin sahibi olan bir varlık olarak toplumda yer almaktadır. Böylece beden, fiziksel varlığının ötesinde bir anlama sahip olmakta ve toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsellik olarak tanımlanan birçok kimliğin konumlandığı, performe edildiği ve sorgulandığı bir yapı haline gelmektedir.

İçinde bulunduğumuz küreselleşme süreci, insana tüketmeyi zorunlu kılmaktadır. Zira bedeni için tüketmeyen insan, kendi gözünde ve başkalarının gözünde saygınlığını yitirmektedir. Bauman, günümüz toplumunun insanlara en başta tüketici rolünü verdiğini, onları bu şekilde biçimlendirdiğini belirtmektedir. Postmodern toplumun üyelerine dayattığı norm, bu rolü oynama kabiliyeti ve istekliliğidir.

Bauman'a göre (2014:224) hiçbir şey yapmamak, yani tüketim faaliyetlerinin dışında kalmak toplumda ihmalkârlığın, ilgisizliğin, kalın kafalılığın ve acizliğin bir kanıtı olmaktadır. Bu durum, kişiyi başka insanların ve kendi gözünde değersiz kılacaktır. Tüketmeyen birey, ailesinin ve arkadaşlarının gözünde bedenine özen göstermeyen, övünebilecek ve gurur duyacak bir varlığı olmayan biri olarak değerlendirilecektir.

Bauman'a benzer şekilde Giddens da bedene bakışta toplum normlarının önemli bir etkisi olduğundan bahseder. Bedenlerimizin, ait olduğumuz grubun normları ve değerleri tarafından derinlemesine etkilendiğini söyleyen Giddens bedene dair pek çok şeyi toplumun belirlediğini anlatır: "Bu normlar, farklı cinsiyetler, yaş grupları ya da ekonomik katmanlar için uygun ve gerekli olan

davranışları, giyim tarzını, bakım ve temizlik kurallarını, güzellik ve çirkinlik ölçülerini, sağlık durumlarını tanımlar (Giddens, 2012: 296).

Toplumun belirlediği bu normlara uygun bir bedene sahip olmak ise insanları farklı tıbbi müdahalelere açık hale getirir. Medya da bahsi geçen normları yaygınlaştırmakta ve estetik cerrahiye olan ilginin artmasına neden olmaktadır. Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği'nin (ISAPS) verilerine göre: 2013 yılında 2,3 milyondan fazla cerrahi müdahale gerektiren ya da gerektirmeyen işlem yapılmıştır. Bu işlemler içindeyse Botoks, tüm dünyada en popüler olan estetik operasyon biçimi olmuştur. Bundan sonra en sık yapılan işlemler ise; meme büyütme, yağ aldırma, gözkapağı ameliyatı, yağ ekletme ve burun düzeltme olmuştur (Canatan, 2016:204).

Bedeni toplum tarafından sunulan normlara göre değiştiren bu tıbbi, cerrahi uygulamalar dışında bedene dikkat çekmek amacıyla yapılan bir diğer işlem de dövmedir. Herhangi ciddi bir riskinin bulunmayışı ve kalıcı bir değişim sağlaması dolayısıyla özellikle gençler arasında tercih edilmektedir. Dövme, tıp dilinde “tatuaj” olarak bilinmektedir. Ülkemizde ve dünyada dövme uygulamasının yapıldığı mekânlara da genellikle bu isim verilmektedir.

Günümüzde dövme, özellikle batılı ülkelerde saygın sanat dalları arasında sayılmaktadır. Bu alanda ABD başta olmak üzere bazı ülkelerde enstitü bazında faaliyet gösteren yüksekokullar mevcuttur. Yine pek çok ülkede dövme devasa bir endüstriyel ve fabrikasyon üretim zincirine dönüşmüş durumdadır. Uygulama malzemelerinin kalitesi artırılmış ve dövme herkesin kullanabileceği bir sanat uygulamasına dönüştürülmüştür.¹

1960'lara kadar daha çok anti-sosyal bir aktivite olarak kabul edilen tatuaj, günümüzde daha popüler bir hal almış ve olağanlaşmıştır. Yaptırıldığı bölge, şekli, işçiliğindeki kalite, beraberinde skarifikasyon varlığı gibi birçok parametre ile birlikte tatuaj ait olduğu kişi ve onun sosyal ilişkileri hakkında pek çok fikir verebilir. Vücuda tatuaj yaptırmak; bir çeteye, klana, dinsel gizli spesifik bir gruba ait olduğunun ifadesi olabildiği gibi kişinin sosyal yaşamdaki konumunu da (zengin, fakir, evli, bekar, uyuşturucu kullanıcısı) gösterebilir veya yalnızca vücudu süsleme

---

¹ http://www.dreamtattoo.com/tatoo_tarihi.html (20.09.2016).

amacı taşıyor olabilir. Bunun dışında kendisini koruduğuna inandığı bir işareti, şekli bedenine işletmek isteyenler de vardır (Koç & Şam, 2009:218).

Son yıllarda moda haline gelen dövme, önemli bir sektör haline gelmeye başlamıştır. Dövme sektörünün 70 milyon TL'lik bir büyüklüğe ulaştığı bildirilmektedir. Türkiye'de 1 milyon kişide dövme bulunduğu tahmin edilirken, her yıl bu sayıya yaklaşık 200 bin kişi daha eklenmektedir. Dövme yaptıran kişi sayısının yıllık 200 bin kişiye ulaştığı bildirilmekte olup, Türkiye'deki dövmeli gençlerin sosyolojik olarak bir profilini ortaya koymak ve doğru analizler yapmak kolay bir iş değildir. Çünkü bu kadar büyük bir kitleye ulaşmak ve dahası gerçekte dövmeli olduklarını tespit etmek gereklidir. Günümüzde yapılan kazı araştırmaları, en eski dövmenin 5.300 yıl kadar geriye gittiğini göstermektedir. Dövme yaptıran geleneğinin binlerce yıldan beri devam ediyor olması dövme türleri hakkında araştırma yapmak için çok iyi bir tarih ve sosyoloji bilgisine sahip olmanın yanısıra uzun bir müddetin de bu yolda sarf edilmesini gerektirmektedir. Dövmeli gençlerin bir arada bulunduğu ortak bir mekânın bulunmayışı ve dövme uygulamasının bedensel bir pratik olması dolayısıyla kişisel ve hassas bir konu olması bu alanda araştırma yapmayı düşünen akademisyenlerin işini güçleştirmektedir.

Kişiyeye özgü bir tercihin ürünü olan dövmenin görsel olarak algılanışı da yaşam tarzlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Burada kimlik kavramı ile dövme yaptırmak, yaptırılan dövmenin niteliği, anlamı arasında bir bağ kurmak mümkündür. Kimlik kısaca bir kişinin ya da grubun/topluluğun kendi niteliklerine, değerlerine, konumuna ve kökenine ilişkin bilinçli kavrayışı olarak tanımlanabilir. Bu tanım hem bireysel, hem de sosyal kimliklerin ortak bir mantığa dayandığını göstermektedir. Başka insanlarla olan benzerlikler üzerine kurulan sosyal kimlik bireyi çok yakından ilgilendirir ve çeşitli yönlerden ona hizmet eder: bir grup tarafından tanınma, onaylanma, desteklenme ve üyelik verilme gibi (Şimşek, 2002).

Dövme yaptıran kararı gibi dövme ile bedene işlenen semboller de kimlikle, kültür ve eğitim seviyesi ile alakalıdır. Toplumun en yeniliklere açık kesimi olan gençler özellikle ergenlik dönemiyle birlikte bedenlerini dikkat çekici bir hale getirmek için dövmeyi kullanmaktadır. Ailelerin dövmeye bakışı da yaşanan çevreye ve yaşam standartlarına göre değişmektedir (Tülüce, 2014:23).

Geçmişte süs, gösteriş, karşısındakine meydan okuma, korunma, şifa, tılsım, duyguları dışa vurma amaçlı olarak yapılan dövme, günümüzde geleneksel ve kutsal

anlamlarından sıyrılıp estetik amaçla yapılan çeşitli tasarımlara dönüşmektedir. İlk çağ ve orta çağda bir kabileye veya toplumsal sınıfa mensubiyetin ifadesi olarak yapılırken günümüz şartlarında güzel ve dikkat çekici olmak, kendi tarzını oluşturmak maksadıyla uygulanmaktadır.

2 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI

Bu araştırmanın problemi, gençlerin beden algıları ve bu algıya etki eden toplumsal ve kültürel etmenleri ortaya koymaktır. Bu bağlamda esas ilgimizi çeken nokta gençlerin dövme yaptırma pratiklerini incelemektir.

Bu araştırmayla biryandan genç bireylerin beden algılarına etki eden toplumsal faktörler incelenirken, diğer yandan da günümüz toplumlarında giderek popüler hale gelen ve bedene bir müdahale yöntemi olan dövmenin sosyo-kültürel anlamı araştırılacaktır.

Bir tüketim nesnesi olarak dövme, bedene nasıl bir anlam katmaktadır? Hangi motiflerle dövme tercih edilmektedir? Farklı çevrelerde dövmeye bakış nasıl değişmektedir? Dövme yaptıran genç bireyler arasında ekonomik ve kültürel açılardan ne tür benzerlikler ya da farklılıklar bulunmaktadır? Sembolleştirilmeye yatkın karmaşık yapısı ve sınırları belirlenmiş her sistemin modeli oluşuyla her türlü hududu temsil edebilecek bir kategoride olan insan bedeninde dövme ile nasıl bir değer artışı yaşanmaktadır? Çalışmada, bu ve benzeri sorulara cevap aranacaktır.

Modern tüketim toplumunun çeşitli argümanlar sunarak genç bireylerde yeni bir beden algısı oluşturduğu imgesinden yola çıkılarak küresel kültüre en fazla maruz kalan kesim olan gençlerin topluma kendilerini kabul ettirme sürecinde bedenlerinden ne ölçüde memnun oldukları irdelenecektir. Araştırma, bu çerçevede çok yaygın bir uygulama biçimi olan dövmenin hangi etkenler tarafından belirlendiğini sorgulamayı hedeflemektedir.²

Bu araştırmanın amacı; gençlerin benlik ve beden öz saygılarının iyileştirilmesi için yapılacak sosyal hizmet çalışmalarına katkı sağlamak ve beden memnuniyetsizliğini azaltmaya yönelik literatüre katkı sağlamaktır.

---

² <https://tr.wikipedia.org/wiki/HristiyanlyüzdeC4yüzdeB1k> (25.10.2016).

2.1 Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi, her bireyin bir kimlik duygusu geliştirmeye ve dünyadaki yerini tanımlamaya çalıştığı bir dönemdir. Bu dönemde anne babaya ait değerler yadsınmakta ve arkadaş grupları tarafından beğenilmek büyük önem kazanmaktadır (Buytendijk, 1976:164). Yaygın toplumsal normların genç bedenlerin fiziksel çekiciliğinin önemini vurgulaması beden algısında belirleyici olmaktadır. (Giddens, 2000:128). Yazılı ve görsel basın ile gençlere model olarak gösterilen "ideal beden" ölçüleri, özellikle genç kızlara dayatılan ince beden baskısı, bireylerin kendi bedenlerine karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesini engellemektedir.

Ergenlerin psikososyal gelişiminde beden imgesinin önemli bir rolü vardır. Puberte, cinsellik ve kimlik oluşumu beden imgesinden etkilenmektedir. Beden algısı ergenin özgüveninin gelişiminde en önemli belirleyicilerdendir. Bu yaş döneminde olumsuz beden algısı depresyon, anksiyete ve olumsuz değerlendirme korkusuyla ilişkili olabilmektedir (Göksan, 2007:38).

Günümüzde daha çok arkadaş çevresinde popülerlik kazanmak için kullanılan dövmenin, aykırı gruplar tarafından da cinselliği artıran bir obje olarak, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile bağlantılı bir şekilde yaptırıldığı ortaya çıkmıştır (Sürmeli, 2013).

Son yıllarda moda haline gelen dövme, önemli bir sektör haline gelmeye başlamıştır. Dövme sektörünün 70 milyon TL'lik bir büyüklüğe ulaştığı bildirilmektedir. Türkiye'de 1 milyon kişide dövme bulunduğu tahmin edilirken, her yıl bu sayıya yaklaşık 200 bin kişi daha eklenmektedir (Canatan, 2016:192).

Günümüzde estetik ve bireysel nedenlerin dışında daha çok sosyal nedenlerle yapılan dövme hakkındaki bu araştırma gençliğin tercihleri ve kimlik yönelimleri ile alakalı önemli ipuçları vermektedir. Hedefimiz, oldukça geniş kapsamlı bir dizi soruya nesnel yanıtlar bulmaktır: Dövme yaptırmaya neden olan etmenler nelerdir? Gençler, neden bedenlerini olumsuz olarak algılamaktadırlar? İdeal beden özellikleri nelerdir? Dövme yaptıran gençlerin sosyolojik bir profili var mıdır? Var ise bu profil sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ne tür özellikler göstermektedir?

2.2 Varsayımlar

1. Bu çalışmada uygulanan nicel ve nitel yöntemler birbirlerini tamamlayıcıdır.
2. Bu araştırmanın uygulandığı Beşiktaş ilçesi, günümüzde modern dövme uygulamaları uygulayan gençlerin yoğun olduğu bir yerdir.
3. Bu çalışmada yararlanılan kaynakların doğru ve geçerli bilgiler sağladığı ön görülmektedir.
4. Gençlerin dövme yaptırmaları beden algısı ile ilgilidir.

2.3 Hipotezler

1. Genç bireyler, dış görünüşleri açısından en çok kilolarından rahatsızdırlar.
2. Dövme, özellikle sosyo-ekonomik durumu iyi olan çevrelerde daha yaygın bir uygulamadır.
3. Genç bireyler, hatıra ve anı olsun diye dövme yaptırmaktadır.
4. Rock müzik dinleyen gençler dövme yaptırmaya daha meyillidir.
5. Dövme yaptıran bireyler, dinin dövme yaptırmaya engel olmadığını düşünmektedir.
6. Dövme yaptıran bireyler, siyasete ilgilidir.
7. Genç bireyler, dövme yaptırdıktan sonra kendilerini daha özgür hissetmektedirler.
8. Dövme yaptıran bireylerin ailesi dövme yaptırmalarını desteklemiştir.
9. Dövme yaptıran bireyler, dövme yaptırdıktan sonra pişman olmamıştır.
10. Dövme yaptıran bireyler, dövme sonrası bir farklılık hissetmiştir.
11. Dövme yaptıran bireyler, dövme sonrası arkadaş çevresinde daha popüler olduğunu belirtmiştir.

2.4 Sınırlılıklar

1. Araştırma, Beşiktaş'taki dövme mekânlarında ve kafelerde bulunan 15-30 yaş grubundaki yüz dövmeli genç ile yapılmıştır.
2. Beşiktaş ilçesi, tarihi, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve coğrafi özellikleri ile İstanbul genelinden farklılık arz etmektedir. Eğitim seviyesi yüksek gençlerin bulunduğu bu ilçe, komşu ilçelerden gelen pek çok gencin sıklıkla tercih ettiği çeşitli eğlence ve alışveriş merkezlerine sahiptir. Özellikle Beşiktaş ilçesinde Sinanpaşa Mahallesinde üniversite hazırlık sürecinde ve sonrasında gündüz yoğun insan hareketi yaşanmaktadır. Dil kursları, etüt merkezleri ile çeşitli sınavlara hazırlanan öğrenciler, boş vakitlerini ilçede bulunan Metro City, Özdilek Park, Kanyon, Zorlu Center, Akmerkez gibi AVM'lerde ve civardaki kafe ve eğlence mekânlarında geçirmektedirler. Bu durum toplumun en dinamik kesimini temsil eden gençlere ulaşabilmek, onlardan bilgi almak açısından işimizi kolaylaştırmıştır. Ancak belli bir bölge ve sayı ile sınırlandırılan bu çalışma ile genellemelere varılması mümkün değildir.
3. Ülke genelindeki dövmeli bireylerin sosyolojik bir profilini çıkarmak için çok sayıda sosyologun bir arada ve uzun zaman çalışması gerekmekte olup, bizim çalışmamız bir yüksek lisans tezi olduğu için 2016 yılında Beşiktaş ilçesi sınırları içerisinde, Etiler ve Bebek'te yer alan çeşitli cafelerde vakit geçiren ağırlıklı olarak - Boğaziçi Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, öğrencilerine uygulanan bir anket çalışmasına dayanmaktadır.

2.5 Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu araştırma, iki aşamadan oluşan ve dolayısıyla hem nicel hem de nitel bir araştırmadır. Nicel araştırma, Beşiktaş semtinde bulunan 15-30 yaş grubundaki gençler ile yapılmıştır. Toplam 100 kişiden oluşan örnekleme 55 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketin hazırlanması sürecinde çeşitli dövme ustaları ve dövme yaptıran bireylerle görüşülmüştür. Anket üç kısımdan oluşmaktadır: Birinci kısımda beden memnuniyet durumunu anlamaya ve bedenle ilişkileri tespiti için sorular sorulmuştur. İkinci kısımda ise, dövme uygulamasına dair bilgiler alınarak çevrenin

dövmeye bakışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Son kısım da, katılımcıların kişisel ve ailevi bilgileri sorularak sosyo-demografik profilleri çıkarılmaya çalışılmıştır. Gençlerin nasıl bir bedene sahip olmak istediklerini ve dövmenin hangi sosyolojik gerekçelerle uygulanmakta olduğunu araştıran çalışma, literatür taraması ile desteklenmiştir. Gençlik hakkında yapılmış olan çalışmalar “beden sosyolojisi” penceresinden incelenmiş, medya üzerinden sunulan beden imajları, gençlerin kendi bedenleri üzerindeki tasarrufları ile ilgili olarak ele alınmıştır. Nicel anket uygulamasından çıkan sonuçlara bağlı olarak dövme işini meslek edinmiş dövme ustaları ile “odak grup görüşmeleri” yapılmıştır. Araştırmanın nitel olan bu kısmında Beşiktaş ilçesinde mesleğini icra eden, yaşları 20-50 arasında değişen 8 dövme ustası ile görüşülmüştür.

Nitel araştırma, tümevarımcı bir yaklaşımla, olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleme, katılımcıların bakış açılarını anlama ve yansıtma üzerine odaklanan araştırma yaklaşımıdır.

Nitel araştırma yöntemlerinin doğal ortama duyarlı olması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması diğer önemli özellikleridir.

Son yıllarda nitel araştırmalara verilen önemin artması, nitel araştırmalarda kullanılacak veri toplama yöntemlerini de önemli hale getirmiştir. Nitel bir veri toplama yöntemi olan odak grup görüşmeleri, derinlemesine ve detaylı bilgi elde edilmesinde kullanılacak bir görüşme yöntemidir. Odak grup görüşmeleri katılımcıların duygu, düşünce, tecrübe, eğilim gibi kişisel özelliklerini yansıtabilecek bir görüşme yöntemidir. Odak grup görüşmelerinde elde edilen bilgilerin genellemesi gibi bir amaç söz konusu olmadığından, katılımcıların kendi değerlendirmeleri önemlidir. Amaç genellemelere ulaşmak değil, görüşleri ortaya çıkarmaktır. Odak grup görüşmelerinin katılımcılar arasındaki etkileşimi artıracak bir özelliğe sahip olması, elde edilecek bilgileri daha da önemli hale getirmektedir (Çokluk, 2011: 105).

Araştırma, bu kapsamında ziyaret edilen dövmeci mekânlarında bulunan dövmeli genç bireylere uygulanan anket ve dövme ustalarıyla gerçekleştirilen odak grup çalışması ile sınırlıdır. Çalışma dâhilinde, gençlerin beden memnuniyetlerine, bedenle ilişkilerine ve dövme uygulamasına dair önemli bilgilere ulaşılmıştır.

2.6 Terimler(Tanımlar)

Beden Algısı: Küresel dünya düzeni, yeni bir genç tanımı ile karşımıza çıkmaktadır. Gerek Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) sağlık tanımı, gerek medyadaki hâkim bakış açısı, bedeni tıbbi biyolojik faktörlerden çok sosyal ve kültürel faaliyetlerle tanımlamaktadır. İnce, fit, enerjik bir beden sadece medya tarafından değil, sıradan insanlar tarafından da kabul edilen bir kavram haline gelmiştir. Gençlerde, özellikle kız çocuklarında beden memnuniyetsizliğinden kaynaklanan sebeplerden ötürü çeşitli diyetler uygulanmaktadır. Kullanılan sağlıksız yöntemler, gelişme çağının gerektirdiği temel besin maddelerinin eksik tüketilmesinin yanında, yeme bozukluğu hastalık riskini de artırmaktadır. Kötü beden imajı ve algısına sahip olan gençler sağlıksız diyet uygulamalarına başvurmaktadır Yapılan araştırmalar, beden memnuniyetsizliğinin idealde benimsenen ağırlık ile algılanan ağırlık arasındaki farktan kaynaklandığını göstermektedir (Demir, 2006: 1-3).

Beden memnuniyetsizliği sosyo-kültürel olgulardan etkilenmektedir. Gençler, inanç, yasalar, gelenekler, görenekler, çevre etkileri, politika, doğa koşulları, ekonomik unsurlar ve iç çatışmalar gibi toplumsal faktörlerden etkilenebilmektedirler.

Beden salt biyolojik bir olgu değildir. Bedenin gençler tarafından nasıl algılandığı sosyal ve psikolojik bir süreç olup öznel bir tanımlama biçimine dayanmaktadır. Beden algısı kavramı içinde, bireylerin kendi bedenleri ile ilgili deneyimleri, tutumları ve duyguları gibi pek çok kavram yer almaktadır. Bunların yanı sıra, bireylerin kendi bedenlerinde ve diğer kişilerin bedenlerinde olan değişiklikleri fark etmelerinde ve bu değişimleri yorumlamalarında kültürün de etkisi olduğu bilinmektedir. Bu sayede kişiler “sağlıklı olmayı hasta olmaktan”; “engelli olmayı engelli olmamaktan”, “herhangi bir hastalık bulgusunu algılamayı ya da ifade etmeyi”, “bedenin hangi bölümlerinin açıkta kalacağını toplumda bir rahatsızlık oluşturmayacağı” gibi durumları ayırt edebilmektedirler. Toplum içinde bedenlerin birbiriyle karşılaşması ve etkileşime girmesi bedeni türlü müdahalelerin odağı haline getirmektedir. İyi bir iletişim aracı olan beden, verdiği mesajlarla toplum sahnesinde canlı bir aktördür. Yeme, içme, uyuma, yürüme, konuşma, gülme gibi sıradan görünen birçok gündelik eylem bile insan bedeninin sosyal ilişkilerde belirli bir sınıfa dâhil edilmesine neden olmaktadır. Bedenlerin iyi, güzel algılanması için beden küçük büyük türlü müdahalelere maruz kalacaktır.

Gençlik: Sosyolojide, biyolojik bakımdan genç olma durumunu yansıtmaktan ziyade, atfedilmiş bir statü ya da toplumsal düzeyde kurgulanmış bir adlandırma olarak düşünülen bir terim. Gençlik çağı bireyin fiziksel ve ruhsal açıdan büyük değişimler yaşadığı dönemdir. Toplumsal bir varlık olan insan, bedenle toplum sahnesine çıkar. Beden, insanın varlığının aynasıdır. Konuya bedene müdahale çerçevesinde bakıldığında da bedenin toplumsal ve kültürel yapı içinde inşa olduğu söylenebilir. Beden, çağdaş toplumlarda devasa tüketim projesinin vazgeçilmez bir projesi haline getirilmiştir. Her alanda tüketim yapan bir beden üretmek, bugünün modern toplumunun en önemli projelerindedir. Gençlik dönemini, cinsel kimliğin kazanıldığı ve kişiliğin yerleşip oturduğu bir dönem olması açısından çeşitli sorunlara gebe dir. Genç, ailesini sorgular ve onlara karşı bağımsızlığını elde etmeye çalışır. Bunun için arkadaşlarına yönelir. Daha popüler olmak, arkadaş çevresinde takdir görmesi ise özellikle bedenine verdiği önem, kişisel bakım ve giyim-kuşam konularında kendini gösterir. Beden sosyolojisi, gençliğin moda, TV, internet, sosyal medya, müzik ile ilişkisi çevresinde kendine yeni alanlar yaratır.

Gençlik Kültürü: Gençlik kültürleri, ya ergenlik deneyiminin içerdiği faktörlerle, ya da genç insanların harcamaları ve boş zaman faaliyetlerinin reklam ve diğer kitle iletişim araçlarının etkisi sonucunda manipüle edilmesiyle açıklanır.

Adölesans (Ergen): Adölesans öncesi, kızlarda 11-13 erkeklerde ise 13-15 yaş aralığındır. Adölesans başlangıcı kızlarda 13-15, erkeklerde 15-17, Adölesans sonları kızlarda 18-21, erkeklerde ise 19-21 yaş aralığı olarak belirtilmiştir. Yetişkinliğin başlangıcı ise 21-35 yaş aralığı olarak ifade edilmektedir. Çocukluktan adölesansa geçerken bedende meydana gelen değişiklikler, kişiliğin biçimlenişini etkiler. Buytendijk, ergen davranışlarını üç vasıf üzerinden karakterize etmektedir. Bunlar: Gencin duyduğu huzursuzluk, beden biçiminin yetişkinlerinkinden farklı oluşu, yani ne çocuk ne de yetişkin bedenine sahip olmayıp büyük elleri, kocaman ayakları ile tam biçimlenmemiş bir bedene sahip oluş ve eşik pozisyonudur.

Dövme: İnsan gövdesinde, deriye açılan deliklerin boyayla doldurulmasıyla elde edilen kalıcı işaret ya da desene dövme denir. Birçok halk dövmenin hastalık ve kötü şansa karşı büyülü bir koruyucu gücü olduğuna inanılır. Dövme, kişinin hangi topluluktan olduğunu, toplum içindeki rütbe ve konumunu da belli eder. Ama yaptırılmasındaki en yaygın amaç kuşkusuz süslenmedir. Dövmelere yüklenen anlamlar kültürden kültüre ve zamandan zamana oldukça değişmiştir. Çoğu zaman

"tehlikeli insanların çete işareti" veya "arsız gençliğin kendilerini damgalama yolu" olarak nitelendirildiyse de, dövme tarihi insanlık tarihiyle kıyaslanabilecek kadar eskidir. Günümüzde dövme gençler arasında adeta bir moda halini almıştır. Bireylerin bir ömür bedenlerinde taşıyacakları dövme nasıl bir anlam verdikleri merak konusudur. Gençler neden dövme yaptırmaktadır ve daha çok hangi çevrelerde yaygın bir uygulamadır sorusu dövmenin günümüzdeki kullanımını ve sosyolojik karşılığını ortaya koyacaktır.

3 KÜRESELLEŞME KARŞISINDA GENÇLİK VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

3.1 Gençlik Ne Demektir?

Her birey doğumuyla birlikte kendisini bir toplumsallaşma sürecinin içerisinde bulmaktadır. Genellikle çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık şeklinde birbirinden ayrılan dönemlerden oluşan bu süreç bireyin kişiliğinin de şekillendiği ve olgunlaştığı bir süreçtir. Aralarına kesin sınırlar koyulamayan bu dönemler ise zincirleme olarak birbirini etkilemekte ve bir sonraki dönemi biçimlendirmektedir (Alptekin, 2012:78).

Bu dönemler arasında kesin sınırlar olmayışı ise gençlik ile ilgili çalışmalarda gençlik tanımının ve hangi yaş aralığını kapsadığının tartışılmasına sebep olmuştur. Bu belirsizliğin en önemli nedenleri arasında demografik olarak gençliğin, çağ nüfusunun alt üst yaş sınırları ile ülkedeki gelişmelere ve uluslararası tanımlara da uygun olarak değişiklik göstermesi sayılmaktadır (Doğan, 2012:517).

Gençlik diye ifade edilen dönemin, zamana ve toplum yapısına göre değişiklik göstermesi nedeniyledir ki kırsal alanda 14-15 yaşındakiler, evlenme çağına gelmiş yetişkinler gibi algılanırken kentte bu yaşta kişiler okul çağındaki çocuklardır. Diğer yandan insanların biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak olgunlaşması değişiklikler gösterdiğinden gençlik çağını belli bir yaş aralığı vererek tanımlamak, sınırlamak mümkün değildir. Ancak belli özellikleri ve bu döneme has sorunlar yardımıyla bir tanım yapmak mümkündür.

Gençlik kavramı hakkında, felsefi, biyolojik, sosyolojik, psikolojik ve sosyal psikolojik yaklaşımların verilerinden yararlanılarak değişik tanımlamalar yapılmıştır. Farklı disiplinlere göre değişmesine rağmen hepsinde ortak olan bazı noktalar da mevcuttur.

Nüfusbilim gençliği 15-25 yaş kümesinin kapsadığı toplumsal küme olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak, 25 yaş üst sınır olarak benimsenmekle birlikte, alt sınır için görüşler farklılaşmaktadır. Bazı araştırmacılar 25 yaşın altındaki tüm nüfusu gençlik olarak tanımlarken, Birleşmiş Milletler 12-25 yaş grubunu, Türkiye Resmi İstatistikleri 12-24 yaş grubunu gençlik olarak almaktadır. Toplumsal açıdan gençlik daha geniş bir biçimde tanımlanmaktadır. Nüfusun buluğa erme ile toplumsal yaşamda tam sorumluluk alma dönemleri arasında kalan kesim gençlik kesimidir (Armağan, 2004:5-6).

Sosyoloji açısından gençlik kavramı oldukça karmaşık bir kavramdır. Fizyolojik bakımdan genç olma durumunu yansıtmaktan öte, kültürel olarak atfedilmiş bir statü ya da toplumsal düzeyde inşa edilmiş bir kavramdır. Dolayısıyla gençlik, fizyolojik gelişmeden ziyade, toplumdan topluma değişiklik arz eden faktörlerle tanımlanan, her tanımlamanın kendi kriterlerine göre bir düzen ve anlam empoze etmeye çalıştığı, zaman ve mekân içerisinde süreklilik göstermeyen, yaş grupları ve nüfus istatistikleri ile tanımlanamayacak kadar karmaşık bir kavramdır (Yumul, 2002:109).

Milli Eğitim Bakanlığı, gençliği 12-24 yaşları ile sınırlamakta, biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma arasındaki dönem olarak tanımlamaktadır. UNESCO'nun tanımına göre genç; öğrenimi süren, hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır. Gençlik çağının başlangıcı ve sonu konusunda ileri sürülen yaş sınırlamaları da birbirinden farklıdır. UNESCO'nun tanımlamasında gençlik çağı 15-25 yaşları arasında gösterilmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütüne göre ise gençlik çağı, 12-25 yaşları arasındadır (Kulaksızoğlu, 1998:29).

Bazı uzmanlar ise gençliği bireyin bağımsızlığını kazanması ile tanımlamaktadır: “Gençlik dönemi, bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişikliklerle başlayan, cinsel ve psikososyal olgunluğa doğru gelişmesi ile sürerek bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı belirlenmemiş bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir. Bu döneme hızlı fiziksel ve sosyal değişiklikler eşlik eder” (Özbay & Öztürk, 1992:13).

Devlet Planlama Teşkilatı planlarından yola çıkarak fikir yürüten araştırmacılar ise 18 yaşın üzerinin gençlik yaşına işaret ettiği sonucuna varmıştır: Toplam nüfus içinde çocukluk ve olgunluk çağları arasında yer alan gençlik; 2. plan döneminde 12-

24, 3. plan döneminde 14-22, 4. ve 5. plan döneminde 12-24 ve 6. plan döneminde 15-24 grupları olarak tespit edilmiştir (DPT, 1988-1989:332).

7. ve 8. plan dönemlerinde ise böyle bir belirleme yoktur. Nüfusumuzun genç nüfus olduğu vurgulanan planlarda çocukluk yaşı, 0-18 olarak kabul edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1990 yılında taraf olarak imzalayan ve onaylayan Türkiye bu şekilde uluslararası sözleşmeye uygun olarak gençliği -dolaylı olarak- 18 yaşın üzerinde düşünmektedir” (Doğan, 2012:517).

Tüm bu tanımlar ve yorumlar gençlik döneminin kesinleşmiş bir yaş sınırı olmadığını göstermektedir. Genelde biyolojik değişikliklerle başlayan bu dönem, bireyin ekonomik özgürlüğünü elde etmesi ile sonlanmaktadır. Gençlik döneminin kapsadığı yaş sınırı, çağdan çağa, kültürden kültüre ve hatta kişiden kişiye farklı olmaktadır. Örneğin, toplumda işsizliğin yüksek oranda olduğu dönemlerde gençliğin sonlanış yaşının ileri atıldığı, savaş zamanlarında ise küçüldüğü gözlemlenmiştir (Özbay & Öztürk, 1992:13).

Gençlik kavramını yaş ile bağlantılı olarak tanımlamaya çalışmak meseleyi güçleştirmektedir. Bu sebeple bazı araştırmacılar yaşa göre kategorize etmenin boş bir çaba olduğunu düşünmektedir. Gençlik ile ilgili araştırmalara atıf yapan Yumul, “Eğitim ve sosyoekonomik statü, farklı gençlik tanımlayış biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur” fikrini savunmakta ve bunu Kuştepe’de 2002 yılında yapılan gençlik araştırması örneği ile temellendirmektedir. Bu araştırmaya göre 14-28 yaş grubuyla gerçekleştirilen anketlerde görüşülen kişilerin sadece yüzde 18,4’ü genç olmayı bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan çocukluktan erişkinliğe geçildiği zaman olarak tanımlamaktadır. Eğitim düzeyi ve sosyoekonomik statü yükseldikçe bu tanımlı benimseme oranı da artmaktadır. Eğitimsizler arasında bu oran yüzde 6,5 iken, üniversite mezunlarında yüzde 33’e çıkmaktadır (Yumul, 2002:110).

Marshall (1999:264) ise gençlik tanımını belirli kategoriler altında toplayarak farklı anlam ve kullanım biçimlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

1) Çok genel bir bakış açısıyla, yaşam çevrimindeki, bebekliğin ilk dönemlerinden yetişkinliğin eşiğindeki gençliğe kadar olan evrelerdir.

2) “Teenager” denilen on-yirmi yaş arasındaki gençlikle ve yetişkinliğe geçişle ilgili kuram ve araştırmaları göstermek üzere, hiç tatmin edici bir terim olmayan ergenliğe karşı tercih edilen bir kavram olarak düşünülmelidir.

3) Endüstriyel kent toplumunda yetişmenin getirdiği iddia edilen duygusal ve toplumsal sorunları anlatmak için.

3.1.1 Gençlik Döneminin Özellikleri

Gençlik döneminin özelliklerini bilmek, gençlerde beden algısını etkileyen sosyolojik faktörleri anlamayı ve bedensel bir müdahale olan dövme uygulamasına yönelişin sebeplerini ortaya koymayı sağlamaktadır. Gençlik dönemi, çeşitli toplumlarda farklı özelliklerle karşımıza çıkmakta olup en belirgin ve tüm kültürlerde ortak olarak öne çıkan özelliklerini şu şekillerde sıralamak mümkündür (Küyel, 1986: 4).

- 1) Bağımsızlık isteği
- 2) Cinsel kimliğin kazanılması
- 3) Meslek seçimi sorunu
- 4) Kişiliğin yerleşip oturması

Küresel dünyada “gençlik” olgusu özellikle ergenlik döneminin sorun ve ihtiyaçlarına verilen cevaplarla ilintili olarak açıklanmaktadır. Örneğin; bağımsızlık isteği çocuklukta sınırlı bağımlılık duyulan ailenin ergenlikle birlikte sorgulanması anlamına gelmektedir. Ailesi karşısında bağımsızlığını elde etmek isteyen genç arkadaşlarına yönelmeye başlar. Medya, gençlere kendilerini beğenilir kılmak için çeşitli markalara duydukları ihtiyacın altını çizer. Gençliğin bir karakterinin oluşu, kimliğinin ve kişiliğin yerleşip oturma sürecinde tüm dünya ülkelerinde ortak bir modelin oluşu bizi ilgilendiren en önemli husustur (Küyel, 1986:4).

Kızlar arasında popüler olma durumu çok önemlidir. Popüler olan kız erkekler tarafından en beğenilendir ve ona benzeyebilmek için her şey yapılır. Popüler kız grupları genelde benzer özelliklere sahip olan üyelerden oluşur. Belli bir sosyal sınıfa mensup olmak ve dolayısıyla da o sınıfa yaraşır trendleri takip ediyor olmak bunlardan birincisidir. Kimin hangi marka kot giydiği ya da kotunun altına kaç ayrı spor ayakkabısı olduğu gayet önemlidir. Evden dışarı çıkmadan önce ne giyileceği konusunda belki üç saat düşünülmüş olmasına rağmen dışarıda sanki en doğal ve rahat kıyafet giymiş ve hiç de özen gösterilmemiş gibi görünür (Onursal, 2006:36-7)

Gençlik psikolojisine etki eden biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenler, gencin bedensel gelişmesini olumlu- olumsuz açılardan etkilemektedir. İnsanın doğuştan itibaren geçirdiği bir takım aşamalar söz konusudur. Bunlar sırasıyla: bebeklik, ilk çocukluk, çocukluk, adolesans öncesi, adolesans başlangıcı, adolesansın ortaları, adolesansın sonları, yetişkinliğin başlangıcı, yetişkinliğin ortaları, yetişkinliğin sonları, yaşlılığın başlangıcı ve yaşlılık diye tasnif edilmektedir. Çocukluktan adolesansa geçerken bedende meydana gelen değişiklikler, kişiliğin oluşumunu etkiler. Gencin beden biçiminin yetişkinlerinkinden farklı oluşu huzursuzluk duyarak beden memnuniyetsizliği yaşamasına neden olabilir (Şemin, 1984:86).

Adolesansın bazı önemli çizgileri vardır. Bunlardan biri duygusal gerginliktir. Duygusal gerginlik, kişinin ileride nasıl bir kişiliğe sahip olacağı konusunda kaygılı olmasından kaynaklanmaktadır.

Hemen bütün toplumda gençlik çağı fırtınalı geçen dönem olarak gösterilmektedir. Ergenlerdeki sorunlar ve çatışmalar birbirinden çok farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakla beraber, bunları ergenlik sırasında meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal, sosyal ve kişisel gelişmelerin gençte yarattığı farklılaşmaya bağlı olarak açıklamak mümkündür (Kulaksızoğlu, 1998:17). Ergenin kişiliğine etki eden faktörleri inceleyen birçok araştırmacı vardır. Bunlardan Garrison, organik gereksinimlere dikkat çekmektedir. Garrison'a göre sevgi ihtiyacı adolesans için çok önemlidir. Ergenlik döneminde ergeni eve bağlayan yakın bağlar koptuğundan ergenin birine ait olma ihtiyacı özellikle önemlidir. Bağımsızlık ihtiyacı bu dönemde önem kazanmaktadır. Bu dönemde kişi kendi iradesiyle kararlar alabilmektedir. Kişinin kendini kanıtlaması için başarılı olmaya ihtiyacı vardır. Özellikle arkadaş çevresinde ergenin takdir görmesi büyük önem taşımaktadır. Genç olgunlaştıkça hayatı tümüyle kavrayan bir felsefeye ihtiyaç duyar. Adolesans, davranışlarını belirlerken kendisine yol gösterecek bir model arayışındadır. Bu yüzden ergenlere yönelik marka propagandaları söz konusu kişilik ihtiyaçları üzerinden yürütülmektedir. Bu ihtiyaçlar tüm ergen grupları için geçerlidir (Şemin, 1984:101).

Özet olarak, adolesans sırasında genç, çocukluktan yetişkinliğe geçecektir. Benliğin gelişmesi bakımından ekonomik, sosyal ve cinsel yüzleri içinde gencin otonom bir kişiliği bulunması, ekonomik bir bağımsızlığa kavuşması ve cinsiyetini

kabul etmesi şarttır. Toplumsal hayattaki değişiklikler, bireyin benliğinde değişikliklere neden olmaktadır. Bugün dünyadaki bütün ülkeler bir değişiklik geçirmektedir. Gelişmiş olan ülkeler, gelişmekte olan ülkeleri çeşitli açılardan yönlendirmektedir. Yeniliklere direnenler benliğe ait sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Ergenlik döneminde fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişim alanında yaşanan değişiklikler, bireyin erişkinler arasında yerini almasını sağlar. Bu alanlardaki gelişmelerin yetersiz olduğu durumlarda, ergende çeşitli psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan başlıcaları: şizofreni, duygulanım bozuklukları, anksiyete bozuklukları, fobiler, obsesif-kompulsif bozukluklardır (Özbay & Öztürk, 1992:78).

Yine Erikson'un dikkat çektiği bir husus olarak gençlerde olumsuz kimlik görülmektedir. Olumsuz kimlik gencin istenmeyen bir kimliği benimsemesi anlamında kullanılmaktadır. Özellikle aile içindeki çeşitli beklentiler ve etiketlenmeler gencin kendisine biçilen role uygun olarak davranmasına neden olmaktadır. Normal ve sosyal olarak kabul edilebilir yollardan kendine toplumda bir yer kazanma becerisinin olmayışı ve de olumsuz benlik imajının oluşması gençlerin problemlili olma yatkınlığını artırmaktadır. Genci, Batı eksenli bir kimlik ve kişilik oluşum sürecinin bir takipçisi olarak düşünürsek, bu uğurda bedensel görünümle ilgili olarak yapılması gereken her türlü değişikliğin ihmali durumunda olumsuz kimlik oluşumu söz konusu olabilmektedir (Özbay & Öztürk, 1992:79-80).

3.2 Küreselleşme Karşısında Gençlik ve Sorunları

Kitle kültürünün sanat, eğlence, dinlenme, boş zamanları değerlendirme gibi tüketim pratiklerine dönüşüyor olması, bireyi edilgin bir kültür tüketicisi haline getirmiştir. Yaşam biçimlerinin, kültürlerin ve tüketici davranışlarının bütün dünyada birbirine benzer hale geleceğine olan inanç, Dallas, Batman, Disneyland gibi ürünlerle desteklenmektedir. Küreselleşme, yaşamımızı sürdürdüğümüz usulleri çok derin bir biçimde yeniden yapılandırmaktadır. Motoru Batı'dır. Amerikan siyasal ve ekonomik gücünün etkisini taşımaktadır ve oldukça eşitsiz sonuçlara gebe dir. Uzmanlar, yaygınlaşan tüketim kültürünün maddeci değerlere olan bağlılığı

artırdığını belirtmektedir. Bir araştırmaya göre, 4-12 yaş çocukları arasındaki duygusal ve davranışsal sorun oranları hızla yükselmiştir. Son on yılda intihar oranları büyük artış göstermiş ve günümüzde intihar 10-14 yaş ve çocuklarının başlıca ölüm nedenleri arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Ana babaların çoğu, çocuklarının öz değerlerini, sahip olduklarına ve giydiklerine göre tanımladığını ve bunun kendi zamanlarına oranla çok daha fazla olduğunu bildirmektedir.

Çocuk materyalizmi ile ilgili ABD’de yapılan araştırmalar da bunu doğrular niteliktedir. Buna göre, 9-14 yaşları arasındaki çocukların çoğunluğu vakitlerinin çoğunu alışveriş yapmakla geçirmekte, özel oyunlara ve giysilere sahip olan arkadaşlarını daha çok sevdiğini söylemektedir. Ve bu yaş çocuklarının yarısından çoğu insanın daha fazla paraya sahip olduğunda daha mutlu olacağı fikrini savunmaktadır. Çocukların pek çoğunun uygulanan anketlerde kendilerine hedef olarak dürüst, ahlaklı, çalışkan ve yararlı bireyler olmayı değil, zengin olmayı seçmektedir (Sayar, 2013:47).

Küresel dünya düzeni, yeni bir genç tanımı ile karşımıza çıkmaktadır. Gerek Dünya Sağlık Örgütü’nün(DSÖ) sağlık tanımı, gerek medyadaki hâkim bakış açısı, bedeni tıbbi biyolojik faktörlerden çok sosyal ve kültürel faaliyetlerle tanımlamaktadır. İnce, fit, enerjik bir beden sadece medya tarafından değil, sıradan insanlar tarafından da kabul edilen bir kavram haline gelmiştir. Gençlerde, özellikle kız çocuklarında beden memnuniyetsizliğinden kaynaklanan sebeplerden ötürü çeşitli diyetler uygulanmaktadır. Kullanılan sağlıksız yöntemler, gelişme çağının gerektirdiği temel besin maddelerinin eksik tüketilmesinin yanında, yeme bozukluğu hastalık riskini de artırmaktadır. Kötü beden imajı ve algısına sahip olan gençler sağlıksız diyet uygulamalarına başvurmaktadır Yapılan araştırmalar, beden memnuniyetsizliğinin idealde benimsenen ağırlık ile algılanan ağırlık arasındaki farktan kaynaklandığını göstermektedir (Demir, 2006: 1-3). Beden memnuniyetsizliği sosyo-kültürel olgulardan etkilenmektedir. Gençler, inanç, yasalar, gelenekler, görenekler, çevre etkileri, politika, doğa koşulları, ekonomik unsurlar ve iç çatışmalar gibi toplumsal faktörlerden etkilenebilmektedirler.

Küreselleşme sürecinde genç kimliğini en çok etkileyen faktörlerden biri internet ve sanal âlemdir. Gençler, boş vakitlerini internet aracılığıyla doldurmaktadır. Yeniliklere en açık kesim olarak gençler, küreselleşme sürecinde ve

uluslararası kullanım imkânıyla internette daha etkin bir rol oynamaktadır (Kır, 2008:11).

Küresel kültürün deneyimlenmesine neden olan internetin gençlerde nasıl bir dönüşüme neden olduğu da sosyolojinin önemli bir konusudur.

Cordes ve Miller (2000), internetin uzun süreli kullanımının gençler için oluşturabileceği tehlikeleri şu şekilde sıralamıştır:

Ahlaki Tehlikeler: Çevrimiçi şiddete maruz kalma, bağımlılık ve diğer uygunsuz materyal, etik ve ahlaki içerikten yoksun bilgiye vurgu, bilgiyi aramada ve bilgiye başvurmada sorumsuzluk ve amaç yokluğu.

Duygusal ve Sosyal Tehlikeler: Sosyal soyutlanma, aile üyeleriyle, öğretmenle ve arkadaşlarla zayıflayan bağlar, disiplin ve motivasyon eksikliği, toplumdan duygusal kopukluk.

Modern kültürün gençliğe, genç tarzı hayat kalıplarına çok fazla vurgu yapıyor oluşu tüm toplumun çocuksulaşma eğilimine girmesine neden olmuştur. Yaş ve yaşın getirdiği bilgelik günümüzde pek kıymet görmemektedir. Konu hakkında Erich Fromm'a ait olan "Her toplum ihtiyaç duyduğu karakteri üretir." sözü günümüz toplumunun insani duygulara yabancılaşarak pazar ekonomisine uygun bireyler yaratma hedeflerinin altını çizmektedir. Bu insan karakteri, bütün becerilerin, bilginin, enerjinin bir mal haline getirilmesine neden olmaktadır (Sayar, 2013:42-3).

Günümüz tüketim toplumuna ilişkin olarak Bauman, insanların sözlü talimatlarla ve kullanılan teknolojik aletlere mahkûm edilme biçiminde uzmanlığın tüketicileri haline getirildiklerini belirtmektedir. Uzmanlık ise davetsiz, izin bile istemeksizin insan hayatına girmektedir. Günlük işleri kolaylaştıran ve daha hayatı daha özgür bir hale getiren teknoloji, güçlü bir denetim mekanizması olarak karşımıza çıkar. Bu durumda benimsenen her yeni teknoloji uygulamasının yeni bir bağıllık getirdiğini söylemek mümkündür (Bauman, 2014:222).

Bauman, özgürlüğün budandığını söylemektedir. Postmodern pratikte özgürlük, tüketici seçimi anlamına gelmektedir. Buna göre özgür olmak için öncelikle tüketici olmak gerekmektedir. Bu koşul milyonlarca insanı dışarıda bıraktığı için postmodern dünyada yoksulluk diskalifiye nedeni olarak görülmektedir. Çok zengin insanların bile karşılanmayacak ihtiyaçlarının olduğu unutulmamalıdır.

Dolayısıyla da herkesin seçme özgürlüğü ciddi şekilde kısıtlanmaktadır (Bauman, 2003:349).

Bauman'ın tüketime ilişkin fikirleri iki tür açıklamanın etkisinde kalmıştır. Birinci açıklamaya göre, tüketim zaruri ihtiyaçları gidermek için yapılmaktadır. Yani beslenme, giyim, konut ve boş zamanların değerlendirilmesi gibi tercihler için. İkinci açıklama ise tüketime toplumsal düzeyin dile gelişi olduğunu söyler, çünkü kendi zevkimiz olduğunu düşünerek tercih ettiğimiz şeyler aslında toplumda sahip olduğumuz yer ve bu yerin yükselme ya da alçalma eğilimi tarafından belirlenmektedir. Tüketim, toplumsal statünün belirlediği bir olgudur (Bauman, 2003: 184).

“No Logo” isimli çalışma, küresel markaların gençleri tüketime ikna etmek için yapmış olduğu propagandaları ele almaktadır. Klein, eseriyle markalar ağının tehdit ettiği gençliğin temsilcisi olmuştur. “No Logo” kelimesi, “logoya hayır!” anlamında kullanılmaktadır. Pek çok genç eylemcinin bir şirketleşme karşıtı tavrı ifade etmesi için kullanabileceği bir sözcüktür. Gençlerin küresel logo ağının sınırlarını keşfetmesi markalarıyla tanınan çok uluslu şirketlere muhalif bir gençliğin oluşmasına neden olmuştur. Şirketlerin özellikle devlet okullarının kafeteryalarına, ortak kullanılan alanlara, hatta tuvaletlere kadar girmesi öğrencilerin tedirgin olması sürecini getirmiştir. Okulların meşrubat ve bilgisayar firmalarıyla özel satış anlaşmaları yapmaları ciddi ahlaki kaygıların oluşmasına neden olmuştur. Şirketleşme faaliyetlerinin ve kampüs siyasetinin tamamen ayrımcılık ve kimlik üzerine bina edildiği bilinmektedir (Klein, 2002: 20-1).

Markalaşma faaliyetleri, küçük yaşlardan itibaren gençleri etkisi altına almıştır. Bir grup araştırmacının İngiltere’de yaptıkları çalışmada, kendini aşağı görme, kötü hissetme, başkalarının kendini kötü gördüğünü düşünme gibi sorunların on dört yaş grubunda oldukça sık, ancak geçici olduğu bulunmuştur(yüzde 20-40). Katılımcıların yüzde 40’tan fazlası kendilerini kötü hissettiklerini bildirirken, yüzde 20’si uyku ile ilgili sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Yüzde 30, başkalarının kendini kötü gördüğü düşüncesini belirtmiş, yüzde 20 kendini aşağı gördüğünü, yüzde 8 ise intihar düşünceleri olduğunu bildirmiştir (Özbay & Öztürk, 1992:81).

3.3 Kültürün Küreselleşmesi

Küreselleşme politikası, kavramsal önceliği olan bir kültürel açıklamaya ihtiyaç duyar. Günümüzde küreselleşmenin işaret ettiği dönüştürücü süreçler kültürel kavramlar aracılığıyla kavranmadığı sürece anlaşılmamaktadır. Hem küreselleşme hem de kültür oldukça yaygın ve anlamları tartışılan kavramlardır. Modern kültürün temelinde küreselleşme, küreselleşmenin merkezinde de kültürel pratiklerin yattığı söylenebilir (Tomlinson, 1999:11-12).

Kültürel küreselleşme, uluslar ve bölgeler arasındaki kültürel farklılıkların ‘dümdüz edildiği’ bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür bir küreselleşme, herkesin aynı TV programlarını izlediği, aynı ürünleri satın aldığı, aynı beslenme alışkanlıklarına sahip olduğu bir yapıyı temsil eder. Bu da kültürel çeşitliliklerin zayıfladığı ve yok olduğu homojen bir toplumu biçimini karşımıza çıkarır. Yorumcular, küreselleşmeyi dünyanın her yerinde aynı ize sahip olan ‘tepeden inme’ bir süreç olarak betimlemektedirler. Küreselleşme güçlü devletlerin zayıflar üzerinde hâkimiyet kurmak için kullandıkları, genellikle yerelleşme, bölgeselleşme ve çok kültürlülükle el ele giden bir kültür emperyalizmini yaratmaktadır (Heywood, 2013:186).

Bu, Batılıların boş zamanlarının önemli bir kısmını kaplayan TV’nin, tüketime teşvik noktasında en büyük ve en yaygın araç olarak iş görmesine neden olmuştur (Bilton, 2009:55).

Medya, kısa sürede milyonlarca kişiye ulaşarak sosyal bilginin dağıtımının kuramsallaşmış bir kanalını oluşturur. Bu da statükoyu destekleyip sürdürerek, ona meydan okuyarak sosyal kontrolün potansiyel açıdan güçlü bir aracı haline gelmesini sağlamaktadır (Bilton, 2009:56).

Konu hakkında Smith, kültürel emperyalizmin homojen bir ‘Küresel Kültür’e yol açabileceği fikrine karşı çıkıp, küresel kültürün çelişkili bir terim olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü Smith, kültürün tanımı gereği cemaat, tarih ve miras bakımından kökleşmiş olması gerektiğinin altını çizer. Küresel kültürün tanımının evrensel olduğunu ve bundan dolayı da özgül köklerden mahrum kalıp, zaman dışı olarak ortak bir tarihe sahip olamayacağını belirtir. Küreselleşme, iletişim araçlarındaki gelişmelerle birlikte ulusal sınırları aşarak şu dört sonuca neden olmuştur (Bilton, 2009:57).

- 1) Tüketim ve kitle kültürünün yayılması,
- 2) Hayat tarzlarının giderek tekdüzeleşmesi,
- 3) Küresel sorunlardan haberdar olunması,
- 4) Ulusal kültür ve kimliklerin zayıflaması (Özyurt, 2002:112-113).

Küresel dünya düzeni, “güzellik” ve “çirkinlik” kavramlarını kendi iktidarını pekiştirmek için kullanmaktadır. Sarışınlaşma işlemi, moda uymanın ve tip değiştirmenin ötesinde, esmer kadının birçok katmanda esmerliğini yadsımasıyla yürütülür. Batılı zevklerin ve renklerin üstünlüğünü temsil etmekle birlikte Batılı tabii sarışın kadınları bile çaresizliğe sürükleyen Barbie karşısında, kendisini yapay da olsa sarışın olarak görmek isteyen erkekler karşısında bir yadsıma, geri çekilme işlemidir sarışınlaşma.

Güzelliği ve çirkinliği böylece kurgulayan, aşağı yukarı üç yüz yıldır Batı'nın kendi dışındaki kültürlerle yönelttiği kurucu, tasnif edici, dışlayıcı ve böylelikle onları karşısında eşit olma durumundan yoksunlaştırarak işe başlayan söylemleridir.

Batı'nın kendi dışındaki kültürleri nasıl tanımladığı bugünkü gelinen durumu anlamak açısından önemlidir. Sömürge söyleminde biri doğru, yüce ve güzel olarak ileri sürülüyorken, öteki yanlış, aşağı ve çirkin sayılır. Birinin yüce ve doğru olması için ötekinin tersi sıfatlarla anılması gerekmektedir. Batı'nın küresel kültür tanımı (beyaz erkek) özne tarafından ortaya konulduğu için güzelliği beyaz ırkta evrimleşmiş bir takım fiziksel özelliklerle tanımlamıştır. Kabbani' nin aktardığına göre, 18. Yüzyıl seyahatnamesinde Oliver Goldsmith, Afrika yerlilerini ruhsuz ve bu nedenle de yüzde yüz seksi kadınlar olarak hicvetmiştir (Kabbani, 1993:80-1). Birçok batılı kaynakta esmer kadınlar hayalperest, karamsar, mistik ve içe kapanık tipler olarak gösterilmiştir. Diğer taraftan, Avrupa merkezli bir kültürel duruşla birlikte mavi gözlü sarışın teması, aynı zamanda sorumluluk alan saygınlığı, toplumsal bağlılığı ve değerliliği simgelerken, esmerlik bunun karşıtı bir konuma yerleştirilmiştir (Aktaş, 2005: 47-50).

Küreselleşmenin kültürel alandaki en büyük etkisi, tüm dünyada örnek bir tüketim kültürü oluşturmaya yöneliktir. Tüm dünya, artık din, dil, ırk, inanç ayrımı gözetmeksizin aynı marka ürünleri giymeye, aynı marka spor ayakkabılarla yürümeye, aynı tür beslenme tarzına koşullandırılmıştır.

Bu oluşumun ardında hem uluslararası sermayenin büyük gücü, hem de medyanın karşı konulmaz etkinliği vardır.

Küreselleşmenin kültürel alanda ikinci etkisi, yani dördüncü niteliği, farklı kimlik savlarını ve oluşumlarını sonuna kadar destekleyerek, mikromilliyetçilik akımlarını büyük ölçüde güçlendirmesidir. Küçülen dünyamızda her değişik grubun, din, dil, ırk, ulus, mezhep, aşiret bölge ve benzeri eksenlerdeki geleneksel ayrımlara ek olarak, her türlü inancı kabul görmekte ve bu “farklı kimlikler” bir anlamda, korunarak geliştirilmektedir. Farklı kimliklerin ve inançların kabulü, insanların tüketim konusunda daha kolay ve hızlı bir şekilde ikna edilmesini sağlayacağından ötürü dünyanın bir merkezden yönetildiği sistemin siyasal ve ekonomik nitelikleriyle de son derecede uyumludur (Kongar, 2013:684-685).

3.4 Postmodernizm Ne Demektir?

Postmodernizm, endüstri sonrası toplum vb. ile eş anlamlıymış gibi kullanılan bir kavram olarak bilinmektedir. Edebiyat, resim, plastik sanatlar ve mimarideki stil ve akımlar postmodern bakışın etkisinde kalmıştır. Dolaysıyla postmodernliği açıklamaya çalışırken modernliğin doğası üzerine eğilip, estetik düşüncüyü ele almak gerekmektedir (Giddens, 1994:46).

Postmodernizmin kurumsal bir bütünlüğü anlattığı konusunda pek çok yazar hemfikirdir. Lyotard ve Baudrillard gibi yazarların metinleri, Lacan ve M. Foucault, Derrida gibi post-yapısalcılar tarafından kaleme alınmış başka metinler ile geliştirilmiştir.

Postmodernizmi sistematik bir akademik ilginin kaynağı haline ilk getiren kişi Lyotard’dır. Yazar, “Postmodern Durum” isimli eserinde modernizm sonrası denilebilecek bir süreci ifade etmekte olup belli bir çağın temsil edilmesinden çok modernizmin temel ilke ve kavramlarına duyulan kuşkuyu dile getirmektedir. Postmodernlik, modernist sembolik düzenlerin sonlanmasına neden olmuştur. Sosyologlar büyük ölçüde, postmodernizmin toplumsal bir durum olarak var olup olmadığını ve –eğer öyleyse- neden var olduğunu tartışmışlardır. Sosyolojik anlamda postmodernizme ait olan anlamlar Z.Bauman’ın ifadelerinde netlik kazanmıştır. Buna göre kelime, “çeşitlilik, olumsuzluk, muğlaklık”, ve “kültürlerin, komünal geleneklerin, ideolojilerin, yaşam biçimlerinin, ya da dil oyunlarının sürekli ve

indirgenemez çoğulculuğu” gibi çok sayıda ismin sıfatı olarak kullanılmıştır (Marshall, 1999:592-593).

Postmodernizmi, geçici bir moda olarak görenler bir tarafa kavram tarihsel olarak Jameson’ın ileri sürdüğü gibi askeri ve iktisadi Amerikan hâkimiyetinin üst-yapısal bir ifadesi veya Avrupa-merkezciliğin sonu olarak da değerlendirilebilmektedir (Jameson, Lyotard, Jean François, Habermas, & Habermas, 1994:10).

“Postmodernizm” kelimesi çok sık kullanılan bir kelime olmasının yanı sıra, toplumun gelişimine dair olan şeyleri içermemekte ve topyekun açıklamalara izin vermeyen bir karakter sergilemektedir. Etkili kuramcı Jean Francois Lyotard bu noktayı şöyle belirtmiştir. ‘En uç noktaya götürerek basitleştirirsek, postmodern olanı meta-anlatılara karşı kuşkuculuk olarak tanımlıyorum’(Bilton, ve diğerleri, 2009: 516).

3.4.1 Postmodern Toplum Ne Demektir?

Postmodern toplum deyince akla ilk olarak bu toplumun temel karakteristik özellikleri nelerdir sorusu gelmektedir. Bauman, çok kısa bir şekilde bu özellikleri akıcılık, akışkanlık ve değişebilirlik olarak sıralamıştır. “Modernite” ve “Belirsizlik” ile “Postmodernitenin Yansımaları”nda postmodern toplulukların Ferdinand Tonnies’in Gemeinschaft’ından çok, Immanuel Kant’ın estetik topluluklarına benzediğini belirtmektedir. Bauman, bu toplumun ayakta kalmak için üyelerinin tercihlerini belirleyen, duygusal vaatlerle onların ilgilerini canlı tutmayı planlayan bir yapılanma olduğunun altını çizer (Bayhan, 2002:53).

Diğer taraftan, postmodern denilen toplum, birçok riski içinde barındırmaktadır. Risk toplumu, modern sanayi toplumun, yenilenme dinamiğinin yaratmış olduğu toplumsal, ekolojik ve bireysel risklerin gitgide sanayi toplumunun denetimden çıktığı bir aşama olarak tanımlanmaktadır (Bayhan, 2002:192). Risk toplumu, sanayii toplumunda sorumluluk bilinci, güvenlik, denetim, zararların sınırlandırılması ve zararların paylaşımı konusunda üretilen tehditlerin ağır bastığı modernlik evresi anlamlarına gelmektedir. Sistem ve dönem değişimi ile 3 aşamada erişilen risk toplumu, ilk aşamada sanayi toplumunun doğa ve kültür kaynaklarını

tüketmesi gerçeğini gözler önüne serer. Sonraki aşama ise toplum ile yaratılan tehditlerin, ekonomi, hukuk, bilim, siyasal eylem ve karar verme süreçlerinde sorun haline gelmesidir (Bayhan, 2002:192).

İnsan ve toplum yaşamı, her an risklerle doludur. Risk olasılığı, birey ve toplumda kaygı, anomi, yabancılaşma gibi sorunlara neden olmaktadır. Diğer taraftan tüm bunlarla mücadele etmek için toplumda bir dinamizm oluşumunu da zaruri kılmaktadır. Risk toplumunda başlıca riskler: ekolojik riskler, sosyal riskler, teknolojik riskler, kültürel riskler ve siyasal riskler olarak sıralanmaktadır. Bu risklerden konumuz açısından en önemlisi sosyal risklerdir. Sosyologlarca ele alınması gereken sosyal riskler, özellikle gençliği tehdit etmesi bakımından incelenebilir. Bunlar, ailenin dönüşümü, boşanmaların artışı, tek ebeveynli aileler, yalnızlık, yabancılaşma, işsizlik, sosyal tabakalar arası uçurum, ülkeler arası gelir uçurumu, insanların mahremiyetine medya ve internet vasıtasıyla tecavüzün artması olarak sıralanabilir (Bayhan, 2002:200).

Kültürel riskler dendiğinde ise ilk olarak hayat alanlarının Amerikanlaşması akla gelmektedir. Medya ve sinema aracılığıyla Hollywood kültürünün etkisi altında kalan gençte, kendine tapan ve kendini beğenen bir kişilik tipi ortaya çıkabilmektedir. Bu, birçok “narsist” gencin bulunduğu riskli bir toplumu yaratır. Diğer kültürel çatışmalar ise sırasıyla fundamentalizm, etnosentrizm, tekdüze olma, homojenleşme, kültürel gettolara bölünme olarak sıralanmaktadır (Bayhan, 2002:200-1).

Tüketim faaliyetleri, teknolojik güce sahip ülkelerin kültürel kodlarını diğer ülkelere enjekte etmesi için kullanılagelen en yaygın araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aracın en fazla yan anlam yüklediği araç “beden” dir. Fiziksel ve cinsel özgürleşmenin aracı olarak görülen beden, reklamlar aracılığıyla sağlık, perhiz, tedavi kültü, gençlik, erillik/dişilik saplantısı, bakımlar, rejimler vs. yeniden tanımlanmaktadır. Bu durum, bedenin ahlaki ve ideolojik işleviyle ruhun yerini aldığı tespitini güçlendirmektedir (Baudrillard, 2008:163).

Postmodernizm, zamansal düzenin çöküşüne neden olup, geçmişin tamamen farklı bir şekilde ele alınmasını getirmiştir. Tarihsel süreklilik ve bellek duygusu ortadan kalkmakta, tarihi yağmalayıp şimdinin bir boyutu gibi gösterme arayışı hâkim olmaktadır (Harvey, 2003:71). Bugünün entelektüel hayatında bilim, ilerleme ve akla dair önemli modern fikirlere yönelik bir inanç krizi hâkim olmuştur. Ulus

ötesi ekonomik, kültürel ve politik etkinlikler, modern ulus devletin etkisini zayıflatmaktadır. Postmodernizm, bir zamanlar milyonlarca insanın desteğini almış olan muhafazakârlık, sosyalizm gibi politik fikirler silikleşmesine neden olmuştur. Artık, fırsatçılık (oportünizm), pragmatizm ve sosyal konular, kimlik politikaları üzerinde merkezileşen yeni sosyal hareketler önem kazanmıştır. Modernite ve onun küresel dinamikleri, postmodernite ve kimlik arasındaki etkileşim sosyolojinin merkezi konularından biri haline gelmiştir. Postmodernite, çağdaş dünyadaki yaşamın hiç olmadığı kadar hızla değiştiği bir yapıyı önümüze koyar. Bu durum, korkutan ve şaşırtan bir dizi gelişmelere işaret eder. Postmodernitenin, dünyanın ayrıcalıklı bir bölümüne ait bir kültür olduğunu iddia eden sosyologlar bunu üst derecede tüketim ve zenginlikle ilişkili olarak açıklamışlardır (Bilton, 2009:40).

4 GENÇLİK ARAŞTIRMALARININ BEDEN SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

4.1 2000 Öncesi Çalışmalar

Gençlik sosyolojisi literatürü üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlı olup, geçmişten günümüze gelen “gençlik sosyolojisi” başlıklı yalnızca iki çalışma bulunmaktadır. Bunlar, Mahmut Tezcan’a ait olan Gençlik Sosyolojisi Yazıları (1991) ve Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları (1997) dir.

Gençlikle ilgili olarak yapılan literatür taramasında, ele alınan konuların nitelik olarak zayıf olduğu ve başka birçok disiplinin akademik ilgi alanına dahil edilerek amacından koptuğu görülmüştür. Bu çalışmalar, bize gençler hakkında çok genel bilgiler vermekte olup onların beden algılarına ve dövme pratiğine bakışlarına ilişkin sınırlı sayıda araştırmanın mevcut olduğunu göstermiştir. Gençlikle ilgili son yıllarda yapılan en kapsamlı literatür çalışması Sosyolog Ömer Miraç Yaman tarafından gerçekleştirilmiştir. Yaman (2008), 1923’ten günümüze değin gençlik hakkında beş binin üzerinde makale, tez ve kitabı derleyerek oluşturduğu Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyasında, gençlik çalışmalarını hem kronolojik hem de tematik olarak bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu çalışma, Türkiye’de gençlik çalışmalarının bir takım yapısal özelliklere dayandığı, dönemsel ve tematik farklılaşmaları bünyesinde barındırdığı tespitini güçlendirmektedir. Yaman’ın literatür taraması, gençliğe ilişkin olarak çok genel başlıkların işlendiğini göstermektedir. Türkiye’de gençlik; işsizlik, eğitim, dönemin siyasal olayları karşısında tutumu, meslek sorunu gibi başlıklar altında ele alınmış olup “beden sosyolojisi” başlığı altında toplayacağımız az sayıda veri elimize ulaşmıştır. Bu çalışma ile gençlik hakkında öne çıkan bazı başlıklara ve özelliklere değinerek gençlik üzerine yapılan araştırmaları beden sosyolojisi alanında değerlendirilebilecek çalışmaların mevcut olup olmadığı, mevcut idiyse de bedeninin hangi açılardan ele alındığı görülecektir.

Gençlik ile ilgili olarak sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalara bakıldığında, Eğitim Bilimleri, Psikoloji, Sosyoloji, Sosyal Hizmet ve İlahiyat disiplinlerinde her dönem sıkça işlenen bir takım temalar üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bu anlamda gençlik sorunları, yoksulluk, şiddet, moda, kimlik meselesi gibi konular öne çıkan başlıklar olarak dikkat çekmiştir.

Akademik çalışmalar gençliğin sorunlarına yönelirken akademi dışında basılan kaynaklar gençliğe öğüt veren, ona bir misyon verme çabasında olan ve gençliği idealleştirici bir bakış açısının etkisindedir (Erişgil, 1925). Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılından günümüze gençlik siyasetin merkezinde olmuştur. Cumhuriyet'in erken dönemlerinde devletine bağlı, Cumhuriyet'in bekçisi bir gençlik oluşturmak düşüncesi hâkimdir. 1960-1980 arasında ise devrimci gençlik hakkında çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Özellikle 1980 sonrasında yeni toplumsal hareketler olarak değerlendirilebilecek “İslamcı gençlik” temalı çalışmalar öne çıkmaktadır. 1900'lü yıllara gelindiğinde ise gençlik konulu çalışmaların düşüşe geçtiği gözlemlenmektedir.

Özetle, Türkiye siyasi tarihi ile gençlik çalışmalarının tematik olarak genel manada uyumlu bir seyir izlediğini söylemek mümkündür. Başlangıçta; Cumhuriyet'in ilanını takiben “Türk gençliğinin vazifeleri” konulu çalışmalar öne çıkarken; 1960'larda gençlik hareketleri üzerine üretimler söz konusu olmuştur. Genel manada, öğrenci hareketlerinin yapısı, ortaya çıkış koşulları, kendi içerisinde farklılaşmaları, sağ, sol ve dindar gençlik hareketleri üzerine yoğunlaşan çalışmalar 1990'ların ortalarına değin sürmüştür. 90'ların ikinci yarısında ise siyasette yaşanan irtica tartışmalarından etkilenerek, Atatürk gençliği, gençliğin Cumhuriyet'i koruma görevleri gibi gençleri bilinçlendirme amaçlı çalışmalar yoğunluk kazanmıştır.

4.2 2000 Sonrası Çalışmalar

Gençlik hakkında yapılmış olan çalışmalara “beden sosyolojisi” penceresinden bakıldığında, gençlerin tüketim alışkanlıkları üzerinde durulduğu görülmektedir. Modern toplumda bireysel kimliğin, statünün ve kültürün sembolü olan giyim, küresel medyanın sunduğu modalar aracılığıyla düzenlenmektedir.

2000'lerden sonra yürütülen çalışmalar, tüketim odaklı dünya düzeninin gençliğe tüketici misyonu biçmesinden ötürü ve “bedeni” de bu düzenin taleplerinin nesneleştirdiği bir temsil olarak toplum sahnesinde değerlendirmeye açması dolayısıyla bizim çalışmamızla yakından ilgilidir.

Gençlerin bedenlerini düzenlemeye dönük söylemler özellikle medya aracılığıyla düzenlenip servis edilmektedir. Çok sayıda reklama maruz kalan gençler, ihtiyaçlarını ya da ihtiyaçları olduğu düşünülen şeyleri TV, internet, sinema aracılığıyla öğrenirler. Buna göre: Bir ürünü tanıtmaktan ziyade bir yaşam biçimini gençlere sunmayı amaçlayan reklamlar pek çok kavramı gençlerin dünyasına sokmayı başarmıştır. Konu ile ilgili olarak Eren (2007), reklamlar üzerinden bedeni düzenleyen söylemleri incelediği araştırmasında “sağlıklı yaşam”, “sağlıklı yaşlanma”, “formda kalmanın yolları”, “yaşam boyu sağlık” sloganlarında artış gözlemlendiğini belirtmektedir. Zindelik, form, yaşlanma karşıtlığı gibi sıkça kullanılan terimler bedenin nasıl görünmesi gerektiği vaaz eder. Bedene yönelik bir idealin oluşmasına neden olan söylemler, tüketimi hızlandırır, neleri satın almamız gerektiğini bizlere söyler. Örneğin: formda olmak için yeşil çay ve siyah çay temin etmek, kaslı bir kola sahip olmak için dumbel satın almak gibi.

Ekonomik gücün, düşünce biçiminin bir göstergesi olarak tercih edilen giysiler aynı zamanda vücudun şeklini de değiştirerek bedeni, olduğundan daha güzel ve çekici de gösterebilmektedir. Pektaş (2006), gençliği çağdaş moda evriminde temel etkenlerden biri olarak değerlendirmektedir. Moda ve postmodern toplum kavramları özünde değişime işaret etmekte olup, gençlik stilleri genellikle kıyafeti dans, müzik ve yaşam tarzıyla birleştirerek sembolik düzene karşı bir başkaldırının göstergesi olmaktadır.

Küreselleşme etkisinde olan toplumsal yapının özellikle genç kadınların bedenlerini düzenlemeye yönelik önemli bir girişimi olduğunu söylemek mümkündür.

Konu ile ilgili olarak Kula Demir (2006), gençlerin reklamlarla çoğunlukla hiçbir zaman ulaşamayacakları beden ölçülerine sahip oyunculara özendirilmekte olduğunu belirtmektedir. Kadın ve erkek rollerinin güzel ve zeki oyuncular aracılığıyla çizildiği reklamlar, gençlerde yeterince güzel veya yakışıklı olmadığı için aldatılma korkusuna neden olmaktadır. Genç kızlar, “90-60-90” beden ölçülerine sahip olmadığı için bedeninden hoşnutsuzken, genç erkekler omuzları dar veya boyu

kısa olduğu için beğenilmeme kaygısı duyabilmektedir. Kula Demir, araştırmasında reklamları kadın ve erkek rolleri açısından inceleyerek kadının reklamlarda daha çok “çalışan kadın, ev kadını, güzel kadın, ünlü sanatçı kadın” olarak ele alındığı ve erotik öge, dekor malzemesi olarak kullanılarak toplumsal rolünün pekiştirildiğini göstermiştir.

Bedeni düzenlemek ve denetlemek amacıyla sıkça vurgu yapılan “sağlıklı beden” kavramı birçok araştırmaya konu olmuştur. Öngören (2011) sağlıklı beden imgesini giyimden beslenme alışkanlıklarına, günlük hijyen kurallarından egzersize, genel sağlıktan estetik-kozmetiğe, çevresel korumadan vücut bakımına ve hastalığın tıbbi boyutlarından bunların birey tarafından algılanışa dair faktörlerle betimlemiştir. Buna göre beden, günümüz koşullarında tıbbi-biyolojik faktörlerden çok kültürel ve sosyal unsurlara dayanmaktadır.

Gerek TV programları, gerek reklamlar, gerek ise diziler genç bedenlere belli bir imaj kültürü altında model oluşturabilecek çeşitli örnekler sunmaktadırlar. Popüler olan kişiler üzerinden yürütülen beden imajları belli kültürlerin oluşmasına neden olmaktadır. Şensoy (2013) bir dönem çok popüler olan Aşk-ı Memnu dizisini çizdiği imajlarla önemli etkilere neden olması açısından incelemiş, dizideki iki önemli karakter olan Bihter ve Behlül açısından beden imajı çözümlemesi yapmıştır. Buna göre dizi takipçileri, dizinin bu iki karakterini davranış açısından olmasa da, görünüş açısından model alıp, benzer giyim tarzlarını benimsemişlerdir. Dizide, frapan, kadınsı ve modayı takip eden beden imajını yansıtan Bihter karakterinin giydiği ayakkabılar büyük ilgi görmektedir. Aşk-ı Memnu’nun yayınlandığı günün ertesi gün mağazalarda “*Bihter ayakkabıları*” diye anılan modeller, uzun kuyrukların oluşmasına neden olmaktadır.

Dizilerin oluşturduğu imajların incelenmesi ile ilgi olarak Erginbaş (2012), “Kavak Yelleri” isimli diziyi gençlere özgür yaşamı özendirip özendirmemesi yönünden incelemiş ve dizinin gençlerde yüksek oranda kültür şoku yaşattığı sonucuna varmıştır. Kız ve erkekler arası duygusal yakınlaşmaların en yoğun yaşandığı lise döneminde, gençlerin dizilerde yer alan özgür birlikteliklerin etkisinde kalması kaçınılmaz olmaktadır. Araştırma kapsamında uygulanan anket sonucunda öğrencilerin yüzde 39,7’sinin Kavak Yelleri dizisindeki özgür yaşama özenti duyduğu ortaya çıkmıştır.

Gençliğe yön çizmesi, tüketimi teşvik etmesi açısından önemli işleve sahip olan diziler modadan bağımsız olarak düşünülemez. Sürekli değişim gösteren giyim ürünleri, ideal beden ölçülerine sahip dizi oyuncularından kitlere tanıtılarak yaygınlaşırlar. Böylelikle ekranlardan evlere, insanların giysi dolaplarına girerken moda, kısa sürede kabul görüp gençler tarafından benimsenir. Eke (2013), ülkemizde ve dünyada satışa sunulan iki farklı dergi, Cosmopolitan ve Âlâ'nın beden algısı üzerindeki etkileri ile sonuçlarını incelediği çalışmasında modanın yedi ayrı şekilde bedene müdahale ettiğini belirlemiştir. Bunlar sırasıyla: güzellik pratiği ve ideal beden algısı, cinsiyet ve cinsellik kavramları, beslenme pratikleri ve diyet, estetik cerrahi kültürü, değişen sağlık, hastalık ve ölüm tanımları, beden eğitimi ve spor faaliyetleri, gençlik ve yaşlılık algısı ile Anti-Aging pratikleridir.

Modanın genç bedenlerin görünümünü değiştirmesini toplumsal süreçler, ekonomik ve kültürel yapı ile yakından ilgilidir. Tunç (2001), 70'li yılların sosyal yaşamını belgelediği çalışmasında o dönemde gençlerin saçlarını şekillendirmek için limon suyu kullandığını belirtmektedir:

“Saçlara herkes düşküdü. Saçlarını limon suyu sürerek yatıştırınlara, bira sürenlere ya da briyantın kullananlara çok sık rastlanırdı. Pırıl pırıl parlayan briyantınli saçlarda tarak diplerinin izleri kalırdı. ...Ne doğrudan kapıdan satış yöntemiyle çalışan pazarlamacıların tanıttıkları ucuz kozmetikler, ne de büyük parfümeri mağazalarında inanılmaz çeşitlilikte bulunan pahalı "müstahzar" lar vardı. Ancak büyük şehirlerin zengin semtlerinde büyük mağazalarda yüksek gümrük bedeli ödenmiş pahalı kremler, losyonlar, parfümler satılırdı... Provitamin B5'li, ikisi bir arada şampuanlar, saç köpükleri, jöleleri duş jelleri, vücut losyonları yoktu. Saç ve vücut temizliğinde genellikle beyaz sabun, zeytin yetişen bölgelerde zeytinyağı sabunu kullanılıyordu.” (s.109-110)

Tunç, 70'li yıllarda gençler arasında gitgide yayılan künye modasına dikkat çekmektedir. Kalın gümüş bir tabakaya kabartma harflerle sahibinin adının yazıldığı bu künyeler, o dönemde şehirli gençlerin büyük çoğunluğu tarafından kullanılmıştır. Tunç, künyenin gençler arasında kurulan iletişimde büyük payı olduğunu düşünmektedir:

“Bu kalın, gümüş künyelerden şehirli gençlerin büyük çoğunluğunda vardı. Cinsiyetsiz bir modaydı, orta sınıf ailelere mensup hem kızlar, hem erkekler aynı künyeden takıyorlardı. Tanışma vesilesi oluyor, oğlanlar hoşlandıkları kızların

adlarını hemen öğreniyorlar, künye üzerinde okunan isimlerden büyük gençlik aşkları doğuyordu.” (s.109)

Gençlerin modayı beğenip kabul etmeleri sürecinde onların en çok ilgi duydukları alanlardan biri olan müzik büyük öneme sahiptir. Özellikle tarz oluşturmada dinlenen müzik grupları çok etkili olabilmektedir. Örneğin; Heavy Metal, Punk Rock, Emo gibi... Konu ile ilgili olarak Ata (2012), 16-24 yaş arası dönemdeki gençlerin kıyafet seçimindeki psikolojik ve sosyolojik etkenleri incelediği çalışmasında, 2010-12 yılları arasında İstanbul'un Göztepe, Taksim ve Florya semtlerinde yaşayan, alım gücü yüksek gençlerin; sosyolojik anlamda görsel medyadan, kültürel etkinliklerden, aile ve arkadaş çevresinden etkilenmelerini ve üstlenmek istedikleri toplumsal rolleri ele almıştır. Ata' ya göre gençlerin kıyafet seçiminde müziğin etkisi büyüktür. Müzik, bireylerin duygu ve düşüncelerine etki ederek, onların giysi rengi, saç şekli ve tercih ettiği aksesuarları belirlemektedir. Öte yandan belirli müzik tarzlarını yapan kişileri moda idolü olarak takip eden gençler, benimsedikleri müzik akımının etkisiyle giyim tarzlarını değiştirmektedirler. 1950'lerde Rockabilly; 60'larda Glam Rock, Hippi 70'lerde Heavy Metal, Punk Rock, New-Wave, 80'lerde Hip Hop, 80'lerin sonu ve 90'ların başında Grunge, 90'ların sonunda Gotik, 90'ların sonu ile 21. yüzyılın başında Emo ve Elektronik müzik gibi tüm müzik akımları, kendi giyim tarzını yaratmış olup gençlerin beden görünümünü önemli ölçüde değiştirmiştir. Örneğin genellikle rock müzik dinleyen gençler, “glam grunge” tarzı yoğun olarak siyah rengin tercih edildiği eskitilmiş giysisileri kullanmaktadırlar.

Müziğin kimlik üzerine etkisi ve bedeni düzenlemesi üzerine Bayrak(2011), muhafazakâr gençliğin oluşumunda hip-hop etkisini araştırmıştır. Müzik, dans ve grafiti ile bir bütün olan hip-hop yalnızca şarkı sözleriyle değil, kılık-kıyafetler ve hal-hareketlerle de ifade edilen bir kültür olarak yaşanmaktadır. Genellikle bol ve ağır düşük pantolonlar, bol tişörtler, şapkalar ve büyük kolyelerle moda halini alan bu akım, çoğunlukla kendini sıra dışı hissetmek isteyen gençler tarafından benimsenmektedir. Buna göre rap müzik, modernleşme sürecinde yaşanan değişimler bağlamında gençlerin karşılaştıkları problemleri dile getirmek için kullandıkları bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhafazakâr gençler, kendi düşünüş tarzları bağlamında hip-hop'ı anlamlandırarak benimsedikleri değerler çerçevesinde

hayatlarına aktarmaktadırlar. Böylelikle, kendini hip-hopçu olarak tanımlayan gençler, kıyafetleriyle yeni bir kültür inşa etmişlerdir.

Orta sınıf ailelerin yetiştirdiği, topluma aidiyet hisleriyle bağlı gençler tarafından güzel görünmek, popüler olmak gibi nedenlerle takip edilen moda; farklı zaman ve koşullarda eleştiren, başkaldıran gençliğin bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da kendi içinde bir pazar oluşmasını sağlamıştır. Memiş (2012), dünyada ve Türkiye'deki gençlik gruplarının tarihsel ve toplumsal süreçlerini incelediği çalışmasında ergenin aidiyet hissettiği grupların neye göre değiştiğini ve marjinal grupların şekillenmesini ele almıştır. Buna göre gençler, marjinalliği tercih etmiş olsalar dahi bunu yine modanın yönlendirmeleri doğrultusunda yapabilmektedirler. Araştırmaya konu olan “Marjinal Gençlik Grupları” toplumdan farklılaşmış, toplumsal normlara ve kendini toplumsal ilişkilere ait hissetmeyen gençlik gruplarıdır. Bu grupların gün geçtikçe çoğalması, diğer illerde de görülmeye başlanması ve en önemlisi bu konuda yapılan çalışma sayısının yok denecek kadar az olması çalışmanın incelemeye değer görülmesine neden olmuştur. Ülkemizde bu gruplara dahil olan gençlerin ve toplumun karşılıklı etkileşimi nasıl gerçekleşmektedir, dünyadaki marjinal gençlik alt kültürleri ile arasında nasıl bir ilişki vardır soruları çalışmanın en önemli iki sorusunu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, İstanbul İstiklal Caddesi ve Kadıköy Rex Sokağında bulunan, kendilerini “emo” olarak nitelendiren gençlerle kimlik, benlik, kişilik ve aidiyet konularında olgu bilimsel olarak derinlemesine tekrarlayan mülakatlara gerçekleştirilmiştir. Buna göre Emolar, arkadaş çevresinde kendilerini ispatlamak için özel bir tarz benimsemişlerdir. Siyah giyinerek, sıra dışı saç şekilleri ve argolu konuşma uslubu oluşturarak kendilerini ifade etmektedirler.

Gençlik çalışmalarında, hâkim konu olan tüketim kültürü, tüketimin tarihsel evrimi ve bu evrimi yönlendiren süreçler açısından çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Saygılı(2011), gençliğin ve gençlik alt kültürünün durumunu tüketim bağlamında değerlendirildiği çalışmasında, Türkiye’de ve Kırgızistan’da gençlerin tüketim davranışları ve bu davranışları etkileyen faktörleri ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre gençler, tüketim tercihlerinde, ürünün kendilerinde yaratacağını düşündükleri imajı ve bu imajla bir tarza sahip olmayı ya da sahip olduğu tarzı ürünün imajıyla desteklemeyi önemsemektedirler. Genç tüketiciler satın aldıkları

ürünün sadece fonksiyonelliğini veya özelliklerini düşünmemekte, o ürünün ve markanın sembolik anlamlarını da dikkate almaktadırlar

Genel olarak ihtiyaçların giderilmesi süreci olarak tanımlanan tüketim; sosyal, ekonomik ve kültürel bir olgu olarak düşünülebilir. Tüketim kültürü ise, maddi kültürün ve hizmetlerinin sunulduğu mekânların çağdaş toplumlarda yaygınlaşmasını anlatan bir kavramdır. Ürünlerin ve hizmetlerin kültürünün yaygınlaşması sosyal hayata etki ederek bireylerin ve özellikle gençliğin tüketim eğilimlerini ve tüketime bağlı olarak sosyal ilişkilerini değişikliğe uğratmaktadır. Oğuz (2008), cinsiyetlerine göre öğrencilerin modayı takip etme durumlarını incelediği araştırmasında, kız öğrencilerin yüzde 55,7'sinin modayı takip ettiğini, yüzde 40,7'sinin ise modadan etkilenmediği sonucunu elde etmiştir. Erkek öğrencilerin ise yüzde 36,7'si modayı takip etmekte, yüzde 61,9 ise etmemektedir. Buna göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre tüketim alanında moda ürünlerden ve hizmetlerden daha çok etkilenen kesimi oluşturmaktadır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre modadan daha çok etkilenmesi, toplumsal cinsiyet ile ilgili olduğu kadar kadınlara yönelik moda ürünlerinin erkek ürünlerine göre daha çok çeşitliliğe sahip olması ve daha çok reklâm yapılması ile ilgili olarak açıklanmaktadır.

Tüketime ilişkin hedefler, özellikle adölesans döneminde (12-18 yaş) olan bireyleri tehdit etmektedir. Bruk (2014), beden algısını ve beden algısının gelişimini ele aldığı araştırmasında normal beden algısının oluşumu için üç bileşenden söz etmektedir. Bunlar sırasıyla: Beden gerçekliği, beden sunumu ve beden idealidir. Toplumsal kültür ve moda, adölesansda “ideal beden imgesi” oluşmasına neden olmuştur. Bu da kendilerine sunulan ideal ölçülere göre bedenleriyle ilgili duygu ve tutum geliştiren bireylerde kendilik değerlendirmesinde de değişime yol açmaktadır. Bu durumda medyanın genç bedenlere bakışı gençlerin de kendi bedenlerine olan yaklaşımını belirleyecektir. Adölesans döneminde besin alımı büyüme-gelişme, uzun süreli sağlıklı beslenme alışkanlıklarının yerleşmesi ve gelecekteki hastalık riskleri açısından oldukça önemlidir. Hayatın diğer dönemlerine göre vücudun enerji ve besin öğelerine duyduğu gereksinim çok daha fazladır. Bu nedenle özellikle çocukluk çağı ve adölesans çağı beslenmesi konusunda gençlerin bilinçli olmaları gerekmektedir. Son yıllarda, gençlerde diyet yapma faaliyetleri çoğalmıştır. Demir (2006), yaptığı araştırma sonrasında kilo vermeye çalışan gençlerin yarıya yakınının (yüzde 43,8) gazete, dergi ve televizyondan bulduğu diyet listeleri ile hareket ettiğini

tespit etmiştir. Bu süreçte gençlerin yüzde 21,9'i arkadaşından, yüzde 5,5'i doktordan, yüzde 2,7'si ise diyet uzmanından destek almıştır. Gençlerin yarısından fazlası (yüzde 67,7) altı ay içinde diyet yapmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Günümüzde gençlerin yöresel yemekler yerine fast-food'u tercih ediyor oluşu obezitenin en büyük nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Beslenme olgusu her ne kadar tıbbın alanı dâhilinde olsa da beslenmeyi belirleyen faktörler, yeme-içme kültürü sosyolojinin konusudur. İstanbul'daki yeme-içme kültürünün değişimi, Fast-food tüketimine yönelik gençlerde kilo alımına bağlı olarak beden memnuniyetsizliğini artırmıştır. Öngören (2005), küresel kültürün yörüngesinde gerçekleşen oluşumların neticesinde; lokantaların kafelere, meyhanelerin barlara, et lokantalarının lüks pizzacılar ve kahvehanelerin çokuluslu kahve şirketlerinin bürolarına dönüştüğüne dikkat çekmektedir.

Küresel değerler karşısında gençler, küresel 'farklılaştırıcı' ya da küresel 'benzeştirici' değerlerle yeni bir kimlik tanımı içine girmişlerdir. Küresel kültür sınırları olmayan bir dünya oluşturmuştur. Dünya geneline yayılan "yersiz" "yurtsuz", standartlandırılmış kültür ürünleri gençlerin tüketimine sunulmuştur. Başta obezite olmak üzere gençlerin yanlış beslenme kaynaklı problemlerini beden sosyolojisi çerçevesinde ele almak, sorunu oluşturan toplumsal zemini anlamamızı ve çözüm noktasında işe yarar öneriler getirmemizi sağlar. Işık (1998), beden sosyolojisi çalışmalarında B.S. Turner ve A.W. Frank'ın tipolojileri ve feminist yaklaşımların işaret ettiği, bireyin cinsiyetinin özel ve kamusal alanda önemli rol oynadığı ve bunun toplumsal eşitsizliklere temel oluşturduğu savının dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. B.S. Turner, bedeni iç beden ve dış beden olarak ayırmaktadır. İç beden analizinde, tıp, biyoloji-anatomi gibi kavramlar söz konusu iken dış beden analizi, sanat, moda, tüketim, medya, cinsellik-cinsiyet, post-modernizm, göstergebilim, post-yapısalcılık kavramları ile analiz edilebilmektedir. İç bedenle ilgili yapılacak bir çözümleme tıp, biyoloji ve psikoloji gibi alanlarla ortaklaşa bir alanda yapılabilmektedir. Işık, beden sosyolojisinin bir yanda bedene bakışta tıbbi pratikler, kuramlar ve hastalıkları ele alırken, öte yanda da bu alanlardaki dönüşümlerin ve yeni tekniklerin ortaya çıkardığı sonuçları da toplumbilimsel bir perspektiften değerlendirmek gerektiğini belirtmektedir. Buna AIDS hastalığı örnek olarak verilmektedir. Bu hastalığı taşıyanların dışlanma süreçlerinin incelenmesi beden sosyolojisinin alanına girer. Örneğin, B.S.Turner,

1980'lerde Avusturalya'da yoğun olarak ofislerde ve modern teknolojinin kullanıldığı ortamlarda çalışanlarda görülen bir hastalığı ele almış, hastalığın biyolojik nedenlerini bir kenara bırakarak ofis hastalığının modern kent toplumunun oluşturduğu bir hastalık olduğunu söylemiş ve hastalığın etkilerini sendikalar ve devlet kurumları açısından vurgulamıştır. Turner'ın bu yaklaşımı, gençlerde oluşan yeme bozukluklarını incelerken hastalıkların ortaya çıkış süreçleri, hangi gruplarda ortaya çıktığını araştıran bir sosyal analiz sürecini zorunlu kılmaktadır.

İnsan bedenini ilgilendiren her şey sosyolojinin de inceleme alanına girmektedir. Bireyin mensup olduğu toplumdaki konumu, işlevi, kurduğu ilişki onun beden görünümünde birtakım değişiklikler yapmasını zaruri kılabilir. İnsan bedeni gerek doğadan gelebilecek tehlikelerden ötürü gerekse insanların birbirlerine verebileceği zararlara karşın hayatta kalmak için korunaklı bir yaşama ihtiyaç duyar. Dökmen (2010), insanların tercih ettiği giysilerin maddi kültüre ilişkin korunaklardan biri olduğunu ve insan vücudunu dış uyaranlardan korumanın dışında diğer pek çok işleve sahip olduğunu belirtmektedir. Buna göre: toplumsal müdahaleler, baskılar ve cinsel taciz giysilerle önlenmektedir. Diğer taraftan makyajlar, takılar, giysiler, üniformalar, asalar onu kullananların gücünü gösteren sözsüz iletişim araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Dökmen, bu iletilerin bazen sahiplerinin daha güçlü görünmelerini sağladığını, bazen de gereksiz sözlü iletişime girmeyi önleyerek sahibini koruduğunu belirtmiştir. Örneğin belirli üniformalara, yüksek rütbe gösteren işaretlere sahip kişiler ya da ellerinde dini ya da siyasi sembol taşıyan kişiler çevreleri tarafından saygı görerek korunmaktadır. Avrupa'da beli ince, etek bölümü içeriden tellerle kabarık hale getirilmiş kadın giysilerinin de güzel görünmenin yansıra şaka ve samimiyet görüntüsü altında erkeklerin kadınlara yaklaşımlarını engellemek için kullanıldığı belirtilmektedir. Yine kadınların çarşaf giymeleri, güzelliklerini gizleyerek bedenlerini karşı cinsten korumalarına yönelik bir tedbir olarak algılanabilir. Toplumdaki kaos, kuralsızlık, gelenek ve görenekler, yoksulluk ve onun getirdiği şiddet bedeninin görünümünü önemli ölçüde etkilenmektedir. Yaman (2012), yoksul gençlerin "bedensel özellikleri" üzerine yaptığı Apaçi gençlik araştırmasında, İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerin kırsal alandan büyük nüfus alan Esenler, Bağcılar gibi kalabalık ilçelerinde yaşayan alt kültür gruplarının toplumsal davranış ve yönelimlerini incelemiştir. Çalışmada "apaçi" olarak tanımlanan gençler, sosyo-kültürel anlamda

yaşanan bir takım eksikliklerin önüne geçebilmek için renkli kıyafetler, dövme ve faça ile bedeni görünür kılmanın imkânlarını aramaktadır. Renkli ve şekil şekil giyinmek, elbiseleri takas etmek, dövme yaptırmak ve faça atmak, gençlerin sıra-dışı bir dış görünüme sahip olmak için başvurduğu en bilindik yollardır. Apaçi gençliğin toplumsal davranış ve yönelimlerini alt kültür formlarına benzer bir tarzda ifade etmesi İstanbul başta olmak üzere kırsal alandan yoğun nüfus alan pek çok kenti yakından ilgilendirmektedir. Bedene bakış, sosyo-ekonomik yapı ile yakından ilgilidir. Beden, alım gücü yüksek çevrelerde giyim-kuşamla toplum içinde kendini ifade etmenin bir göstergesi iken; diğer taraftan yoksul semtlerde, ekonomik durumların genel olarak ağırlaştığı durumlarda başta fiziksel şiddet olmak üzere çeşitli baskıların merkezi haline gelmektedir. Şiddet, beden üzerinde en yaygın iktidar kurma ve bedeni bir tür hizaya getirme araçlarından biri olarak kullanılmaktadır. Bedene bıçaklama, vurma, dayak atma gibi şiddet unsurlarıyla müdahaleler söz konusu olabilmektedir (Canatan, 2011:62-64).

Şiddet, daha çok yoksul çevrelerde yaygınlık kazanmakta olup, işsiz olması nedeniyle kendini yetersiz gören erkeğin eşini ve çocuklarını hizaya getirmesi için kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadınların ifadelerinden hareketle başlıca şiddet nedenleri şu şekildedir: (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009:83)

- Erkeğin ailesi ile yaşanan sorunlar
- Ekonomik sıkıntılar/zorluklar
- Erkeklerle ilgili nedenler

Kadına şiddet, son on yılda ürkütücü bir şekilde artış göstermiştir. Kadınlar, kendi evlerinde babalarından, ağabeylerinden ve eşlerinden çeşitli şekillerde ve derecelerde şiddet görmekte-dirler. Ülke genelinde yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı yüzde 39’dur. Başka bir ifadeyle, her 10 kadından 4’ü eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından fiziksel şiddete maruz kalmıştır (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009:46).

Şiddetteki artış, sosyo- ekonomik ve kültürel yapı ile açıklanmaktadır. Köyden kente göç sonrası yaşam şartları farklılaşan Türk ailesinde ne yazık ki kadın-erkek rollerine ilişkin herhangi bir değişiklik olmamıştır. Toplumda kadının çalışmasının gelenek-göreneklere aykırı kabul edilmesi, kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev

işleri olduğuna dair yaygın kanaat şiddet için önemli gerekçeler oluşmasına neden olmaktadır. Konu hakkında Tortamış (2009) sığınma evinde kalan şiddet mağduru kadınlarla ilgili olarak yürüttüğü çalışmada, gördüğü şiddetten ötürü kendini ve dolayısıyla bedenini sorumlu tutmakta olan kadınların olumsuz beden algısına sahip olduğunu tespit etmiştir. Erkeklerin kadın bedenine şiddet yolu ile müdahalede bulunmasına ilişkin pek çok neden sıralanabilir. En önemli nedenlerden biri de namustur. Öztürk (2012), kadın bedenini benlik, kültür gibi farklı bağlamların namusla ilişkisi çerçevesinde ele aldığı araştırmasında, namusun toplumsal zeminde etkileşimsel bir değer olarak oluşmuş ve kadına kazandırılmış bir olgu olduğu düşüncesini ileri sürmektedir.

Buraya kadar bahsi geçen beden sosyolojisi çerçevesinde ele alınan konu başlıklarına, esasında gençlerin beden algılarını belirleyen faktörleri anlayabilmek ve “dövme” uygulamasının sosyolojik olarak nasıl bir anlama sahip olduğunu bilmek açısından yer verilmiştir. Estetik cerrahi, ideal vücut ölçülerine sahip olmak için yapılan diyetler, örtü, toplumda statü ifade eden kıyafetler vs. hepsi farklı amaçlarla bedene yeni bir görünüm kazandırmaktadır. Ancak dövme bu sayılanlardan ayıran şey toplumdaki dışlanacak bir grubun oluşumuna neden olmasıdır. Kentsel kesimde hızla yayılan ve gençler arasında bir moda dönüşen dövme önyargılı bir bakış söz konusu olabilmektedir. Geçmişte, geleneksel olarak kullanılan dövme, günümüz gençliği arasında sıra dışı bir görünüme sahip olarak popüler olmanın bir aracı olarak görülmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde, bireyselleşme ve bireysel bir kimlik edinmenin toplumsal bir değer olarak kendine yer edindiği bir gerçektir. Dövme, piercing gibi uygulamalar bir tarz oluşturup alt kültürel bir aidiyet yaratmaktadır. Dövme aracılığıyla beden, bireyin maddesel varlığını elinde bulundurduğu, sınırlarını kendisinin belirleyip çizdiği ve kendi verdiği kararlar doğrultusunda yeniden belirlediği bir alan haline almaktadır. Bu durum bireyin, bedeni üzerindeki kontrolünün ifadesi olan dövme üzerinden, kendisiyle güçlü bir aidiyet ilişkisi içine girmesine neden olmaktadır. Ertan (2013) dövme öykülerini çözümleyerek gerçekleştirdiği çalışmada konuya kimlik, aidiyet ve direniş çerçevesinde bir bakış geliştirmiştir. Yine benzer bir yaklaşım ile Yücel (2015), dövme stüdyolarına dövme yaptırmak üzere başvuran kişilere çeşitli formlar uygulayarak dövmeli bireylerin karakterlerine ilişkin bulgular elde etmiştir. Bu formlar şöyledir: Sosyo demografik veri formu, kişilik özelliklerini değerlendirmek için Mizaç ve Karakter Envanteri

(MKE), kimlik yönelimi özelliklerini değerlendirmek için Kimlik Ölçeği (KÖ) ve beden algısını değerlendirmek için Vücut Algısı Ölçeği (VAÖ). Çalışmanın sonucu ise şaşırtıcıdır. Buna göre, dövme yaptıran olguların dövmesi olmayanlar ve dövme yaptırmayı düşünmeyenlere göre MKE Kendini Yönetme ve İşbirliği Yapma alt ölçeklerinden daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Diğer taraftan dövmenin geçmişine, farklı coğrafyalarda uygulanış ve yorumlanış biçimine dair yapılan çalışmalar söz konusudur. Tülüce (2014), 17 Arap kökenli kadın üzerinde yer alan geleneksel olarak yapılan dövme motiflerini incelediği çalışmasında, dövmenin günümüze kadar nasıl geldiğini ve beden sanatı içindeki etkilerini araştırmıştır.

5 SOSYOLOJİ BEDENE NASIL YAKLAŞIR?

5.1 Bedenin Tarihi

Beden Sosyolojisi, 1980’li yıllardan itibaren sosyolojinin bir uzmanlık alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişme, sosyologların bedene yaklaşımlarıyla yakından ilgilidir. Sosyoloji, başından beri bedene biyolojik bir olgu olarak bakmış ve sosyal-kültürel boyutlarını göz ardı etmiştir. Biyolojik ve fiziksel bir olgu olarak beden ile “sosyal beden” arasında bir ayırım yapılması beden sosyolojisinin varlık gerekçesi olmuştur.

Sosyolojinin bedene yaklaşmasında iki hususun altı çizilmelidir. İlk olarak sosyoloji biyoloji ve tıp gibi fen bilimlerinde olduğundan farklı olarak anatomi ve fizyolojiye değil, sosyal eylemlerin icra edilmesi ve anlamlandırılmasına aracılık eden bir nesne olarak bedene odaklanmaktadır. Toplumsal yapının değerleri, değişimleri, talepleri ve arzuları bedene çeşitli şekillerde yansır. Bedenlerimiz, toplumsal deneyimlerimiz tarafından olduğu kadar, ait olduğumuz grubun normları ve değerleri tarafından da derinlemesine etkilenir.

İkinci olarak beden sosyolojisi, bedenin çeşitliliğini(genç, yaşlı, sağlıklı, hasta, ölü, engelli, eril ya da dişil), aidiyetini(tarihsel, kültürel, ulusal, sınıfsal) ve mahkûmiyetini (hazza, acıya, ölüme) ele alan ve dolayısıyla felsefeden ve çeşitli bilimsel disiplinlerin imkânlarından beslenen bir alandır (Canatan, 2016:19-20).

Sosyolojinin bedeni ihmal ettiğini iddia eden Michel Foucault’nun yazılarından etkilenen ve görece yeni olan bu uzmanlık alanında çalışan sosyologlar, insanları, salt değerleri ve tutumları olan aktörler olarak değil, aynı zamanda cisimleşmiş kişiler olarak analiz etmekte; aynı doğrultuda, bedenlere atfedilen değişik kültürel anlamları, hastalığa ve cinselliğe de özel bir önem vererek bunların denetlenme, düzenlenme ve yeniden üretilme biçimini irdelerler. Bedenle ilgili incelemeler, modern sosyolojik araştırmalarda çok geniş bir akım oluşturacak kadar gelişmiştir ve seks terapisi, çağdaş dans, vücut geliştirme endüstrisi, çocukların yönlendirilmesi,

yiyeceklerin yararı ve lezbiyenlerle gaylerin imajları gibi çok çeşitli temaları kapsamaktadır (Marshall, 1999:62).

Beden sosyolojisinde, toplumun tarihsel süreçte geçirdiği temel yapılar ve yapı değişikliklerine hâkim olmak gerekir. Giddens, tarihsel süreçte toplumların kabaca dört aşamadan geçtiklerini belirtir. İlk toplumlar, kır ve tarım toplumları ve sanayi-ötesi toplumlar (Giddens, 2000:48-69).

İlk toplumlar, avcı ve toplayıcı toplumların ilk türünü oluşturmakta olup, insan bedeninin avlanma, avı saklama ve doğa ile mücadele dolayısıyla özellikle erkeklerin güçlü kaslara ihtiyaç duyduğu bir döneme işaret eder. Yine kır ve tarım toplumlarında insan, evcilleştirilmiş hayvanları yetiştirmek, belli toprak parçalarını ekmekle sorumludur. 18. Yüzyıl ise Sanayi Devriminin getirdiği daha çok çalışma ve üretme hedefine ulaşmak için havasız ve her türlü sağlık koşullarından uzakta olan fabrikalarda günde 19 saat çalışan yorgun insan bedenlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Caroline Moriceau, sanayileşme çağındaki saldırganlığa dikkat çekmiştir. Ona göre saldırganlık çalışmanın bir özelliğidir. İşçi bedeni, rahatsızlıkla, acıyla, zehirlenmeyle, kazayla, biçim bozumuyla ya da aşırı bitkinlikle karşı karşıyadır.

Burada işçinin bedenini anlamak için, toplum yapısına vakıf olmak gerekmektedir. Bedenin görünüşü, ayrıcalıklı duruşu ve hareketleri dönemin çalışma koşulları ile yakından ilgilidir. Örneğin: iş gömleği, önlük, kasket, çarık, dövme, uzuvlar gibi.

18. Yüzyıl İngiltere’inde Sanayi Devrimi ile başlayan, güç kaynaklarını üretime koşma ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesi için bilimden yararlanma söz konusu olmuştur.

Yüzyıl, giyimde olduğu gibi tavır ve davranışlarla da işçinin özgün bir ifadesine tanıklık etmiştir. Örneğin: güç gösterileri, sokakta, panayırda ve atölyelerde kaslı kollarla övünme, yakın döğüşe büyük merak, Fransız boksuna yoğun ilgi gösterilmesi vs. (Corbin, Courtine, & Vigarello, 2008:193-4).

Bedenin var oluşu beraberinde doğumu, hastalığı, çalışmanın yol açtığı yıpranmayı, toplumlar arasındaki savaşların verdiği bedensel problemleri vs. çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Duyu sisteminde bir sarsıntı ile kendini belli eden acı, geleneklerin bedeni sınıyarak toplumsal varlığını yapılandırmasında etkin rol oynamaktadır. Geçmişte kilise, tıp, hastane kurumu, çalışma ortamı ve bireyin içinde

bulunduğu topluluk acıya birtakım anlamlar yüklemiştir. Böylelikle acı çeken kişinin nasıl davranması gerektiği, toplum tarafından belirlenmiştir. Diğer taraftan dayatılan acıya maruz kalınması, “gücün ve boyun eğmenin” göstergesi olarak değerlendirilir.19. yüzyılda, analjezi, ağrı kesiciler ve anesteziyle acıya karşın etkin bir mücadele verilmiştir. Toplumda hazla cinsel zevk, yalnızca üreme ve hazcılık perspektifinde incelenmekten çıkmış olup yeni bir meşruiyet kazanmıştır. Savaşlar, sömürgelerdeki kıyımlar ve iş kazaları, bedeni alçaltan korkunç sahnelerin yaşanmasına neden olmuştur (Corbin, Courtine, & Vigarello, 2008: 200-8).

Beden, içinde bulunulan yüzyılın değer yargılarının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır.19. yüzyılda bugünkü anlamda mayo ve bikini ile herkesin içinde dolaşılması düşünülemezdi. Ancak, yüksek bir özdenetim standardının oluşması halinde yüzme ve spor geleneklerinin önceki dönemlere oranla geliştiği belirtilmiştir (Elias, 2011: 302).

Konu ile ilgili olarak Norbert Elias, “Uygarlık Süreci” isimli eserinde, “uygarlık” ve “kültür” kavramlarının sosyal anlamlarının tarihsel oluşumlarını incelemiştir. Söz konusu sosyo-oluşumun önemli veçhelerinden biri, “uygarlık”-“kültür” karşıtlığı ve bu karşıtlığın aşılmasıdır. Çalışma, özdenetimin bir uygarlık ölçütü olarak nasıl önem kazandığını anlatır. Ardından Elias, insan davranışlarının özel bir biçimi olarak uygarlığı ele almıştır. Gündelik davranışların, adab-ı muaşeretin, doğal ihtiyaçlarla ilgili tavırların, değer ölçülerinin değişimine bakar. Duygu denetim modelleri ve standartları ile utanma ve sıkılma sınırlarındaki gelişmeyi gözler. Bedenin sosyolojik açıdan ele alınışı, onun fiziksel yapısı üzerindeki toplumsal etkileri, insan bedeninin kullanılabilirlik ve işlevselliğini incelemektedir. Bedenin sosyal faktörler tarafından etki altına alınması, toplumsal ve kültürel yapı içinde inşaa olduğu gerçeğini gözler önüne serer.

İdeolojiler, dinler, siyasal rejimler, istedikleri gibi bir insan tipini oluşturmak için bedene, yontma, törpüleme, sınırlandırma veya genişletme ile tahakküm kurmaya çalışmışlardır. Beden, çağdaş toplumlarda cinsellik üzerinden, özellikle kadın bedeni çok geniş bir yelpazede, yasal ve yasa-dışı yollarla, resmi ve özel otoritelerin eliyle bir tüketim aracı olarak büyük bir pazarda meta olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun, sadece erkek-kadın ilişkilerini değil, başta ailevi ilişkiler olmak üzere toplumsal ilişkinin bütününe belirlediği söylenebilir (Canatan, 2016:54).

Çağdaş toplumlarda beden, kapitalizm ve kapitalist aktör ve sektörler tarafından bir tüketim alanı olarak görülmektedir. Reklam ürünlerinin büyük çoğunluğu bedene hitap etmektedir. Yerel ve uluslararası ilişkilerde; güzellikte, eğlencede, zevk tatmininde, yemede, içmede, sağlıkta, askeri alanda vs. hep beden üzerinden bir şeyler yapılmakta ve beden muhatap alınmaktadır.

Beden, içerisiyle dışarıyı arasında, etle dünya arasında kurulan bir yapının, bir dengenin sonucu olarak ortaya çıkar. Görünümlerin ve karmaşık etkileşim alışkanlıklarının gündelik işleyişi, herkesin ortak biçimle dayatılan tavırlarla, tutumlarla oynama konusunda sahip olduğu özgürlük, olağan bakma, duyumsama ve yer değiştirme tarzları beden toplumsal yapısını oluşturur. Makyaj yapma, bedeni boyama, dövme yapma- yeri geldiğinde kendini yaralama- ve giyinme biçimleri, tarz, kuşak, toplumsal konum ya da bir konuma erişmiş olma savının göstergeleridir. Aykırılık bile toplumsal ve ideolojik bağlamın etkisini yansıtır (Corbin, Courtine, & Vigarello, 2008:7).

Tarih boyunca, dinler bedene çeşitli şekillerde anlamlar atfetmişlerdir. Din, müminlerin bireysel bedenleri üzerinde kurduğu denetim sayesinde toplum üzerinde bir etkiye sahip olabilmektedir. Yahudiliğin iman esasları arasında yer almasa da Yahudiler, kendilerinin Tanrı'nın seçilmiş kavmi olduklarına ve arz-ı mev'udun Tanrı tarafından kendilerine vaat edildiğine inanmaktadırlar. Tanah'ta İsrail'in seçilmiş kutsal kavim olmasıyla ilgili iki ayrı ahitten bahsedilmektedir. Bunlardan biri Tanrı'nın İbrahim ile yaptığı ve daha sonra diğer İbrani ataları olan İshak ve Yakup'la yenilediği ahittir. Bu ahit ile Tanrı, İbrahim'i ve neslini kutsamak süratiyle onları bol ve bereketli kılmaya ve kutsal topraklara mirasçı yapmaya vaadinde bulunmuştur: "Seni çok verimli kılacağım. Soyundan milletler doğacak, krallar çıkacak. Ahdimi seninle ve soyundan kuşaklar boyunca sonsuza kadar sürdüreceğim."(Tekvin, 17/6-8) Seçilmişliğin sebebi olarak Tanrı'nın İbrani atalarına verdiği söz ve onlara olan sevgisi gösterilmektedir (Tesniye, 4/37; 7/8; 9/5-7).(Harman, 2013: 206). Musevilikte bedene olumlu özellikler atfedilirken, Hristiyanlıkta beden günahkâr olarak görülmüştür. Hristiyanlar, Hz İsa'nın Tanrı'nın oğlu ve Eski Ahit'te geleceği müjdeleyen "Mesih" olduğuna inanırlar. Bu inanca göre İsa, hem Tanrı, hem insan, hem de kutsal ruhtur. Hristiyanların en önemli ibadetlerinden biri vaftizdir. Kelimenin kökeni Grekçe olup "suya batırma" gibi bir anlamı vardır. Hristiyan inancındaki simgesel bir ritüel olarak gerçekleştirilmektedir.

Hristiyanlıkta, tanrının oğlu olduğuna duyulan inanç ve Mesih'in insanlara bir kurtarıcı olarak indiği düşüncesi bedeni kutsal bir varlık haline dönüştürmüştür.³

Cennetteki yaşayış, incir yaprağından ibaret bir dış görünüm insanoğlunun yaratılışın ilk günlerinden itibaren çaresizliğine ve muhtaçlığına vurgu yapmaktadır. İslam dini ise bedeni, iyi ve kötü eylemlerin şahidi olarak görmektedir. Buna göre beden, sevap ve günahları yazan iki melek tarafından izlenmekte ve her türlü amel kaydedilmektedir. Bu bağlamda insanın bedenini nasıl kullandığı bu dine göre önemli olmaktadır. Her din, yaratıcı kudret karşısında boyun eğmek ve kutsal ile bağlantı kurmak temeli üzerine kurulur ve her dinde bunu sağlamak üzere öngörülen merasimler bulunmaktadır. İslam dininde, Allah'a yaklaşmanın yolu ona yükselmenin basamağı ve bu bakımdan en parlak ve önemli ibadet, namaz ibadetidir. Bu özelliğinden dolayı namaz diğer bütün ibadetlerin özü ve özeti sayılmıştır. Nitekim Hz. Peygamber bir hadislerinde “Namaz dinin direğidir”(Tirmizi, “İman”,8; Müsned, V, 231, 237; Acluni, Keşfü'l-hafa, I,31-32) buyurmuş, secdeyi de kulun Allah'a en yakın olduğu hal olarak nitelendirmiştir (Müslim, “Salat”, 215; Nesai, “Mevakit”, 35). Namaz insanın maddi ve manevi temizliğinin vasıtası olmaktadır. Çünkü namaz kılmak için gerekiyorsa gusül abdesti almak, normal durumlarda abdest almak suretiyle bir nevi beden temizliği yapılmış olduğu gibi, ayrıca elbisenin ve namaz kılınacak yerin de temizlenmesi gerektiği için bir üst baş temizliği yapılmış olur (İlmihal I, 2013:220-1).

Dinlerin bakış açılarının yanı sıra beden, bireylerin sosyal hayatın ve çağın gerektirdiği unsurlara uygun davranıyor olup olmamasına göre de sınıflandırılmaktadır. Batı toplumlarında “medenileşmiş” ve biçimsiz (grotesque) olmak üzere iki tür bedenden söz edilmektedir. Buna göre: “medenileşmiş beden” kavramı (Shilling, 1993) davranış ve görüntüsü açısından toplumdaki hâkim normlara uyan beden olarak kurgulanırken; biçimsiz beden, denetlenmesi zor, toplumsal ve ahlaki normlara ve doğru davranış kurallarına uymayan ve bu nedenle de “hayvani” olarak algılanan beden olarak sunulmaktadır (Bakhtin, 1984).

Bir diğer sınıflandırma bedensel aktivitelerle ilgili olarak yapılmaktadır Jimnastik, 19. Yüzyılda temel hareketleri ayırıştırarak, devinime yönelik bütünüyle mekanik bir bakış açısının oluşmasına neden olmuştur. Bu performans evreni, sonunda sağlığa ilişkin benzersiz bir bakış açısı yaratır: Bunu bilmemeye olanak yok.

³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/HristiyanlyüzdeC4yüzdeB1k> (25.10.2016).

Sporla rakamlara dökülen performans, kendini aşma ve aşırılıkla oynarken, kısa süre içerisinde sağlık açısından gelişme olarak yorumlanır. Erkeklerde güç, kadınlarda hız ve incelik baskındır.

Bedeni korumanın merkezine yerleştirilen, olası bir ilerlemenin varlığı: Spor böylece kanıtlayıcı bir özellik kazanır; çağdaşlığın göstergesine, bir gelişme güvencesine dönüşür, o kadar ki 1900 Evrensel Fuarı'nın yaratıcıları onu bedensel yenilenmenin kanıtı olarak sunarlar. Paris Fuarı simgelerden yararlanır. Sporu sahneye taşıyan evrensel gösterilerin ilkidir.

Spor sadece beden tasarımlarının yenilenmesini değil; daha geniş anlamda kültürün, sürekli daha teknikleşen bir uzam görüşünün, ilişkilerde ve toplumsallaşmada sürekli daha demokratikleşen bir görünüm yenilenmesini simgeler. Spor, daha 20. yüzyılın başında, bedenin geleceğe ilişkin bir bakış açısı olarak görünen şeye her yönüyle katılmasını sağlamıştır. Perhiz, egzersizler, yedide kalkıp dokuzda yatmak ve sürekli idman, sağlığın değiştirilebilir, geliştirilebilir, geleceğe ve ilerlemeye yönelik bir şey olarak görüldüğüne işaret eder (Corbin, Courtine, & Vigarello, 2011:290).

5.2 Bedene Kuramsal Yaklaşımlar

Beden sosyolojisi, bedenin hangi toplumsal etmenler tarafından nasıl etkilendiğini incelerken birkaç ana tema üzerinde yoğunlaşır. Önemli bir tema, toplumsal değişimin beden üzerindeki etkileridir. İkinci bir tema, bedenin giderek artan bir biçimde 'doğa'dan ayrılmasıdır. Bedenlerimiz, yeni ikilemler yaratan bilim ve teknolojinin etkisi tarafından ele geçirilmiştir. Örneğin, bir dizi üreme teknolojisinin bulunması yeni seçenekler yaratmış, ancak yoğun toplumsal tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Tüm sosyal olgular gibi bedenle ilişkili sorunlar da sosyolojide kendine özgü bir bakış açısıyla çözümlenmekte ve farklı bakış açıları bedene farklı yaklaşımlar getirmektedir. Neticede sosyologlar sosyal olguları açıklamak üzere teoriler geliştirmektedir. Sosyolojide teori iki veya daha fazla olgu arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere geliştirilmiş bir önermedir. Sözelimi beden ile tüketim kalıpları arasında ilişki kurup buradan bazı teoriler geliştirebiliriz. Eğer tüketici olarak failden

hareket edersek, “Farklı tüketim kalıpları insanların hayat tarzlarını ifade eder” şeklinde bir önerme yapabiliriz. Yok, eğer failin değil, toplumun belirleyici olduğuna inanıyorsak, “tüketim toplumu, insanları tektipleştirmektedir.” Şeklinde bir önerme ortaya atabiliriz. Sosyolojide insanın failliği noktasında farklı teoriler geliştirilmiştir. Toplumsal yapı mı önceliklidir, yoksa fail mi önceliklidir? Bu soru, tüm sosyoloji teorilerinin düğüm noktasıdır.

Sosyolojik kuramların bedene yaklaşımı, toplum-birey ilişkisine yaklaşımlarıyla paralel yürütülmektedir. Makro ve sosyolojist kuramlar, toplum karşısında bireyi pasif bir şekilde konumlandırırken, mikro ve psikolojist kuramlar ise bireyin kurucu ve inşaa edici özelliğine vurgu yaparlar. İlk gruptaki kuramlar, “nesne olarak beden” üzerinde konuşurken, ikinci grup kuramlar “özne olarak beden”i öne çıkarırlar. Her iki grup kuramın beden karşısındaki ortak paydası ise, onu her kalıba sokulabilir, yoğrulabilir plastik bir varlık olarak görmesidir.

Klasik sosyologların bedene yaklaşımı dolaylı ve zımni olup daha çok topluma ilişkin açıklama biçimleriyle birlikte şekillenmektedir. Klasik sosyoloji, tabakalaşma, kutsal, profan, rasyonalite, bürokrasi gibi kavramlarla beden sosyolojisine, biyolojik ve antropolojik yaklaşımlardan farklı bir boyut kazandırırken, beden sosyolojisi de klasik sosyolojik temalara yeni bir perspektif kazandırmış görünmektedir.

Bedene üzerine geliştirilen belli başlı 6 perspektif, yapısal işlevselci kuram, çatışma kuramı, akılsal seçim kuramları, simgesel etkileşimcilik kuramları, fenomenolojik bakış açısı, postmodern beden anlayışı olarak sınıflandırılabilir.

Yapısal işlevselci kuram, sosyal bilimlerde özellikle de sosyoloji ve antropolojide en önemli teorik yaklaşımlardan biridir. Bir toplum canlı bir organizma olarak varlığını nasıl sürdürür sorusu sorulduğunda bu soruya en kapsamlı yanıt yapısal-işlevselci (fonksiyonalizm) ekolden gelmektedir (Aydın, 2014:214).

Yapısal-işlevselcilik, toplumsal yapıyı resmetmek için organizma metaforuna başvurur. Bu açıdan toplum, koskoca bir bedendir (toplumsal beden). Bu yaklaşıma göre toplumun çekirdeği bireydir. Toplumun alt sistemleri bireylerin bir aradalığı ile oluşur. Tek tek bireylerin bütünlüğü alt sistemleri, alt sistemlerin işlevsel bütünlüğü ise sistemi meydana getirir. Bu metaforik düşünce biçimi, yapısal-işlevselci kuramın bedene yaklaşımı konusunda da bize yardımcı olacak bir ipucu olabilir. Sosyoloji açısından bedenin asli işlevlerine işaret eden noktalar şöyledir:

•Beden, insanın sosyal varlık olarak görünmesine ve başkalarıyla ilişki kurmasına yarar. Bedensiz varlıklar sosyoloji açısından yoktur.

•Beden, emek ve çalışma yoluyla insanın ürettiği tüm maddi ve manevi kültürün yaratılmasında vazgeçilmez bir ön-koşuldur.

•Beden, toplumu kendisinde seyredebileceğimiz bir aynadır. Şöyle ki, bedenimizde taşıdığımız her tür kıyafet, takı ve simgenin toplumsal bir işlevi vardır (Canatan, 2016:39).

Yapısal işlevselci düşünürlerden Persons'ta "beden", davranışsal organizma altında biyolojiye indirgenmiş ve sosyolojik çözümlemenin dışında tutulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal eylemi de organizma ile sağlık çerçevesinde değerlendiren anlayış, sağlığı organizmanın kaynaklara yönelimini mümkün kılan bir kapasite olarak yorumlamaktadır. Buna göre sağlık doğal çevre ve organik beden arasında köprü niteliği taşır (Işık, 1998:129).

Çatışma kuramı, 1950'lerde ve 1960'larda, o güne kadar egemen bir paradigma olarak işlev gören yapısal-işlevselciliğe bir tepki olarak ortaya çıkmış ve eleştirel bir kuram olma yolunu tutmuştur (Canatan, 2016:40). Çatışma kuramlar, toplumsal sınıfları, ırkları veya farklı gruplar arasındaki bir mücadele olarak değerlendirmektedir (Bahar, 2009:84).

Çatışma kuramcılarına göre beden konusu, ancak toplumsal çatışma süreci içinde anlaşılabilir bir meseledir. İnsanlar, bedenleriyle var olurlar ve bedenleriyle mücadele ederler. Bu mücadele sırasında bedenlerini de biçimlendirirler. Sözelimi farklı sınıflar farklı biçimlerde giyinip kuşanırlar. Her sosyal sınıf kendi sınıfının yaşam tarzına uygun olarak bedenini dizayn eder. Bedenlerinde kullandıkları takı ve simgeler, onların sosyal mücadelelerinin ve sınıfsal yapılarının göstergesidirler (Canatan, 2016: 41). Marx, bu yaklaşımın öne çıkan kurucularından birisi olarak kabul edilir. Marx ve Weber, kapitalist toplumu, insanı özgürleştirmekten çok onu yabancılaştıran ve demir kafesin içine sokan niteliği ile olumlu bir aşama olarak değerlendirmişlerdir. Her iki sosyolog da modern kapitalist toplumu kötümser bir çerçevede ele almıştır. Marx, gelinen noktaya kadar bütün bir tarihsel süreci insanın kendine yabancılaşma süreci olarak tarif eder. Marx'ın düşünceleri zaman içinde kendi adıyla türeyen bir "izm"e, politik, felsefi, estetik gibi birçok sosyal kültürel alanda özerk bir akıma dönüşmüştür. Marx ve Weber'in sosyolojide farklılıkları öne çıkarması ve kötümser tavrı kendilerinden sonra gelen sosyologların eserlerinde de

açıkça görülmektedir. Gerek Frankfurt Okulu, gerekse Horkheimer ve diğerleri aynı olanın sürekli olarak üretildiği ve kopya ürünleri seçme özgürlüğünün tanındığı “kültür endüstrisi” çözümlerinde modern kapitalist topluma kötümser bir açıdan bakarlar.

Farklı disiplinlerden esinlenen birçok sosyoloğun katkılarıyla şekillenen akılsal seçim kuramlarının ortak noktasını, insan konusundaki bakış açıları belirlemektedir. “Akılsal seçim kuramları, insanların akılsal olduklarını ve hareketlerini, amaçlarına erişmekte etkili gördükleri araçlara dayandırdıklarını kabul eder. Kaynakların kıt olduğu bir dünyada bu, sürekli olarak değişik amaçlar için seçilecek araçları değerlendirmek ve aralarında karar vermek demektir; akılsal seçim terimi bu anlamdadır. Toplumsal alışveriş kuramı, sosyolojik anlamda akılsal seçim kuramlarının tipik bir örneğidir. Akılsal seçim kuramcılarına göre beden, akılsal seçimin bir ögesi ve aracıdır. Bedeni tümüyle aklın emrinde ve onun bir aracı olarak görür (Canatan, 2016:41-4).

Simgesel etkileşimcilik, sosyal eylem ve bireylerin bu eylemlere yükledikleri anlamlar üzerinde duran bir teoridir. Bu teori, temelde ‘birey’e vurgu yapar. Belirli bir nesnel durumun bireylerde değişik öznel yorumlara yol açtığına ve bu durumun sosyal hayatta yaygın bir biçimde görüldüğüne dikkat çeker. Teorinin temel kavramını, adından da anlaşılacağı üzere semboller oluşturmaktadır. Semboller, sosyal etkileşim sürecinde şekillenen konuşmayı, düşünmeyi, anlaşmayı sağlayan araçlardır. Bu doğrultuda semboller, bir varlığın zihindeki görüntüsü olarak tanımlanabilir. Bireyin tutum ve davranışları, sembollerin zihninde yapmış olduğu anlamlandırmanın bir sonucudur. Bu nedenle, eylem sembollere dayalı olarak gerçekleşmektedir (Coştu, 2009:126).

Yapısal işlevselcilik ve çatışma kuramlarının zıddına simgesel etkileşimcilik, küçük ve orta boy bir kuram olup bu ölçeklerdeki insan ve grup ilişkilerini açıklamaya çalışır. Bu kurama göre insan eylemi ve etkileşim ancak anlamlı bir iletişim ya da sembollerin alışverişiyle anlaşılabilir. Bu yaklaşımda insanlar, yapılaraya göre davranan değil, eylem yapan özneler olarak tasarlanır. En önemli varsayımlarını Blumer üç madde halinde özetlemiştir.

- İnsanlar, eşya karşısında, eşyanın onlar için ifade ettiği anlamlara göre davranırlar.

- Eşya ve olayların anlamları, insanın diğer insanlarla toplumsal etkileşimi sonucu ortaya çıkar.

- Eşya ve olayların anlamları, bunlarla karşılaşan kişiler tarafından sürekli yorumlanır ve değiştirilir.

Simgesel etkileşimcilik, farklı işlevleri üstlenen bedenlerin aynı ilkelere göre şekillendirildiğini iddia eder. Anlamsal davranış, etkileşim ve yorumsal süreç olarak ifade edilebilecek bu ilkeler, bedene uygulandığında şu söylenebilir: Toplumsal etkileşim, tüm toplumsal eylemler gibi bedeninin de merkezidir. İnsanlar bedenlerine yönelik algı ve tutumlarını, etkileşim sürecinde oluştururlar. Bir sonraki aşamada ise davranışlar, bedenlere yüklenen anlamlar çerçevesinde meydana gelirler. Ama tekrarlanan süreçler içinde bireyler kendi yorumlarını da katarak bu anlam üretimini yeniden üreterek değiştirirler (Canatan, 2016:45).

Fenomenoloji doğa ile toplum arasında bir diyalektikten söz ettiği gibi beden ile toplum arasında da bir diyalektik ilişki olduğuna dikkat çeker. Diyalektik süreç üç işlemlili bir döngüsel harekettir. İlk aşamada insan kendini dışsallaştırır, ikinci aşamada dışsallaşan nesnelere öznenin bağımsız bir statüsü kazanırlar. Bu aşamadan itibaren özne üzerinde nesnel bir baskı ve etki kurmaya başlar. Son aşamada ise, nesnel gerçeklik içselleştirilir. Bir başka deyişle ilk aşamada özne, inşa edici ve kurucu bir işleve sahiptir. İkinci aşamada kendi ürettikleri karşısında pasif bir konuma düşer, üçüncü aşamada ise dışsal gerçeklik tamamen içselleştirilmiş olduğu için iç iç gerçeklik ile dış gerçeklik örtüşme imkânı bulur. Bu aşama, toplumun içimize sindirilmiş bir biçim olmakla birlikte, yeni bir eylem sürecinin de başlangıcıdır (Canatan, 2016:46).

Husserl'a göre, beden bir "yönelme merkezi'dir. Ona göre, neyi algılasam algılayayım nereye gidersem gideyim, her şeyi hep bedenimle olan ilişkisi bakımından denerim. Şöyle ki "yukarı", "aşağı", "sağ", "sol" vb. gibi bütün boyutlar hep esas olan bedenime göre bir anlam kazanırlar. Husserl, bu yönelme durumu yani intensiyonalityi "amaç olarak alınan bir şeye doğru yönelmiş olmak", "bir şeye çevrilmiş olmak" diye anlar. Ona göre, yönelimleri sağlayan bedendir; insanın yönelmişliği ancak bedenle mümkündür. O bakımdan, beden, onun fenomenolojisinde, esasında, oldukça önemlidir.

"Beden benim mülkumdür; içinde aracısız olarak serbestçe kımıldandığım biricik nesnedir" diyen ve böylece beden-ruh birliğini vurgulayan "ben"in 'bedenli-ruhlu bir bütün' olduğunu dile getiren Husserl'e göre, ne yaparsam yapayım her defada bana orijinal olarak verilmiş olan bu yönelme merkezine, bedenime bağlıyım; ve bedenim olmadan hiçbir eylemim olamaz. Ona göre, özgür birtakım kımıltıların da taşıyıcısı olan bedenin iki ana niteliği vardır: Beden, hem bir algı organı, hem de bir istem organıdır. Algıladığım her şeyi benim bir organım olan bedenim aracılığıyla algıları. Bedenim, yani tek tek birtakım özel organların çokluğundan meydana gelen bir bütün olmasaydı, benim için hiçbir şey var olmayacaktı. O halde, bedenim, dünyanın varlık koşuludur.

Bedenim, aynı zamanda kendisiyle isteklerimi gerçekleştirdiğim bana özgü bir organdır. Ben'imi, bedenimin içinde buyuran, aktif bir varlık olarak yaşarım. Bir yere gitmek istediğimde giderim, elimi kaldırmak istediğimde kaldırırım. Böylece, bedenimin belli organlarını kendiliğinden, zorlamasız olarak kullanırım. Algı ve kımıltı alanıma giren her şeyle birlikte bana, bedenim de verilir; ve ben, bütün dünyaya benim için sürekli bir ortam olan bedenim aracılığıyla açılırım ve isterim. Ona göre, bedenin bu iki ana niteliği, bedeni incelerken ayrı ayrı ele alınabilen, ama aslında birbirinden koparılamayan iki gerçektir (Öktem, 2005:39-40).

Özetle söylemek gerekirse; beden, fenomenolojik bakış açısına göre toplumla diyalektik bir ilişki sonucunda bizzat kendisi tarafından ve sosyal düzenin bir parçası olarak inşa edilir; inşa sürecinden sonra beden insan benliğini belirler ve dış dünyayla uyumlu bir kişilik oluşur.

Postmodernizmin beden anlayışını, geleneksel Batılı sosyolojisinin ikilemelerine verdiği yanıtlar çerçevesinde ele almak mümkündür. Post-modernizm genel olarak insan bedeninin, kapitalist ekonomik düzenin bir ürünü olan "tüketim" toplumunun merkezinde yer aldığını ileri sürmektedir. İnsan bedeni, yeni üretilmeye çalışılan kültür içerisinde önemli üç eğilim tarafından etkilenmektedir. İlk insan bedeni bir tüketim aracı olarak her fırsatta yeniden değişmektedir. İkinci olarak, çağdaş kültür tüketim "işaretleri" ni "imgeleri" ni ve "uyarıcılar"ını kullanarak heyecan ve eğlence yaratmaktadır. Üçüncü olarak, toplumsal hayatta öncekilerine benzemeyen "değerler" sisteminin ortaya çıkmasıdır. Çağdaş sosyolojinin en yeni temalarından biri olan bedeni, postmodern sosyologlar kendi çalışmalarının odağı olarak ele alırlar (Canatan, 2016:51).

Postmodern etik, bedensel karşılık olarak bireyler için "kozmetik bir operasyon," bir "fitness etkinliği," bir "interaktif tüketim" olarak işlev görmektedir. Postmodern etiğin bedeni, ideal bir bedendir. Bu ideal beden, birkaç özelliği bir arada bulundurur. Hem kolektif bir normla belirlenmiştir, "rüya" gibi bir bedene karşılık gelir. Hem de bireysel bir istekle, hatta kişisel kimlikle "istediğiniz gibi" gerçekleşir. Ancak bunun için ilk hareket "kendi profilini belirlemek" ile başlamaktır, ayrıca bunun yapılması zorunludur. Bedene bu süreçte bedensel ibadetler düşer. Her fırsatta tüketim mabedlerini ziyaret etmek şeklindedir bu yükümlülük. "Bedenin tek yapması gereken "takip etmek", sürekli ve sürekli bir kez daha ve sonra yeniden. Postmodernlikte beden dışsallığı önceler. İç huzuru, tinsel tatmin içsel olmaktan çıkarılmıştır. Huzura dışsal bir özellik yüklenir. Huzur dışarda aranmaktadır. Bedenin hareket alanı olmasında bize kozmetik sektörü eşlik eder. Kozmetik sektörü, kozmetik ürünleri ve kozmetik cerrahi olarak iki koldan çalışır. Moda ve zarafet dergileri, kozmetik cerrahinin fiziksel bedenlerimizin şeklini ve yapısını değiştirme fırsatını bize çeşitli seçeneklerle sunduğunu tekrarlarlar. Bedenin kendisi, bir tüketim metası olarak görülebilir. Bu türlü operasyonlar erkekler hem de kadınlar için erişilebilen ve özendirilebilen bir süreçtir. Rekabetçi bir dünyada sıradan olmak yetmez ve hepimiz kendimizi sunmaya, genç, bedensel kusursuzluk idealinin daha yakınına yaklaşmaya teşvik ediliz (Özbolet, 2011: 320).

Gençlerde beden algısı ve dövme üzerine gerçekleştirilen bu çalışma, bedenin sosyal bir varlık olması ve başkaları ile iletişim halinde olması gerçeği üzerine temellenmektedir. Öyle ki, beden üzerindeki her bir müdahale, toplumun bireyden beklentileri ve bireyin topluma kendini tanıtmaya ile yakından ilgilidir. Bedeni, toplumu kendisinde seyredebileceğimiz bir ayna gibi gören anlayış, bedende kalıcı bir uygulama olan dövmenin de toplumsal bir işlevi olduğuna işaret eder.

6 GENÇLERDE BEDEN ALGISI

6.1 Beden Algısı

Beden algısı denilince ilk olarak akla bireylerin kendi bedenleri ile ilgili deneyimleri, duyguları ve tutumları gelmektedir. Beden, kültürün etkisi ile yorumlanmakta ve bedendeki değişimler böylelikle anlaşılmaktadır. Sağlıklı olmayı hasta olmaktan, engelli olmayı engelli olmamaktan ayırt etmek mensup olunan toplumun değer yargıları çerçevesinde mümkün olabilmektedir. Bir hastalığı algılamak ya da ifade etmek, bedenin hangi bölümlerinin açıkta kalabileceğinin toplum tarafından kabul göreceğini bilmek gibi (Aslan, 2004:326).

“Beden algısı” kavramı içerisinde dört ayrı yaklaşım incelenmektedir.

Bedenin biçimsel özellikleri ile ilgili inanışlar (giyim, vb);

Bedenin sınırları ile ilgili inanışlar;

Bedenin içsel dinamikleri ile ilgili inanışlar

Bedenin işlevleri ile ilgili inanışlar.

Beden, fiziksel boyutunun dışında sosyal bir gerçeklik olarak değerlendirilir. Bu gerçeklik, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, iş durumu, dini inanış vb. etkilenmektedir (Aslan, 2004:326).

Bireylerin bedeni algılaması, dış görünüş ve içyapı ile ilgili bireyin tüm algı ve bilgisini içermektedir. Beden algısı, geçmiş deneyimlerden etkilenen, çeşitli durumlar karşısında bedenini deneyimleyen bireylerin benlik algısı ve psiko-sosyal uyumu üzerinde etkili bir olgudur (Uğurlu & Akın, 2008).

Beden algısının gelişiminde başka bireylerin bakış açısı büyük önem taşır. Örneğin çok zayıf olmasına rağmen kendini kilolu görenler olabilir. Ya da fiziksel bir kusuru olmamasına rağmen ayna karşısında kendini çok çirkin bulan kişilerden söz edilebilir (Aslan, 2004:328).

Aile, arkadaş, eş, sevgili, hem cins, karşı cins gibi faktörler ideal beden algısının oluşumunda büyük etkiye sahiptir. Bireyin yaşadığı sosyalizasyon süreci, kurumsal olarak nitelendirilen medya, sinema, müzik ve moda dünyası gibi faktörler, ideal beden algısının oluşmasına neden olur. Çocukların ve ergenlerin çeşitli beslenme problemleri yaşamasına neden olan bu algı, ailenin gence nasıl bir rol model oluşturduğu gibi ilişkiler üzerinden değerlendirildiğinde anlaşılabilir (Ersöz, 2010:40).

Beden algısının, tutuma ilişkin çok boyutlu bir yapı olduğu düşünülmektedir. Beden algısı rahatsızlıklarını biyolojik, psikolojik, toplumsal ve kültürel etkileri inceleyerek anlamak mümkün olmaktadır (Ata, Vural, & Keskin, 2014: 71).

Beden algısı, kişinin sosyal gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ergür (1996), yaptığı çalışmada üniversitede okuyan öğrencilerin beden algısı ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi sınamayı ve beden alanlarından alınan doyum ile fiziksel görünüşlerini değerlendirmelerini sosyo-demografik değişkenler açısından incelemiştir. Ege Üniversitesi öğrencisi 359 kişi ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda; olumsuz beden algısına sahip olan bireylerin anlamlı düzeyde ruh sağlıklarının olumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Uyum güçlüğü yaşadığını bildiren bireylerin ruh sağlıklarının daha bozuk olduğu, benzer olarak beden algılarını, fiziksel görünüşlerini olumsuz değerlendirdikleri ve beden alanlarından daha az hoşnut oldukları bulunmuştur. Ayrıca uyum güçlüğü yasayan bireylerin arkadaş grubuna üye olmakta güçlük çektikleri saptanmıştır (Gözüylmaz, 2011:47).

Tüketim kültürünce kadınlara yönelik sürekli kışkırtılan “güzel” ve “ince bir vücuda sahip” olma söylemleri başta anoraksiya nevroza olmak üzere birçok hastalığa zemin hazırlamaktadır.

Özellikle fiziksel görünüşünden memnun olmayan bireylerde rastlanan Anoreksia, fizyolojik ve psikolojik nedenlere bağlı olarak kısa dönemli ya da uzun dönemli kronik bir rahatsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kilo almaktan korkup yemek yememek, 3-4 ay üst üste regl olmama gibi belirtilere sahip olan hastalık, tedavi edilmezse ağır seyirli olabilir ve öldürücü sonuçlar doğurabilmektedir.

Normal beden imgesinin oluşumu ve sürdürülmesi için üç bileşenden söz edilmektedir:

1. Beden gerçekliği: Doğa ve beslenme koşullarına bağlı olarak bedenin gerçekte olan yapısını ifade eder.

2. Beden ideali: Nasıl görünmemiz gerektiği ile ilgili düşüncelerimizi içerir. Bir hemşirenin dış görünüşünün sağlık standartları ile şekillenmesi gibi.

3. Beden sunumu: Sosyal dünyaya beden görünümümüzü giysi, duruş ve eylem ile nasıl sunduğumuz ile ilgilidir.

Beden gerçekliği, bedenin nasıl görünmesi ve nasıl hareket etmesi gerektiğini düşündüğümüz bir idealle sürekli kıyaslanır ve o ideale ulaşılmaya çalışılır. Bu ideali düşüncemizde taşıyoruz ve bu yalnızca kendi beden gerçekliğimize değil, bize yakın olanlara da uygulanabilir. Beden ideali; nadiren bilinçli olduğumuz karmaşık ve değişen bir parçamızdır (Özaltın, 2003:6).

Bu değişkenlerden ötürü, beden imgesi, yapımızın çok incinebilir bir parçası olarak nitelendirilmektedir. İnsanların, 'rüküş' veya 'hantal' gibi ifadelerle bizi tanımlıyor oluşu duygusal olarak yara almaya neden olur. Beden imgesi, diğer insanların görüşlerinden, eğilimlerinden ve sosyal tepkilerinden oluşur (Özaltın, 2003:11).

6.1.1 Gençlerde Beden Algısına Etki Eden Etmenler

Postmodern tüketim, tüketici için her duruma göre farklı ürün ve farklı imajlar yaratabilmektedir. Postmodernist süreç içerisinde tüketici kültürünün ayakta kalması, “imaj” ile mümkün olabilmektedir. Bu ise reklamlarla mümkün olabilmektedir.

Tüketim toplumu, metalara imajist bir karakter kazandırıp göstergeler dünyasına sunarak simgesel değerler oluşturması ve reklamı etkin biçimde kullanmasıyla, aynı zamanda modayı geniş kitlelere yayarak geçerlilik zamanını kısaltarak, zaman, mekân ve beğeni üzerindeki manipülasyonlarıyla tüketici üzerinde etki ve güdülenme yaratmaktadır. Dış görünüş, tercih edilen kumaşın cinsi, kullanılan aksesuar, renkler ve farklı kesimlerle değişebilmekte, imajlar insan bedenini daha çekici ve güçlü bir hale getirmektedir (Karakaş, 2001:24).

Postmodern çağda, nesnelerin kullanım ve mübadele değerinden ziyade simgesel değerleri ön plana çıkmıştır. Metalar, anlam yüklü bulutlar halinde üzerimize yağmaktadır. F.Perroux’a göre; “metalar, sadece endüstriyel değil; kurumsal ve kültürel süreçlerin de düğüm noktasıdır. Yani sadece metalar değiş-

tokuş edilmezler. Aynı zamanda simgeler, anlamlandırmalar da değiş-tokuş edilirler (Baudrillard, 2004:207).

20. yüzyıl modası, giysilerin kesim, biçim ve renklerine yenilikler getirerek kadınları “erkek özelliğini” benimsemeye teşvik etmiş ve kadınlara kendilerini eril yorumlara göre hazırlamaları ve sunmaları gerektiği fikrini empoze etmiştir. Modacıların yarattığı ve çeşitli markaların öncülüğünde müşterinin beğenisine sunulan, reklamlarda sergilenen ve filmlerinde görülen ürünler hep aynı kadın imgesinin tekrarıdır.

20. yüzyılın sonlarında modanın hedefi, hem giyim eşyalarına anlam kazandırmaya yönelik imgeler sunmak hem de giysilerin kesim, biçim ve renklerine yenilikler getirmektedir.

Moda ve güzellik endüstrisinin özellikle kadınları daha bakımlı ve ince göstermeyi hedef alan pek çok müdahalesi ile beden yeniden kurgulanmaktadır. Medyanın beden üzerinde belirginleşen etkisi, beden algısının bireyin sınırlarını aşip sosyolojinin alanına girmesini sağlayacak bir faktör olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Moda endüstrisi, bedeni düzenleyen belli söylem ve kuralları ortaya koyarken “Sıfır beden”, “metroseksüel”, “yaşam kalitesi” gibi kavramlar aracılığıyla bedeni toplumsal bir proje haline getirmiştir (Himam, 2009:22).

Beden algısının içinde bulunulan dönemin koşulları ile yakından ilgisine dair çeşitli örnekler verilebilir: Viktorya Dönemi İngiltere’inde (1837-1901) kadın bedenine bakış açısı, Ortaçağ süresince Avrupa’da Kilise’nin İncil yorumlarından sıyrılmasına rağmen eril baskının denetimi altındadır. Öyle ki, kadınlar erkeksi görünmemek için korse takmakta, popo ve göğsü ön plana çıkaran giysiler giyerek çekici bir kadın görüntüsüne sahip olmayı hedeflemektedirler. Ortaçağda, çarpıtılmış İncil yorumları nedeniyle erkek bedenine kıyasla hor görülen kadın bedeni Kraliçe Victoria döneminde de erkek egemen toplumun sosyal alandaki baskınlığı nedeniyle özellikle uyulması gereken sıkı cinsel ahlak kuralları ile denetlenen bir yapı olarak görülmüş ve daha çok bekâret ve annelik kavramları ile özdeşleştirilmiştir (Taşdelen & Koca, 2015:210).

Tipik bir Viktoryen dönemi kadının giyimi abartılı kabarık etek, şapka ve kurdeleden oluşuyordu. 19. yüzyılda iç ve dış ortam için farklı giysiler seçilmekte olup dış ortam, zenginliğin ve popülerliğin göstergesiydi (Himam, 2009:18).

Sınıf ayrımının, çatışma, cinsel despotluk ve dinsel yobazlığın hâkim olduğu dönem, kadın bedenindeki baskıyı sembolize eden korselerle hatırlanmaktadır. Avrupalı kadınların bellerine bağladıkları bu korseler, kilise baskısına direnişin bir göstergesi olup bağımlı ve itaatkâr kadın rolünü pekiştiren tarafıyla dönemin kaotik atmosferiyle yakından ilgilidir. 19. yüzyılda çoğunlukla Paris kökenli olan moda tarzlar, gerçekte kadın sağlığına zararlıdır ve bu nedenle çocuk doğurma yaşındaki kadınlar için bu korseler son derece problemlidir. Görsel ve detaylı işçilikleriyle göz kamaştırıcı ve orta sınıf tarafından giyilemeyecek kadar maliyetli olan kadın giysileri, kadınların vücut hatlarını erkeklerin bakışlarından gizlemek için tasarlanmıştır.⁴

Sürekli alışveriş yapılmasını sağlamak ve tüketimi canlandırmak amacıyla üretilen moda, gençlerin tüketim alışkanlıkları üzerinde belirleyici role sahiptir. Sekam (2014) araştırması kapsamında katılımcılara modanın anlamına ilişkin olarak yöneltilen soruya alınan cevaplara göre gençlerin yüzde 11,3'lük kesimi moda hakkında "Mutlaka takip ederim" cevabını verirken, yüzde 23'lük kesimi ise modayı bir "Tüketim köleliği" olarak gördüğünü ifade etmiş, yüzde 65,6'lık kesim ise moda ile ilgili olduğunu ama bu ilgisinin tutku düzeyinde olmadığını ifade etmiştir (Sekam, 2014:116).

Gençlerde beden algısı cinsiyet faktöründen bağımsız düşünülemez. Kadınlar, erkeklere oranla görünüşlerinden daha hoşnutsuzdur. Dünya kadın nüfusunun 7/10'unu görünüşlerini beğenmediğinden ötürü olağan yaşam etkinliklerinden elini ayağını çekmektedir. Görünüşleri açısından kendini kötü hisseden kadınlar evde kalmayı, uyumayı ve TV izlemeyi tercih etmektedirler.

1980 ile 2007 arasında ABD'de, 14 yaş altı çocuklarda intihar oranlarının ikiye katlandığı tespit edilmiştir. Dışarıdan bakıldığında özgüvenli, özgür, kendisini eskisine göre daha rahat ifade edebilen bu nesil evlenememe, istikrarlı bir şekilde çalışmama tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Nesil farklılıkları ile ilgili 1,3 milyon genç hakkındaki bilgilere dayanan 12 araştırmanın sonuçları nesle göre değişen benlik kavramını ortaya koymasından ilginçtir. Buna göre: Amerika'da yirmili yaşlarda olan kadınların çoğu hiç evlenmedi ve otuzlu yaşlarının baharındaki kadınların evlenmeme oranı da 1970'lere kıyasla üç

---

⁴ <http://oldmag.net/2013/03/03/viktoryen-zamanlarda-moda/> (28.10.2016)

kat arttı. 2000’de, 1975’e oranla dört kat fazla kadın, ilk çocuğunu 30 yaşında doğurdu (Twenge, 2013:261). Bu gerçek, kadınların önceki neslin onlara biçtiği doğurgan eş ve anne olmamız yönünden uzaklaştığını göstermektedir. Öyle ise kadınlar, mutlu ilişki yaşamak için güzel bir bedene sahip olmak zorundadırlar. Bu durum, beden üzerindeki denetimin arttığına işaret etmekte olup, gençlerin her yıl daha çok sayıda burun küçültme, göğüse silikon taktırma, dudak dolgunlaştırma gibi bir takım operasyonları yaptırmalarını anlaşılır kılmaktadır.

2004’te yapılan bir araştırmada 1000 kız öğrenciden sadece 1’i, gelecekteki kariyeri olarak ev işleriyle uğraşmayı seçmiştir. Gelecekte, daha az kadın böyle bir rolü kabul edecektir. Bu yönelimlerin çoğu köklerini, bireycilik ve kendine odaklanma akımından almaktadır. Kadınlar, toplumdaki rolleriyle ilgili olarak gerek ailelerinden, gerekse dış kültürden sürekli olarak mesajlar almaktadır. Buna göre: bağımsız, kendi ayakları üzerinde duran güçlü kadın olmaları ve “sırtını evlendiğin adama daya” düşüncesi ile aralarına mesafe koymaları gerekmektedir.(Twenge, 2013:265).

7 BEDENE MÜDAHALE

7.1 Estetik Cerrahi

Estetik kelimesi, tıpta kusurlu bir organı düzeltmek veya güzelleştirmek amacıyla uygulanan yöntemler anlamında kullanılmaktadır.

Estetik fikri ile sağlık fikri arasında kalan tıp dünyasını anlamak ve yukarıdaki soruya cevap vermek için öncelikli olarak “plastik cerrahi” ile “estetik(kozmetik) cerrahi” arasında bir ayırım yapmak neredeyse kaçınılmazdır. Plastik cerrahi kavramı, estetik cerrahi kavramından daha geniştir. Plastik sözcüğü bir şeye yeni bir şekil vermekle ilgilidir. Bu şekillendirme işlemi yalnızca görünümle ilgili olabileceği gibi, çoğu durumda bozuk bir bedensel işlevin düzeltilmesini ya da bir rahatsızlığın giderilmesini de içerir. Plastik cerrahinin çalışma alanı, doğumsal veya sonradan edinilmiş anomalilerin (biçim bozukluğu), şekil ve fonksiyon bozukluklarının giderilmesini ve vücut imajının düzeltilmesini içeren her türlü güzelleştirme amaçlı ameliyat ve uygulamalarını kapsar. *Plastik*, Yunanca "*plasticos*" tan gelen bir sözcüktür ve "şekillendirmek", "bir kalıba uydurmak" anlamlarına gelir.⁵

Plastik Cerrahi, cerrahi problemlerin yanı sıra daha estetik görünmek isteyen, vücudunun, yüzünün herhangi bir bölümünden yeterince memnun olmayan kişilerin de başvurabileceği bir daldır.

Bu durumda plastik cerrahi, estetik cerrahiye içerir ve yalnız ikincisinden ibaret değildir. O zaman şöyle bir ayırım, ilk etapta aydınlatıcı olacaktır: Plastik cerrahi, hem sağlık hem de güzellik amaçlı bedensel müdahaleleri içerirken, estetik cerrahi sadece güzellik amaçlı uygulama ve müdahalelerle uğraşır (Canatan, 2016: 204).

Günümüzde kozmetik cerrahiye olan ilgi, korkunç düzeyde artmıştır. 2014 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde 16 milyon kozmetik cerrahi işlemi uygulanmış olup bu veriler 21. Yüzyıl başlangıcından bugüne yapılan kozmetik cerrahi işlemlerinin ikiye katlandığını göstermektedir. En çok yapılan beş kozmetik

⁵ <http://www.sislietfal.gov.tr/index.php?b=sayfa&id=33> (07.11.2016)

cerrahi sırasıyla meme büyütme, yağ aldırma, burun estetiği, göz kapağı estetiği ve karın germe operasyonlarıdır. Yapılan kozmetik işlemlerin yüzde 90'ı cerrahi işlemler olmakla birlikte kalan yüzde10'luk kısımda botoks, dolgu uygulamaları ve lazer epilasyon uygulamaları yer almaktadır. Amerika'dan sonra en büyük kozmetik cerrahi pazarını yıllık 2.2 milyar dolar ile Avrupa oluşturmaktadır. Asya ülkelerinde de kozmetik cerrahiye ilgi her geçen gün artmaktadır. Özellikle Çin ve Hindistan Asya'nın en büyük pazarları haline gelmiştir.⁶

Ülkemizde meme estetik cerrahisi (büyütme-küçültme-dikleştirme), burun estetik cerrahisi (rinoplasti), vücut kontur cerrahisi (liposakşın, lipektomi, abdominoplasti), yüz germe-yenileme, göz kapağı cerrahisi (blefaroplasti), kulak kepçesi düzeltilmesi (kepçe kulak) sıklıkla yapılan estetik operasyonlar arasındadır.⁷

Estetik cerrahi girişimleri ve müdahaleleri yüz, cilt, burun, kulak, göz kapağı, meme, kalça, diş, saç ve cinsel üreme organları gibi alanlara kadar uzanmaktadır. Estetik cerrahi, toplumun “güzel” kabul ettiği bedene kavuşmak isteyen ve mensup olduğu ırkın fiziksel özelliklerinden memnun olmayan bireylerin arzu ettikleri görünüme sahip olmalarını sağlamaktadır. Örneğin, Amerika'da yaşayan Asyalı kadınlar “donuk”, “edilgen”, “uyuşuk ve tembel” olarak kodlanan fiziksel özelliklerinden ve görünümünden kurtulmak, etnik azınlıklara yönelik ön yargılardan ve ayrımcılık politikalarından kaçınmak için gözlerine ve burunlarına estetik ameliyat yaptırmaktadır (Kaw, 1998:167-183).

Ankara'da 1997-2000 yılları arasında estetik operasyonu geçiren 7-70 yaş arasında 52 bireyle yapılan araştırmaya göre ameliyat öncesi nedenlerle, ameliyat sonrası beklentiler birbiriyle örtüşmektedir. Buna göre estetik ameliyat gerekçeleri şu şekildedir: Beğenilmek, ilgi ve saygı görmek, iyi ilişkiler kurmak, eğitimini bitirmek, iş bulmak, değiştirmek veya iş yeri açmak, hayatta başarılı olmak; sağlıklı ve uzun yaşamak; evlenmek, mutlu olmak; ailesine iyi yaşam koşulları sağlamak, seyahat etmek, ırkçılık ve ayrımcılıktan kurtulmak (Ergenekon, 2006:186).

Hollywood yıldızlarından siyasetçilere, sayısız kişiye uygulama yapan Brezilyalı estetik cerrah Mauricio de Maio, kadınların erkeklere göre estetikle daha ilgili olduğunu söylemektedir:

⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Plastik_rekonstryüzdeC3yüzdeBCktif_ve_estetik_cerrahi (07.11.2016)

⁷ <http://www.omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html> (31.10.2016)

“Bunun en önemli nedenlerinden biri kadınların genç ve güzel görünmek konusunda üzerinde hissettiği toplumsal baskı. Görsel özelliklerin eski dönemlere göre daha popüler olduğu düşünülürse görüntünün yarattığı baskı daha iyi anlaşılacaktır. Kadınlar için güzel görünmek her şeyden önemli. Kadınlar daha 40'larında oyunun dışında kalıyor. Erkek ve kadın 20'li yaşlarında evleniyor, 30 yıl evli kalıyor. Sonra erkek daha genç bir kadın için terk ediyor eşini. Erkek kadından geç yaşıyor. Doğanın kanunu... Bazı kadınlar kocalarını eve döndürmek için estetik yaptırıyor.”⁸

Yüzde seksenden daha fazla oranda estetik ameliyatların kadınlar tarafından gerçekleştirildiği dikkate alındığında, estetiğin kadın hayatında ne kadar büyük yer kapladığını anlarız. Estetik operasyon geçiren kadınların en popüler tetikleyici etkenleri arasında eşinden ayrılma, aldatılma, ilgisizlik, iş stresi ve kendini güzel bulmama yer alıyor (Canatan, 2016:210).

Burun estetiği, yüz germe, kaş kaldırma, göğüs büyütme, dudak dolgusu, karın germe gibi estetik işlemler kadınlar tarafından en fazla talep görenlerden. Erkekler ise mesleklerini daha uzun süre yapabilmek için estetik yaptırmaktadır. Örneğin deneyimli bir avukat, sayısız diploma ve başarılarına rağmen gözaltı torbaları ve alındaki derin çizgiler yüzünden önemli iş fırsatlarını kaçırabilmektedir. Erkekler, estetik yaptırmak istediklerinde en çok yüz gençleştirme, baldır protezi, burun estetikleri, meme estetiği ve yağ aldırma operasyonlarına başvurmaktadır. Bunlar içerisinde burun estetiği daha çok nefes almada zorluk yaşadıkları için başvuru alan bir yöntemdir. Bununla beraber erkeklerin estetik yaptırmada hassas davrandıkları bir noktanın doğal görünüm olduğunu da belirtmek gerekiyor. Çünkü erkekler estetik yaptırdıklarının belli olmasından hoşlanmıyorlar.⁹

Son yıllarda, genç kızların daha fazla estetik operasyon yaptırdığı bilinmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre 2014 yılı içinde ABD'de 100 binden fazla genç kız bıçak altına yatıp estetik müdahaleden geçti.¹¹

Yeterli derecede sevgi ve onay aldığına inanmayan, güven eksikliği yaşayan ergen çareyi estetik operasyon yaptırmakta aramaktadır. Genç yaşta estetik

---

⁸ <http://www.mistikalem.com/kadinlarin-ve-erkeklerin-estetik-yaptirma-nedenleri-45214-haberi-02.11.2016>

⁹ <http://www.estecenter.com/estetik-operasyon-amaci-01.11.2016>

¹¹ <http://cep.hurriyet.com.tr/detay/30180864> (15.11.2016)

operasyon yaptıran kızların en tetikleyici nedenlerinden birinin özgüven kazanmak olduğu bilinmektedir. Medya kanalıyla, özellikle kadınlara gerçekte var olmayan mükemmellikte, yapay olarak yaratılan güzellik imajları dayatılmakta ve beden nesneleştirilerek cinsel bir obje haline getirilmektedir. Bu yaklaşım, güzelliğin ölçü, uyum ve oran gibi niteliklerle açıklanarak adeta matematiksel bir formül olarak tarif edilmesine neden olup, ideal vücut ölçülerine sahip olmayan bireylerin, kendi bedenlerine yabancılaşmasına neden olmaktadır.

“Dove” kozmetik firması tarafından 2005 yılında dünya genelinde 11 ülkede yapılan araştırma, genç kızların ve kadınların kendilerinde değiştirmek istedikleri görünüş unsurları konusunda ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Dünya ülkeleri arasında en fazla Japon kızlarının (15-17 yaş arasındaki) görünüşlerinde değişiklik arzuladığı görülmektedir. Buna göre Japon genç kızlarının yüzde 63’ü kilosunun, yüzde 57’si vücut şeklinin, yüzde 54’ü boyunun, yüzde 41’i yüzünün, yüzde 34’ü göz şeklinin değişmesini istemektedir.(DOVE, 2005: 17-54)

Konu ile ilgili olarak verilebilecek en çarpıcı örneklerden biri Çin’in Henan eyaletinde yaşayan 15 yaşındaki genç kız Lee Hee Danae’dır. Henüz reşit bile olmadan estetik operasyon yaptıran güzellik mağdurlarından olan Danae, eski erkek arkadaşını geri kazanmak için bir dizi estetik ameliyat geçirdi. Genç kız, sosyal medyada 400.000 takipçiye sahip. Soluk benizli, ifadesiz duruşundan ötürü kendisine “snakespirit” yani “yılan ruhu” deniyor.¹²

The Big Bang Theory dizisiyle yıldızı parlayan oyuncu Kaley Cuoco de küçük yaşta estetik yaptıran ünlülerde Cuoco, verdiği bir röportajda daha 18 yaşındayken yaptırmış olduğu meme büyültme operasyonu için““Memelerimi büyütme bugüne kadar aldığım en iyi karardı" diye konuşmaktadır.¹³

Kylie Jenner (18 yaşında) sürekli göz önünde olan ailesinin diğer kadınlarının tavsiyelerini dikkate alarak dudaklarını dolgunlaştırdı. Başlangıçta estetik operasyon geçirdiğini gizleyen Jenner, daha sonra bu gerçeği itiraf etti: "Dudaklarım konusunda kendime güvensizliğim vardı. O yüzden dudaklarımı kalınlaştırdım. Ama insanlar beni hemen yargılamayı tercih ettiler" diye konuştu.

¹² <http://www.kadinvekadın.net/>(15.11.2016)

¹³ [http://www.hurriyet.com.tr/20-yasina-gelmeden-estetik-operasyon-gecirdiler-30180864\(02.11.2016\)](http://www.hurriyet.com.tr/20-yasina-gelmeden-estetik-operasyon-gecirdiler-30180864(02.11.2016))

Resim 1: Kylie Jenner, dudak dolgunlaştırma operasyonu sonrası

Medya, çeşitli TV programları ve magazin haberleri aracılığı ile estetik operasyonların tanıtım ve yaygınlaştırılmasında büyük rol oynamaktadır. Estetikli sıradan insanların hikâyelerinin anlatılmakta olduğu bu programlarda, seyircilere istikrarlı ve sürekli bir şekilde “Kendinizi mutlu hissettiriyorsa, muhakkak yaptırmalısınız!” mesajı verilmektedir.

Fox TV kanalının tartışmalı yarışması The Swan (Kuğu), “Kadınlar artık kendilerini daha iyi hissediyor” diyerek, yarışmacılara yapılan pahalı ve acı veren estetik operasyonlarını haklı çıkarmaya çalışmaktadır. MTV’ nin yeni programı I Want a Famous Face (Ünlü Olmak İstiyorum)’da ise gençler, en sevdikleri ünlü gibi görünebilmek için çeşitli estetik operasyonlar geçirmektedir (Twenge, 2013:134-5).

“Barbie adam” olarak anılan 32 yaşındaki Brezilyalı uçuş görevlisi Rodrigo Alves, kafasındaki görünüme sahip olabilmek için defalarca bıçak altına yatan sosyal medya fenomenlerinden sadece biri. Başarısız estetik operasyondan ötürü burnu çürümeye başlayan Alves, 42 farklı operasyon sonucu burnunu tamamen kaybetti.¹⁴

¹⁴ [http://www.hurriyet.com.tr/barbie-adamin-estetik-yuzunden-burnu-curudu-40091153\(11.11.2016\)](http://www.hurriyet.com.tr/barbie-adamin-estetik-yuzunden-burnu-curudu-40091153(11.11.2016))

Resim 2: Farklı estetik operasyon geçiren “Barbie Adam”

Doktorlar, geçici olarak takılan plastik burnun doğal burun fonksiyonlarını yerine getiremeyeceğini söylüyorlar.

Gençlerin estetiğe yönelişini, çeşitli psikolojik hastalıkların bir dışa vurumu olarak da değerlendirmek mümkündür. Konu ile ilgili olarak Jean M. Twenge, “Ben Nesli” isimli çalışmasında, 1970 ile 1990 arasında doğanların, değişik zaman dilimi içerisinde, ruh sağlığı açısından gidişatlarını ele almıştır. Buna göre, 2006’da üniversite öğrencilerine uygulanan narsizm testinden, 1987’deki öğrencilerin yüzde 65’inden daha yüksek sonuçlar alınmıştır. Yani yaklaşık 20 yıllık zaman diliminde, narsizm oranı yüksek çıkan üniversite öğrencilerinde sayıca üçte ikilik artış gerçekleşmiştir (Twenge, 2013:99).

7.2 Dövmeli Bedenler

İnsan gövdesinde, deriye açılan deliklerin boyayla doldurulmasıyla elde edilen kalıcı işaret ya da desene “dövme” denmektedir. Eskimoların kullandıkları bir teknikle, deri iğneyle delindikten sonra, ise bulanmış bir iplik deriye geçirilerek, boya deri altına yerleştirilir. Diğer bir teknik, açılan yarıklara barut veya güherçile içeren karışımları yayarak bunları ateşlemektir. Bu işlemlerden, özellikle derinin

yakılması işleminden sonra deride hiçbir zaman çıkmayan açık ya da koyu mavi renkli bir yanık izi oluşur.¹⁵

Dövme yapılırken en çok kullanılan boya maddesi istir. İle birlikte çivit, antimuman tozu, kavrulup dövülmüş kemik tozu, çeşitli bitki özleri, safran ve kına da kullanılır. Bu malzemelere göre deride beliren izler kırmızıya yakın bir tonda olabilir.

Dövmelere yüklenen anlamlar kültürden kültüre ve zamandan zamana oldukça değişmiştir. Dövme için, "tehlikeli insanların çete işareti", "arsız gençliğin kendilerini damgalama yolu" gibi olumsuz olarak değerlendirilebilecek tanımlamalar yapılmıştır. Dövmenin uygarlığın ilk dönemlerine kadar ulaştığı bilinmektedir. Vücudu damgalama ve işaretleme yöntemi olarak bilinen dövmeye, çeşitli arkeolojik kazılarda Amerika, Avrupa, Asya ve Avusturalya'da rastlanmıştır. Maarten Hesseltvan Dinter ve Pepin Press, dövme uygulanan 110'dan fazla kültürün olduğunu belirtmektedir.¹⁶

Dövmenin Antik Çağ'da Trakyalılar, Eski Yunanlılar, Galyalılar, Germenler ve Britonlar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Eski kabilelerde dövmenin, hastalık ve kötü ruhlara karşı koruyucu bir tılsım(nazarlık) olduğuna inanılırdı. Süsleme amacıyla yaptırılan dövme, bireyin toplumdaki konumunu (köle, efendi, ergen, işçi, asker)belli etmektedir. Aykırılık, asilik sembolü, savaşlarda bir orduyu temsilen dövme simgelerinin kullanıldığını görmekteyiz. İÖ 2000'lerden kalma Mısır mumyalarında dövmelere rastlanmıştır. Mısır'da krallar vadisi olarak bilinen Luxor yakınlarındaki Set Maat köyünde ortaya çıkarılan kadın mumyasında, karmaşık desenlerden oluşan dövmeler belirlenmiştir.

---

¹⁵ <http://www.tattooturk.com/tattoo-hakkında/kisaca-dovme-tarihi.html> (11.11.2016)

¹⁶ <http://www.vanishingtattoo.com/tattoos.htm> (08.11.2016)

Resim 3: İÖ 2000'lere ait Mısır mumyasındaki Hathor'un inekleri tasvirli dövme

Omuz, kol ve boyun kısmında yer alan tanrıça Hathor'un inekleri ve Wadjet'in koruyucu ilahi gözü tasvirli dövme dinsel statü ve çeşitli ritüellerin bir parçası olarak algılanmaktadır.¹⁷

Eski Roma'da ise suçlulara ve kölelere dövme yapılırdı. Hıristiyanlık sonrasında Avrupa'da yasaklandıysa da, Ortadoğu'da ve dünyanın başka yerlerinde dövme yapılması sürmüştür.

Kuzey ve Güney Amerika'daki birçok Yerli kabilesinde bedene, yüze ya da ikisine birden dövme yapma geleneği vardı. En çok iğne batırma tekniği kullanılırdı. California'daki bazı kabileler dövme için deride açılan çiziklerin içine boya koyarak yapar, Kuzey Kutbu ve Kutup altı bölgelerinde Eskimolar ve Sibiryalı'nın doğusunda yaşayan bazı kabileler iğneyle açtıkları deliklerden boyaya batırılmış iplik sokarak derinin altından geçirirlerdi.

Japonya'da ise dövmenin, M.Ö 10.000'lere kadar uzanan bir geçmişi vardır. Çoğu zaman gövdenin büyük bir bölümünü kaplayan, çok renkli, özenle işlenmiş desenli dövme, bambu çubuklarının ucundaki iğnelerle yapılmaktadır. Birmanya'da dövme için kaleme benzeyen, yarık uçlu, üst bölümünde bir ağırlık bulunan, pirinçten bir alet kullanılırdı. Bambu çubukları kullanılarak yapılan geleneksel dövme sanatına "Irezumi" denmektedir. Dövme, Japon toplumunun Konfüçyüsçü düşünce biçiminin etkisi altında olması dolayısıyla, yasaya uygun

¹⁷ <http://www.larskrutak.com/egyptian-mummy-tattoos-first-of-their-kind-may-9-2016> (09.11.2016)

bulunulmayıp reddedilmesine karşın Edo Döneminde (1603-1868), ejderhalar, kaplanlar ve diğer fantastik yaratıkların ağırlıklı olarak yer aldığı sembollerle büyük ilgi görmüştür.¹⁸ Balıkçılık, dokumacılık, tarımcılık başta olmak üzere Japon ekonomik ve sosyal hayatına dair önemli ipuçları veren dövmeler, toplumdaki sosyal farklılıkların bedendeki işaretleri olarak yorumlanmaktadır.¹⁹

Mısırlıların dışında Britonlar, Galyalılar ve Traklar'da da dövme vardı. İskitlerde, mumyalanmış ölülerin vücutlarında çeşitli hayvan dövmelerine rastlanmıştır. Bir Rus arkeolog tarafından 1948 yılında bulunan donmuş İskit yöneticisine ait olan mumya, o dönemde de dövmenin kullanıldığını göstermektedir. M.Ö. 300 civarına ait olan mumyanın sağ kolunda bir koç ve sağ bacağında bir balık dövmesi bulunmaktadır.²⁰

Resim 4: İskitli bir hükümdara ait dövme

Antik Yunanlar ve Romalılarda, "barbarlara özgü bir uğraş" sayılan dövme suçlular ile kölelere yapılırdı. Hıristiyanlık inancında dövme yasaklanmıştır. Buna karşın ilk Hıristiyanlar, bedenlerine İsa'nın adını ya da haç desenleri taşıyan dövmeler yaptırmışlardır.

¹⁸ <http://www.tattoonn.com/tr/blog/tatuajes-orientales-1/> (09.11.2016)

¹⁹ <http://www.sscnet.ucla.edu/anthro/faculty/fiske/135b/japan.htm> (09.11.2016)

²⁰ (<http://listverse.com/2010/01/05/top-10-interesting-facts-about-the-scythians/>) (09.11.2016)

Bizanslı tarihçilerden The Ophylaktos Simokates'in 7.yüzyıldaki eseri ile The Ophanes Confessor'un 9. yüzyıldaki eserine göre, 581 yılında tutuklanarak Bizans hükümdarı Maurice'e (582-602) gönderilen Türklerin alınlarında, siyah haçtan dövme yer alıyordu. Bizans hükümdarı bu işaretin ne anlama geldiğini sorduğunda Türkler, yıllar önce vebanın baş göstermesi üzerine aralarında Hristiyanların tavsiyesiyle yaptıkları bu işaretle, topraklarındaki hastalıktan kurtulduklarını belirtmişlerdir (Confessor, 1997:6081,389).

Hun kurganlarında çıkan cesetlerde son derece kıvrak çizgilerle ve dekoratif bir anlayışla yapılmış düşsel yaratıklar ve koç figürlerinden oluşan dövmeler görülmektedir. Dinsel-büyüsel kaynaklı bu dövmelerin is olduğu ihtimali bulunan bir boyanın, deriye şırınga edilmesi ile oluştuğu düşünülmektedir. Pazırık kurganında bir başkana ait cesette bulunan dövmelerde olduğu gibi, Hunlarda da asil ve kahraman kişilerin dövme yaptırabildiği, daha sonraları Kazak ve Kırgızlarda devam eden bu geleneğin yine kahramanlık niteliği taşıyan bireylerce uygulandığı bilinmektedir.²¹

Aradan yüzyıllar geçince Avrupalılar dövmeyi unuttular. 18. yüzyıl sonlarında denizaşırı gezilerde Amerika yerlilerinde ve Polinezyalılarda dövmeyle yeniden karşılaştılar. Avrupa dilleri, dövme karşılığı olan "tattoo" sözcüğünü Tahiti dilindeki "tautau" kelimesinden almıştır. Dövme 20. yüzyılın başlarından sonra, özellikle denizciler arasında yaygınlık kazandı. Romantik duyguları, yurtseverliği ya da dindarlığı belirtmek amacıyla yaygın olarak kullanıldı ve günümüzde de kullanılmaktadır. Ama hijyene önem verilmediği ve AIDS gibi bazı hastalıkları bulaştırdığı gerekçesiyle lisanssız dövme yapmaya yasal sınırlamalar getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. 19.yüzyılda ABD'de eski hükümlüler ve İngiltere'de ordudan kaçanlar dövmelerinden tanınırdı. Sonraları Sibiryaya hapisanelerindeki ve Nazi toplama kamplarındaki tutuklular da aynı biçimde, dövme yapılarak işaretlendi. 20.yüzyılın sokak ya da motosiklet çetelerinin üyeleri de kimliklerini belirtmek için çoğu zaman dövmeyle bir amblem yaptırırlar. 19.yüzyılın sonlarında İngiltere'de dövme bir ara toplumun üst katlarında hem erkekler hem de kadınlar arasında moda olmuştu. (Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi:474)

Anadolu'da ise dövme; dinsel-büyüsel bir kökene dayanmakta olup bir aşirete olan bağlılığı simgelemektedir. Uğur ve tılsım özelliği olduğuna inanılan dövmeler

²¹ <http://www.tattooturk.com/tattoo-hakkında/kisaca-dovme-tarihi.html> (11.11.2016)

hastalık ve nazardan korunma için yaptırılırdı. Dövme âdeti özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaygınlık kazanmıştır.

Resim 5: Anadolu’da dövme âdeti

Gaziantep’in Barak bölgesinde yer alan iki Türkmen ve bir Kürt köyünde 1991 yılında 40-45 yaş üzerindeki erkek ve kadınlarla yapılan bir tez çalışmasında, grubun bedenlerinde yer alan dövmelerle ilgili olarak şu saptamalar yapılmıştır: 40-45 yaş üzeri erkek ve kadınların el, yüz ve vücutlarında “dövün” olarak adlandırılan dövmelere rastlanmıştır. Diğer taraftan, 18-20 yaş civarı genç kızlar yalnız sağ yanaklarına bir nokta şeklinde dövme yaptırmışlardır. Yörede “gurbet” adı verilen, geçimini boncuk, iğne gibi ufak tefek gereçler satıp, karşılığında yumurta, arpa, buğday vb. alarak karşılayan küçük gezici gruplar tarafından, 15-20 yıl öncesine kadar isteyenlere dövün yapıldığı, şimdi ise bu uygulamanın devam etmediği bilinmektedir. Dövün yapılmadan önce, dövmeyi yaptıracak kişi veya “gurbet” tarafından belirlenen şekiller yanmış kibrit çöpü yardımı ile vücut üzerine çizilirdi. Üç ya da dokuz adet halinde bir araya getirilerek sıkıca bağlanan iğnelerle deri dövülür; koyun ödü ve kazanların altından toplanan isle hazırlanan karışım, bu

dövülme sırasında altderiye yerleştirilir. Kabuk bağlayan bu yara zamanla iyileşir ve desen belirir.

Dövün, kadınlar tarafından özellikle çene, çene altı, ayak bileği, boyun, göğüs ve el üstlerinde tercih edilmekte, erkeklerde ise burun üzeri ve alın ortasında, el üstlerinde, el bileğinde ve kollarda yer almaktadır (Kadioğlu, 1996:222-228).

7.3 Dövme Çeşitleri

Dövme, yapılış tekniklerinden uygulayan kişilere ve uygulanan bölgeye göre değişik türlere ayırt edilmektedir. Dövmeyi yapanlar açısından amatör ve profesyonel dövme gibi bir ayırım yapıldığı gibi yapılış nedenine göre de travmatik ve kozmetik dövme şeklinde de bir ayırım mevcuttur(Koç, 2009:219).

Geçmişte dövme amatör olarak icra edilirken, günümüzde bu işi yapanlar meslek olarak yapmaktadırlar. Dövme desenleri ve resimleri de oldukça büyük çeşitlilik göstermektedir. Simgesel anlamı olan işaretlerden hayvan resimlerine kadar geniş bir repertuar söz konusudur. Farklı motifler de yapıyor olsa, şekilsel olarak en sık yapılan örnekleri şunlardır: İsim, portre/mitolojik portre, mitolojik figürler, yazı, ağaç, geometrik simgeler, doğa resimleri, kanat, çiçek, yıldız, soyut, old school.

7.3.1 Tribal Dövme

İngilizce “dribe” kelimesinden türemiştir. Kabileye ait olan anlamına gelir. Totemlerde kullanılan çizgilerden doğmuştur.

7.3.2 Geltir Dövme

Genelde “tribal dövme” ile karıştırılır. Tribalize şekillerin iç içe geçmiş, yerine göre karışmış, simetrik, asimetrik dağılmalarından oluşmuş şekillere denir.

7.3.3 Okyanusya Adaları(Tahiti-Samua-Maori) Dövmeleri

Önceleri geleneksel yöntemle yapılırdı. Simetrik ve paralel çizgilerden oluşan, makine bulunmadan önce ada halkının tahta çubukların ucuna iğne tutturarak tamamıyla bitkisel özlerden yaptıkları bir tarzı. Ada halkları dövmeyi yüzlerine de

yaptırırlardı. Gelişen zamanla beraber şekiller çeşitlenmiş ve tahiti-samua halkı dışında makine tekniği ile tüm dünyada yaptırılır bir tarz haline gelmiştir.

7.3.4 Portre Dövme

İnsan portreleri olduğu gibi hayvan portreleri de yapılmaktadır. Hata götürmeyen bir tarzdır. İnsan portrelerinin aslına benzemesi şarttır. Profesyonel dövme tekniğinde en üst nokta işçiliği gerektirir.

7.3.5 Çizgi Karakter Dövme

Sinemanın insan üzerindeki etkisini açıkça yansıtır. Bu tarz dövmeleri genelde her yaş grubu yaptırır.

7.3.6 Mistik Dövme

Gerçeküstü; peri, melek, şeytan, Azrail, cin, dini inancı, felsefi görüşleri ifade eden mitolojik fikirleri içeren dövmedir.

7.3.7 Yırtıcı Hayvan Dövme

Özellikle erkeklerin yaptığı dövmelerdir. En çok yapılanlar: akrep, aslan, vahşi kuşlar, köpek, ejderha, dinazor dövmeleri olabilir.

7.3.8 Yazı Dövme

Kişiler için anlam ifade eden yazıların, ya da bir takım şekillerin yazıya dönüştürülmüş hallerinin dövme olarak yapılmasıdır.

7.3.9 Oldschool Dövme

Genelde renkli çalışmalardır. Oldschool tekniğinde, dövme figürlerinin hatları çizilip, içi renklerle dolgulanır. Genelde bol renkli dövmelerdir. Oldschool tarzda konu olarak en fazla kuşlar, pinup kızları, iskambil kayıtları, kurukafalar, koyu renkli güller işlenir.

7.3.10 Ultraviyole Dövme

Mavi ışık veren blacklight floresan ve altında gözükür. Mavi ışıkta gözükken dövme diye tabir edilen gün ışığında gözükmeyen bu dövmelelere özellikle 18-22 yaş arası gençlik ilgi göstermektedir.

7.3.11 Medical Dövme

Vücuttaki yara izi, ameliyat izi, faça izi, yanık izi ve kesik izi benzeri izleri kamufle etmek için kullanılır.

7.4 Günümüzde Dövme

Günümüzde geleneksel kesimde önemini kaybetmiş olan dövme âdeti kentsel kesimde giderek yaygınlık kazanmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde salgın haline gelen ve hatta pek çok sayıda kulübü bulunan dövme, bir moda olarak ülkemizde de yaygınlaşıyor. Bu nedenle de “dövme merkezleri” giderek çoğalıyor.²²

Özellikle büyük şehirlerde pek çok dövme stüdyosu bulunmaktadır. Bu stüdyolara gelen müşteriler, “Profesyonel Dövme” ile yapılmış pek çok dövme çeşidini tercih etmektedirler. Günümüzde yaptırılan dövmeleler, profesyonel dövme sistemleridir. Edison’un 1875 yılında bulduğu elektrik bobininin, 1891 yılında SamulO’Reilly tarafından dövme makinesi şeklinde oluşturulmasıyla profesyonel dövmenin temelleri atılmıştır. Dövme uygulamasını hijyen kuralları dahilinde profesyonel teçhizat ve dövme makinesi kullanarak, dövme yapan, yasal ve sanatsal olarak mesleki yeterliliğe ulaşmış, bir dövme stüdyosunda çalışan ve para karşılığı dövme yapma hizmeti veren kişiye “profesyonel dövmeci” denmektedir (Serdaroğlu, 2013:16).

İnsan vücudunda dövme yaptırılan başlıca bölgeler şöyledir: Yüz, göğüs, kaburga kemiği üstü, kalça, ayak tabanı, boyun, dış pazu, ön kol, bel, kasık, genital bölge, diz ve büküm, ayak bileği, ayak parmakları, ense, iç pazu, arka kol, parmak, el üstü, ön ve arka baldır, kaval kemiği, ayak tarağı, kafa, omuz, dirsek ve kol bükümlü, göbek ve bilek. Bunlardan göğüs, ön kol, bel, kasık, arka kol, iç pazu ve

²² <http://annebanadovmeyap.blogcu.com/gencleri-dovme-tutkusu-sardi/2831852> (02.11.2016)

omuz dövmeleeri, dövmenin vücutta en güzel durduğu yerler olup prestijli bölgelerdir (Serdaroğlu, 2013:168-169).

Resim 6: Çam ağacı dövmesi

Resim 7: Vücutun farklı bölgelerine uygulanan çeşitli dövmeleer

Dövme, bedendeki yara, ameliyat, yanık benzeri rahatsızlık veren izlerin kalıcı olarak kapatılmasında önemli işleve sahiptir. Bir hastalık nedeniyle vücudunda kıl çıkmayan kişilere (alopecia toplamis) ya da doğal saç dökülmesi sebebiyle kellik, dazlaklık yaşayan kişilere saç kökü şeklinde dövme yapılması işlemini de medikal dövme sınıfına alabiliriz.²³

Resim 8: Ameliyat ve yara izlerini kapamak için kullanılan “medikal dövme”

Kanser tanısından dolayı göğsü alınmış bayanlara yapılan yeni göğüslerinin uçlarının kahverengilik verilmesi, göğüs ucu çerçevesinin şekillendirilmesi, göğüs küçültme ameliyatlarından sonra kalan ameliyat izlerinin üzerine dövme yapılması

²³ <http://www.besiktastattoo.com/dovme/category/make-up/yara-izi-kamuflaji> (18.11.2016)

görüntüsünden rahatsız bireylerin moralen güç bulması ve bedenlerini beğenip benimsemelerinde büyük rol oynamaktadır.

Diğer taraftan dövme, zihinsel engelli, alzheimer ve benzeri rahatsızlıkları bulunan, kaybolma ihtimalleri yüksek olan kişilere daha çabuk ulaşılmada büyük kolaylık sağlamaktadır. Bunun için engelli bireylerin koluna çeşitli kodlar dövme olarak uygulanıp bu rakamla www.benibuldular.com'a kayıt yaptırılmaktadır. Kişi kaybolduğunda kolundaki bu kodu görenlerin bu siteye bildirmeleri halinde yakınlarına hemen ulaşılması sağlanmaktadır.

Resim 9: Kaybolma ihtimali yüksek olan kişilere yapılan numaralı dövme

Bunun dışında dövme çoğunlukla, süs amaçlı, dikkat çekmek ve seksapaliteyi artırmak için yaptırılmaktadır.

Resim 10: Çiçek Dövmesi

Günümüzde sıkça kullanılan, daha güçlü ve çekici bir görünüme sahip olmak için tercih edilen bu semboller ve anlamları şöyledir:

Akrep: Gelecek tehlikeleri ve zor dönüşümleri haber verir.

Anka kuşu (Felix): Ölüp yeniden küllerinden doğan Anka kuşu yeniden diriliş anlamında kullanılır.

Aslan: Ormanın kralı aslan gurur, liderlik ve cesareti temsil eder.

At: Özgürlük, kuvvet ve hareketin simgesidir.

Ay: Yer kürenin uydusu olan ay romantizmin vazgeçilmezleri arasında yer bulmaktadır.

Ayı: Gücün, kendini korumanın ve bilgeliğin simgesidir.

Balina: İletişim ve zekânın simgesidir.

Baykuş: Görüşün, bilgeliğin ve anlayışın simgesidir.

Resim 11: Baykuş Dövmesi

Doğan: Dürüstlük ve zekânın simgesidir.

Dragon (Ejder): Uzun ömür, bilgelik, sonsuzluk ve dünyalar arasında dolaşabilmeyi simgeler. Dragonun iyileştirici güçleri vardır.

Gemi: Zor ve kasırgalı denizlerde ilerleyen gemi motifi tüm tehlikeler rağmen ayakta kalmayı simgeler

Geyik: Barışın, duyarlılığın ve kibarlığın simgesidir.

Haç işareti: Hristiyanların işaretidir

Lamba: Tanrı kelimesini simgeler.

Nilüfer (Lotus): Sevginin gerektirdiği boş arzuları sembolize eder.

Papağan: İletişim, aydınlanma yükselme, güzellik ve komiklik simgesidir.

Papatya: Masumiyeti simgeler.

Puma: Liderliğin, sadakatin ve cesaretin simgesidir.

Tilki: Zekâ, sağduyu ve kurnazlığın simgesidir.²⁴

2015 yılı en çok tercih edilen başlıca dövme motifleri ise şöyledir: Ok modelleri, dünya haritası, pusula, yazı, kuş, kuş tüyü, Roma rakamı, mandala, dreamcatcher, kalp, çapa ve parmak.²⁵

Resim 12: Kuş Dövmesi

²⁴ <http://dovmekesfet.com/2015-yilinin-en-cok-tercih-edilen-dovmeleri>(17.11.2016)

²⁵ <http://beyazkedisanat.tr.gg/D.oe.vme-DesenleriveAnlamlaryuzde26>(15.11.2016)

8 BULGULAR VE YORUMLAR

8.1 Kişisel ve Ailevi Bilgiler

Bu bölümde araştırmaya katılan dövme bireylerin yaş dağılımları, doğum yerleri, anne-babalarının doğum yerleri, cinsiyet ve medeni durumları ile ilgili demografik özellikleri hakkında genel bir bilgiye sahip olmamıza yardımcı olacak bilgiler yer almaktadır.

8.1.1 Demografik Veriler

Dövmeli gençlerin ortalama yaşı 23,73 olup yaş grubu dağılımları Tablo 1’de verilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere 17-24 yaş grubu ağırlıklı olarak temsil edilmektedir.

Tablo 1: Gençlerin yaş dağılımları (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
17-24	61	61,0
25-29	29	29,0
30-34	10	10,0
Toplam	100	100,0

Dövmeli bireylerin doğum yerlerine bakıldığında 19 il 5 yurtdışı olmak üzere toplamda 24 ayrı doğum yeri merkezi vardır. Dövmeli bireylerin en fazla olduğu il İstanbul’dur. Bunu yüzde 10 ile İzmir ve yüzde 7 ile Ankara izlemektedir.

Tablo 2: Gençlerin doğum yerleri (N=100)

İller	Sıklık
İSTANBUL	51
İZMİR	10
ANKARA	7
ADANA	5
ALMANYA	2
ÇANAKKAL	2
MANİSA	2
MERSİN	2
SAKARYA	2
SİVAS	2
YUNANİSTA	2
AMERİKA	1
ERZURUM	1
GİRESUN	1
HATAY	1
HOLLANDA	1
İĞDIR	1
İZMİT	1
KIRKLARELİ	1
RUSYA	1
SİNOP	1
ŞANLIURFA	1
TOKAT	1
TRABZON	1
Toplam	100

Annenizin doğum yeri neresidir?" sorusuna katılımcıların yüzde 39'u metropol, yüzde 21'i şehir, yüzde 20'si köy, yüzde 15'i ilçe, yüzde 5'i büyükşehir cevabını vermiştir.

Tablo 3: Gençlerin annelerinin doğum yerleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Köy	20	20,0
İlçe	15	15,0
Şehir	21	21,0
Büyükşehir	5	5,0
Metropol	39	39,0
Toplam	100	100,0

“Babanızın doğum yeri neresidir?” sorusuna katılımcıların yüzde 25’i metropol, yüzde 23’ü şehir, yüzde 27’si köy, yüzde 13’ü ilçe, yüzde 12’si büyükşehir cevabını vermiştir.

Tablo 4: Gençlerin babalarının doğum yerleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Köy	27	27,0
İlçe	13	13,0
Şehir	23	23,0
Büyükşehir	12	12,0
Metropol	25	25,0
Toplam	100	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında, yüzde 45’inin erkek yüzde 55’inin ise kadın olduğu tespit edilmiştir. Dövme stüdyolarında görüştüğümüz dövme ustaları, dövmeye ilginin cinsiyete göre değiştiğini belirtmiştir. Buna göre kadınlar daha çok vücudun güzel kısımlarını vurgulamak için dövmeye ilgi gösterirken, erkekler fanatığı olduğu takımı belirtmek için dövmeyi tercih etmektedirler. Diğer taraftan katılımcılara medeni durumları sorulduğunda, yüzde 57’si medeni durumunu “bekâr/yalnız”, yüzde 31’i “bekâr/ilişkisi var” ve yüzde 12’si “evli” olarak ifade etmiştir. Evlilerin azınlıkta olduğu görülmektedir. Bunda araştırmanın 17-34 yaş aralığındaki bireylerle yapılmış olmasının da etkisi vardır.

Tablo 5: Gençlerin medeni durumları (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Bekâr/Yalnız	57	57,0
Bekâr/ İlişkisi	31	31,0
Evli	12	12,0
Toplam	100	100,0

8.2 Sosyo- Ekonomik Düzey

Dövmeli gençlerin yüzde 1'i ilkököl, yüzde 6'sı yüksek lisans/doktora, yüzde 23'ü lise ve yüzde 69'u üniversite mezundur. Dolayısı ile eğitim durumu yüksek bir kitle ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Araştırmanın üniversiteler açısından zengin bir ilçe olan Beşiktaş'ta yapılmış olması bunda büyük bir öneme sahiptir. Beşiktaş'ta yaşayan insanların refah seviyeleri, Türkiye ortalamasına göre üst kısımda yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) 2010 nüfus verileri ve Sağlık Bakanlığı Yeşil Kart istatistiklerine bakıldığında Beşiktaş, yüzde 0,49'luk oranla İstanbul'da yoksulluğun en düşük olduğu ikinci ilçedir. 6 yaşın üzerindeki okuryazarlık oranı yüzde 96'dır. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı Türkiye'de yüzde 4,33 iken Beşiktaş'ta bu oran yüzde 1,17 seviyesindedir. Diğer yandan, yükseköğretim ve üzeri eğitime ilişkin veriler Türkiye ortalamasında yüzde 9,37 iken Beşiktaş'ta yüzde 34,28'dir (Ermağan & Taslak, 2012:215).

Tablo 6: Gençlerin öğrenim durumları (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
İlköğretim	1	1,0
Lise	23	23,2
Üniversite	69	69,7
Yüksek	6	6,1
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	

Anne babanın eğitimi de dövmeli bireylerin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Buna göre “annenizin eğitim durumu nedir?” sorusuna katılımcıların yüzde 37’si üniversite, yüzde 33’ü lise, yüzde 18’i ilkokul, yüzde 7’si ortaokul, yüzde 2’si yüksek lisans/doktora, yüzde 2’si okuryazar değil cevabını vermiştir.

Tablo 7: Gençlerin annelerinin eğitim durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Okuryazar	2	2,0
İlkokul	18	18,2
İlköğretim/Ort	7	7,1
Lise	33	33,3
Üniversite	37	37,4
Yüksek	2	2,0
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	
	100	

“Babanızın eğitim durumu nedir?” sorusuna katılımcıların yüzde 42’si üniversite, yüzde 30’u lise, yüzde 15’i ilkokul, yüzde 3’ü ortaokul, yüzde 8’i yüksek lisans/doktora, yüzde 1’i okuryazar değil cevabını vermiştir.

Tablo 8: Gençlerin babalarının eğitim durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Okuryazar	1	1,0
İlkokul	15	15,2
İlköğretim/Ort	3	3,0
Lise	30	30,3
Üniversite	42	42,4
Yüksek	8	8,1
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	
	100	

Eldeki verilere göre katılımcıların anne-babaları eğitim durumu açısından karşılaştırıldığında, babalarda yüzde 5 oranında üniversite mezunu fazla olduğu tespit edilmiştir. Annelerde ise yüzde 3 oranında lise mezunu olanlar fazladır. Anne babaların eğitim durumu arasındaki fark ülkemizde eğitimde yaşanan fırsat eşitsizliğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Anne-babaların eğitim durumu ile dövmeli gençlerin eğitim durumu arasında büyük farklar görülmektedir. Birinci kuşakta yüzde 16,7 olan ilkokul oranı, ikinci kuşakta azalarak yüzde 1'e düşmüştür. Aynı şekilde ikinci kuşakta üniversiteyi bitirenlerin oranı yüzde 69,7 iken bu oran birinci kuşakta ortalama yüzde 39,9'dur. Bu durum gelişmekte olan bir ülke olmamızdan kaynaklanmaktadır.

Diğer taraftan gençlerin çalışma durumları da dövme ve benzeri bedensel pratiklere yönelişlerinde/ulaşmalarında etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre katılımcıların yüzde 59'u "Çalışıyor musunuz?" sorusuna "Evet" cevabını verirken, yüzde 41'i "Hayır" diyerek çalışmadığını belirtmiştir.

Tablo 9: Gençlerin çalışma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Evet	59	59,0
Hayır	41	41,0
Toplam	100	100,0

Katılımcıların yüzde 23'ü "Toplam aylık geliriniz nedir?" sorusuna "1000TL'den az" cevabını vermiştir. Gelirin azlığı, katılımcıların genç olması ile açıklanabilir. Örneklemimize giren gençlerin ortalama yaşı 23,73 olup birçoğu part-time işlerde çalışmaktadır.

Tablo 10: Gençlerin aylık gelir durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
1000 TL'den az	23	28,0
1001-2000 TL arası	23	28,0
2001-2500 TL arası	12	14,6
2501-3000 TL arası	4	4,9
3001-3500 TL arası	2	2,4
3501-4000 TL arası	5	6,1
4001-5000 TL arası	4	4,9
5001-6000 TL arası	2	2,4
6001-7000 TL arası	2	2,4
7001 ve üzeri	5	6,1
Toplam	82	100,0
Eksik Cevap	18	

Araştırmamıza katılan dövmeli gençlerin ailelerinin gelir durumlarına bakıldığında yüzde 2'sinin 1000 TL'den az, yüzde 5'inin 1001-2000 TL arası, yüzde 17'sinin 2001-2500 TL arası, yüzde 4'ünün 2501-3000 TL arası, yüzde 10'unun 3001-3500 TL arası, yüzde 9'unun 3501-4000 TL arası, yüzde 10'unun 4001-5000 TL arası, yüzde 10'unun 5001-6000 TL arası, yüzde 7'sinin 6001-7000TL arası, yüzde 25'inin 7001 ve üzeri bir gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu tablo, araştırmanın gelir düzeyi yüksek ailelere mensup bireyler ile yapıldığını ortaya koymaktadır.

Tablo 11: Gençlerin ailelerinin gelir durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
1000 TL'den az	2	2,0
1001-2000 TL	5	5,1
2001-2500 TL	17	17,2
2501-3000 TL	4	4,0
3001-3500 TL	10	10,1
3501-4000 TL	9	9,1
4001-5000 TL	10	10,1
5001-6000 TL	10	10,1
6001-7000 TL	7	7,1
7001 ve üzeri	25	25,3
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	

8.3 Beden Algısı ve Bedenle İlişkiler

8.3.1 Beden Memnuniyeti

Beden memnuniyeti kavramı içinde, bireylerin kendi bedenleri ile ilgili deneyimleri, tutumları ve duyguları gibi pek çok kavram yer almaktadır. Güzelliğin toplumda ifade ettiği şeye göre bireyler bedenlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar. Toplumsal değişimler ve özellikle bedenın sonsuz derecede şekillendirilmeye müsait olduğu inancı, bireyin kendi imgesini fiziksel görünüşüyle bir arada düşünme derecesini arttırmıştır. Görünüşe yüklenen anlam ve değerlendirmeler, içinde bulunan zamana ve toplumun kültürel yapısına göre değişiklik gösterebilir. Kendilerine sunulan ideal ölçülere göre bedenleriyle ilgili duygu ve tutum geliştiren bireylerde ideal ölçülerden sapma, bireyin kendilik değerlendirmesinde değişmeye yol açmaktadır. Çünkü bireyin kendi bedenini ve beden parçalarını algılayarak onlara belli anlamlar vermesi kendine güven, kendine saygı, kendilik algısı, kimlik ve kişilik kavramları ile yakından ilgilidir. Günümüzde beden memnuniyeti zayıf beden ile irtibatlı olarak düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da diyet ve spor aktiviteleri giderek artmaktadır. Geçmişte “güzel” ya da “çirkin” olmak doğuştan gelen bir şans ya da kader konusu olarak kabul edilirken, bedenın yeniden yapılandırılabilmesine

dair modern inanç, bir insanın bedensel biçiminin o insanın değerine işaret ettiği görüşünü güçlendirmiştir. Anket uyguladığımız dövme bireylerde beden memnuniyetini ölçmek amaçlı olarak sorduğumuz “Bedeninizden memnun musunuz?” sorusuna çok memnun, oldukça memnun ve memnun olduğunu ifade edenlerin toplam oranı yüzde 89 iken, hiç memnun olmayan ve memnun olmayanların oranı yüzde 11 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, dövme bireylerin beden memnuniyetinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 12: Beden memnuniyet durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Hiç memnun değilim	0	0,0
Memnun değilim	11	11,0
Memnunum	28	28,0
Oldukça memnunum	30	30,0
Çok memnunum	31	31,0

Dış görünüşte en büyük memnuniyetsizlik kilodan kaynaklanmaktadır. Dövme gençlerin yüzde 36’sı kilosundan rahatsız olduğunu söylerken, yüzde 30’luk bir kesimi boyundan rahatsızdır. Bunu “saç” ve “yüz” izlemektedir.

Tablo 13: Dış görünüşte rahatsızlık duyulan yerler (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Yüz	7	8,0
Saç	14	16,1
Boy	30	34,5
Kilo	36	41,4
Toplam	87	100,0

Beden algısında en önemli unsurlardan biri “yüz” dür. Bireyin yüzünü beğenmesinin, kendini kabul, kendine güven ve karşı cins için popülerlik üzerinde önemli etkileri vardır. Kozmetik ürünlerinin tamamına yakını yüzü genç ve güzel göstermeyi

hedeflemektedir. Genç birey, içinde yaşadığı kültürün ideal yüz olarak sunduğu modelin etkisinde kalarak yüze ilişkin bir imaj oluşturma sürecini yaşar. Araştırmamıza göre dövmele gençlerin yüzde 7'si yüzünden rahatsız olduğunu belirtmiştir. Buna göre, katılımcıların yüzde 35'i burun, yüzde 16'sı çene, yüzde 13'ü cilt kırısklığı nedeniyle yüzünden rahatsızdır.

Tablo 14: Yüzde en çok rahatsız olunan bölümler (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Burun	35	45,5
Dudak	6	7,8
Çene	16	20,8
Kulak	7	9,1
Cilt kırısklığı	13	16,9
Toplam	77	100,0
Eksik Cevap	23	

Günümüzde fazla kilolu olmakla fiziksel anlamda çekici olmama eşdeğer görülmektedir. Batı toplumlarında zayıf olmanın, yaşamın birçok alanında başarılı ve güzel olma anlamına geldiği bilinen bir gerçektir. Diğer yandan aşırı kilolu olmak, çirkinlik, hasta olma ve tembellik anlamına gelmektedir. Anket uyguladığımız dövmele bireylerde bayağı kilolu, çok kilolu, kilolu ve biraz kilolu olduğunu söyleyenlerin toplam oranı yüzde 53 iken, “hiç kilolu değilim” cevabını verenlerin oranı yüzde 47 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, gençlerin büyük kısmının kendini kilolu bulduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Tablo 15: Gençlerin kiloları hakkındaki düşünceleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Hiç kilolu değilim	47	47,0
Biraz kiloluyum	40	40,0
Kiloluyum	7	7,0
Bayağı kiloluyum	3	3,0
Çok kiloluyum	3	3,0
Toplam	100	100,0

Beden sosyolojisi insan bedeninin yalnızca fiziksel ya da maddi bir nesne değil aynı zamanda toplumsal anlamlarla yüklü sosyal bir nesne olduğu düşüncesinden hareket etmektedir. Beden, hem fiziksel ve fenomenolojik olarak bireysel bir yaratım hem de toplumsal ve kültürel bir üretilerdir. Beden kitlesel olduğu kadar kamusaldir. Dolayısıyla, bedene ilişkin görünüm ve algılar ile toplumsal dönüşümler arasında paralellikler vardır. Beden, toplumsal süreçlerdeki değişimlerle kültürel kodların aldığı yeni biçimleri yansıtmaktadır. Çağımızda küreselleşmenin yarattığı tüketim odaklı kültür, insan bedeninin cisimleştirilerek, onun bir haz ve tüketim nesnesi haline gelmesine sebep olmuştur. Küresel tüketim toplumunda birey, davranış ve eylemlerinde, benliğinden çok bedenini merkeze alan, hazzı yönelen, maddeleşmiş ve bu anlamda imajlar peşinde koşan aktör durumundadır. Bu nedenle de kilo vermek, vücudun şeklini değiştirmeye yönelik çeşitli spor aktiviteleri çok revaçtır. Araştırma kapsamında katılımcılara yönelttiğimiz “kilo vermek istiyor musunuz?” sorusuna çok istiyorum, bayağı istiyorum, istiyorum ve biraz istiyorum diyenlerin toplam oranı yüzde 53 iken, “hiç istemiyorum” cevabını verenlerin oranı yüzde 47 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 16: Kilo vermeyi isteme durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Hiç istemiyorum	47	47,0
Biraz istiyorum	25	25,0
İstiyorum	14	14,0
Bayağı istiyorum	6	6,0
Çok istiyorum	8	8,0
Toplam	100	100,0

8.3.2 Diyet ve Spor Aktiviteleri

Günümüz tüketim toplumunda medya tarafından üretilen güzellik ile ilgili imajlar, insan bedenini diyet ve benzeri çeşitli zayıflama yöntemleri yoluyla tüketim kültürüne sunmaktadır. Her gün ekranlarda gördüğümüz mükemmel güzellikteki modeller, kusursuz imajlar sunarken beden bu şekilde sergilenmesi, insanlara sürekli olarak daha ince bir görünüme ihtiyaç duydukları fikrini dayatmaktadır. Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 20'si son bir ay içinde diyet yaptığını belirtmiştir. Diyet yapma durumu ile alakalı olarak erkekler ve kızlar arasında bir takım farklılıklar görülse de gençlerin hayatında zayıflamak için uygulanan diyet reçetelerinin önemli bir yeri bulunmaktadır.

Tablo 17: Son bir ay içerisinde diyet yapma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Evet	20	20,0
Hayır	80	80,0
Toplam	100	100,0

Bedenin toplumsal olarak inşa edilmesini sağlayan önemli mekanizmalardan biri de spordur. Günümüzde sağlıklı yaşam vaadi ile açılan pek çok zayıflama ve spor merkezi, ideal vücut ölçülerine sahip olmak isteyen gençler tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Sporun bedensel kapasitenin kas gücü ve fiziki aktivite becerisini arttırması ve bunun da erkek bedeni ile özdeşleştirilmesi spora eril

üstünlük kazandırmaktadır. Böylece kazanılan toplumsal güç, kas gücü ve bedensel güçle özdeşleştirilmektedir. Özellikle dövme için kol, omuz gibi bölgelerde taşıdıkları dövme için daha güzel görünmesi açısından spor büyük öneme sahiptir. Araştırma yürüttüğümüz dövme için gençlerin yüzde 25'i her zaman, yüzde 59'u ise düzenli olarak spor yaptığını belirtmiştir. Fitness, plates, aerobik ve zumba gibi sporlar güçlü ve sağlıklı bir bedenin elde edilmesi için sıklıkla başvurulan etkinliklerdir.

Tablo 18: Spor yapma sıklıkları (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Hiçbir zaman	16	16,0
Ara sıra, bazen	59	59,0
Her zaman	25	25,0
Toplam	100	100,0

8.3.3 Beden Üzerinde Tasarruflar

Günümüzde beden, küreselleşme ve tüketim kültürü sayesinde öne çıkan bir alandır. Burada amaç, bedenin güzelliği, düzgünlüğü ve sağlıklı görünümüdür. Bunun için de diyet, estetik ameliyat, spor ve kozmetik gibi alanlarla beden adeta yeniden yaratılmaktadır. Bir proje olarak beden artık bir meta konumundadır. Toplumun belirlediği ideal bedene sahip olmak, insanları farklı tıbbi müdahalelere açık hale getirir. Bireylerin kendi zihinlerindeki veya toplumun güzellik anlayışına uygun olarak kendi bedenini yeniden şekillendirme konusunda istekleri her geçen gün estetik operasyonlara olan talebi artırmaktadır. Bir birey, aynaya baktığında vücudunda kendini rahatsız hissedeceği bir durum var ise sadece kendini iyi hissetmesi ve kendine daha çok güven duyması için vücudunun hoşnut olmadığı bölgesine maddi imkânları elverdiği ölçüde estetik operasyon yaptırmaktadır.

Estetik ve plastik cerrahi son dönemlerde büyük ilerleme kaydetmiş, estetik cerrah sayısının artması, tekniklerin ilerlemesi ve eskiye göre estetik ve plastik operasyonların daha ucuza yapılabilmesi artık herkesin estetik ameliyatları yaptırmaları sonucunu doğurmuştur. Estetik operasyonlar eskiden vücut

bozukluklarını düzeltmek, organ ve doku kayıplarını gidermek için kullanılırken artık tıbbi zorunluluklar olmadan da bireylerin kendi bedenlerinde istedikleri birçok değişikliği yaptırabilmeleri için gerçekleştirilebilmektedir.

Araştırma kapsamında “Estetik operasyon yaptırmayı düşünüyor musunuz?” sorusunu yönelttiğimiz dövme gençlerin yüzde 59’u hiç düşünmedim, yüzde 18’i düşünmedim ve yüzde 9’u ise kararsızım cevabını vermiştir. Estetik operasyon yaptırmayı düşünen katılımcıların oranı ise yüzde 13’tür. Bu durum dövme gençler arasında estetik operasyona ciddi bir yöneliş olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan katılımcıların yalnızca yüzde 3’ü “Daha önce estetik operasyon geçirdiniz mi?” sorusuna “Evet” cevabını vermiştir.

Tablo 19: Estetik operasyon yaptırmaya yönelik düşünceler (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Hiç düşünmedim	59	59,6
Düşünmedim	18	18,2
Düşünüyorum	13	13,1
Kararsızım	9	9,1
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	

Araştırmamızda dövme ile ortak özellikleri açısından dikkat çeken bir diğer kalıcı bedensel uygulama piercing’ tir. Birçok kabiledede dövme ile birlikte vücuda bileklikler, ağır bilezikler, zincirler, penise demir, taş ve kamış halkalar uygulanıyordu. Yapılan araştırmalara göre bu uygulamalar arasında piercing, geçmişte hemen hemen tüm kabilelerde yapılıyordu. Mayalı soylular dillerini ve genital organlarını yine dini törenlerde kan akıtmak amacıyla deldiriyorlardı. Kuzey Amerikalı yerliler de göğüs piercinglerinden asılarak dini törenlerde farklı bilinç düzeylerine ulaşmak istiyorlardı.

Asya’da şamanlar dini törenlerde transa geçmenin göstergesi olarak yanak ve dillerine geçici piercing uyguluyordu. Yine Süfiler, Hindistan, Sri Lanka ve Malezya’daki Hindular da aynı amaçla piercing’e başvuruyorlardı. Kama Sutra’da tanımlanan piercing’i, Batılı toplumlarda önce hayat kadınları kullandı. İngiltere’de

Victoria Dönemi'ndeki (1819-1901) dergilerde kadınlarda meme başı piercing'lerine rastlanıyordu.²⁶

Kalıcı bir bedensel müdahale olması ve genellikle dövme ile birlikte kullanılması dolayısıyla iki uygulama arasında pek çok benzerlikler söz konusudur. Bunlar sırasıyla: kendi tarzını oluşturma, sıra dışı bir görünüm, ilkel toplumlarda kabileye mensubiyetin ifadesi olarak kullanılması, bir moda olması, cinselliği, gücü ve ihtirası sembolize etmesi olarak sıralanabilir. Günümüzde dövmeli pek çok bireyin piercingi olduğunu görürüz. Araştırma çerçevesinde görüşülen dövme ustalarının tamamına yakını müşterilerine talepleri doğrultusunda piercing de uyguladıklarını belirtmişlerdir. Nitekim anket uyguladığımız dövmeli bireylerin yüzde 46'sı piercing kullandığını ifade etmiştir. Bu durum dövme ile piercing arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 20: Piercing kullanma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Evet	46	46,0
Hayır	54	54,0
Toplam	100	100,0

Bir iktidar pratiği olarak beden özellikle kapitalizmle birlikte çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Bu açıdan beden iktidarın hem öznesi hem de nesnesi olarak merkezi bir öneme sahip konumdadır. İktidar bedeni bir geçiş yolu olarak kullanmaktadır. Bedenler kuşatılarak disipline edilmekte ve aynılaştırılmaktadır. Bu yüzden bedensel pratikler, yeme-içme-giyinme-üreme-dışkılama gibi iktidar tarafından düzenlenmektedir. Dolayısıyla beden sonsuz sayıda bölünebilir iktidar alanlarının varlığını göstermektedir. Tüketim toplumunda beden bir ilgi ve saplantı nesnesi olarak karşımıza çıktığı ölçüde tüketimin, yani iktidarın merkezinde yer almaktadır. Beden fetiş nesne düzeyinde anlamlandırılan bir çizgide toplumsalın içinde bir göstergedir. Medyada sunulan diri, bronzlaşmış, sarışın, çekiciliği ön planda olan kadın vücudu tüketimin kendi pratiği içinde standartlaştırılmaktadır. Bu bağlamda beden, hâkim kültüre benzemek adına bir dizi işleme tabi tutulmaktadır.

²⁶ [http://www.besiktastattoo.com/dovme/category/islerimiz/piercing-tarihcesi/\(06.10.2017\)](http://www.besiktastattoo.com/dovme/category/islerimiz/piercing-tarihcesi/(06.10.2017))

Dövme, piercing gibi kalıcı beden modifikasyonlarının yanı sıra daha iyi bir dış görünüm için gençler tarafından en fazla önemsenen unsurlardan biri saçtır. Saç boyama, bu amaçla başvuru alan en yaygın ve kolay uygulamalardan biridir. Nitekim araştırmamızdan çıkan sonuca göre dövme yapan bireylerin yüzde 46'sı saçlarını boyatmıştır. Renk olarak ise yüzde 13'ü sarı, yüzde 6'sı karışık renkleri, yüzde 3'ü kahverengini tercih etmiştir. Buna göre saç boyatmada en çok tercih edilen renk sarıdır. Bu durum, hâkim moda anlayışının batılı zevklerin ve renklerin üstünlüğüne dayanıyor oluşu ile bağlantılı olarak açıklanabilir.

Tablo 21: Saç boyatma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Evet	46	46,0
Hayır	54	54,0
Toplam	100	100,0

Tablo 22: Tercih edilen saç boyası renkleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Pembe	1	2,2
Siyah	2	4,3
Sarı	13	28,3
Kahverengi	3	6,5
Gri	1	2,2
Mavi	1	2,2
Kumral	1	2,2
Karışık renkler	6	13,0
Renk belirtmedi	18	39,1
Toplam	46	100,0

Her insan biyolojik olarak eril ya da dişi bedenle doğmaktadır. Ama toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyet ile örtüşmemektedir. Örneğin kadının toplumda bir kadın olarak tanımlanması salt onun bedeninin özelliklerinden ortaya çıkmış bir tanım

değildir. Bu süreçte beden, iktidar pratikleri tarafından düzenlenmekte ve kurgulanmaktadır. Saç rengi, ten rengi, göz rengi gibi dış görünümü belirleyen özellikler bireylerin kendi zihinlerindeki veya toplumun güzellik anlayışına uygun olarak yeniden düzenlenmektedir. Günümüzde en çok rağbet gören alanlardan biri olana kozmetik sektörü de bu yönelişin bir sonucu olarak doğmuştur. Toplumsal cinsiyet, kadın yüzünün bakımlı ve güzel görünmesi için makyajı olmazsa olmaz bir uygulama olarak tanıtmakta ve pazarlamaktadır. Bu açıdan araştırmamızda dövmeli bireylerin yüzde 27'sinin düzenli olarak (her gün), yüzde 23'ünün ara sıra bazen, yüzde 5'inin özel günlerde makyaj yaptığı tespit edilmiştir.

Tablo 23: Makyaj yapma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Hiçbir zaman	45	45,0
Ara sıra, bazen	23	23,0
Özel günlerde	5	5,0
Düzenli olarak (Her	27	27,0

Bedenin, toplumun kendisinde seyredilebilen bir ayna olarak görülmesi ve bedende taşınan her tür kıyafet, takı ve simgenin toplumsal bir işlevi olduğuna dair düşünce araştırmanın dış görünüme ilişkin tercihler üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu amaçla dövme ile dış görünüme ilişkin tercihler arasında bir paralellik olup olmadığını anlamak için katılımcıların lens, bileklik, muska kullanıp kullanmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna göre; dövmeli bireylerin yüzde 12'sinin lens kullandığı tespit edilmiştir. Bileklik kullananların oranı ise yüzde 58'dir. Buna karşılık katılımcıların yalnızca yüzde 4'lük bir kesimi muska kullanmıştır.

Tablo 24: Lens kullanma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Evet	12	12,0
Hayır	88	88,0
Toplam	100	100,0

8.4 Dövme Uygulamaları

8.4.1 Dövme Yaptırma Yaşı ve Dövme Yaptırma Biçimleri

Bu bölümde dövme uygulaması, yaş, sayı, vücutta uygulanan bölge, dövme yaptırma gerekçesi, dövmede sosyal çevrenin etkisi, tercih edilen simge ve motifler, dövme sonrası popüler olma ya da dışlanma, dini inanış ve ruhsal rahatsızlık konularıyla irtibatlı olarak ele alınmaktadır. Gençlerin dövme uygulama biçimlerinin incelendiği bu bölümde nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, bu doğrultuda verilerin toplanması “odak grup çalışması” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Beşiktaş'ta dövme stüdyosu bulunan dövme ustalarıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler yoluyla ortaya çıkan gençlerin dövme pratiklerine dair öyküler çözümlenecek ve söz konusu öyküler anket sonuçları ile irtibatlı olarak ele alınacaktır.

Araştırmamızda dövmeli gençlerin yüzde 16'sı ilk dövmesini 18 yaşında yaptırdığını belirtmiştir. Yaş ilerledikçe dövmeye yönelişte belirgin bir artış söz konusu olmamaktadır.

Tablo 25: Gençlerin ilk dövme yaptırma yaşı (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
12	1	1,0
13	2	2,0
14	5	5,0
15	7	7,0
16	8	8,0
17	9	9,0
18	16	16,0
19	9	9,0
20	10	10,0
21	10	10,0
22	2	2,0
23	7	7,0
24	2	2,0
25	1	1,0
26	5	5,0
27	2	2,0
28	3	3,0
30	1	1,0
Toplam	100	100

Dövme için asgari yaş “12” olarak tespit edilmiştir. Yasal yaş “18” olmasına karşın dövme yaptırmak isteyen gençler, akran gruplarında dövme uygulaması hakkında bilgi sahibi olan ve daha önce uygulamış olan arkadaşlarına dövme yaptırmaktadırlar.

Tablo 26: Gençlerin ilk dövme yaptırma yaşı ortalaması (N=100)

Ortalama	19,39
Asgari	12
Azami	30

Bir kez dövme yaptıran gençler zamanla yeniden dövme yaptırmak için dövme stüdyolarının yolunu tutmaktadır. Görüşülen dövme ustaları, bu durumun bazı bireylerde bir hastalık halini aldığını belirtmiştir. Araştırmamıza katılan dövmeli gençlerde ortalama yüzde 3,35 oranında dövme bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 27: Dövme sayısı (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
1	37	37,0
2	23	23,0
3	11	11,0
4	6	6,0
5	7	7,0
6	3	3,0
7	5	5,0
8	2	2,0
10	2	2,0
12	2	2,0
15	1	1,0
32	1	1,0
Toplam	100	100,0

Dövme uygulaması kişinin cinsiyetine ve beğenilerine göre vücudun farklı bölgelerine uygulanmaktadır. Dövme stüdyolarında görüşülen dövme ustaları bayanların bilek, erkeklerin ise kol, göğüs, bacak bölgelerine dövme yaptırdıklarını belirtmiştir. Bunlardan göğüs, ön kol, bel, kasık, arka kol, iç pazu ve omuz dövmeleri, dövmenin vücutta en güzel durduğu yerler olup prestijli bölgelerdir. (Serdaroğlu, 2013, s. 168-169)

Tablo 28: Dövme bölgeleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Boyun	11	11,0
Ense	9	9,0
Göğüs	19	19,0
Bel	8	8,0
Sırt	14	14,0
Omuz	27	27,0
El	13	13,0
Kol	64	64,0
Bacak	20	20,0
Ayak	7	7,0
Bilek	5	5,0
Kasık	3	3,0
Göbek	1	1,0
Parmak	2	2,0
Köprücük kemiği	2	2,0
Cevap yok	1	1,0
Diğer: her yer	1	1,0

8.4.2 Dövme Yaptırma Gerekçeleri

Tablo 29, gençlerin dövme yaptırma gerekçelerini göstermektedir. Araştırma bulgularına bakıldığında, gençlerin yüzde 33'ü hatıra ve anı olsun diye dövme yaptırmaktadır. Bu durum dövme ustalarından gençlerin dövme yaptırma gerekçelerine yönelik olarak elde edilen bilgilerle uyum içindedir. Gençler sevdiklerinin isimlerini ve kendileri için önemli bir olayı hatırlatması dolayısıyla bir takım söz ve sembolleri dövmeleştirmektedirler.

Anket sonuçlarına göre gençlerin yüzde 19,4'ü kendi imajını oluşturmak, yüzde 8,2'si süs amaçlı olarak dövmeye başvurmuştur. Bunların yanında yüzde 7,1'lik bir yüzde canı istediği/hoşuna gittiği için dövme yaptırdığını belirtmiştir.

“Eskiden 5- 10 sene önce hapishanelerde yaptırılırdı. 95’li yıllar ile 2000’li yıllar arası doğru düzgün 15 stüdyo vardı. Yara izi dövmesi isteyenler oluyor. Kendini sıra dışı kılmak için, aykırılık. Kendilerini daha farklı göstermek için. Kendileri için önemli olan sembolleri, tasarımları dövme haline getiriyoruz. Dövme aslında çok eski çağlardan beri yapılan bir şey. Savaşçıların düşmanlarını korkutmak için yapılmış önceden. Şimdi popüler kültürde daha çok yapılıyor. Sadece sanat için taşımak isteyen de oluyor. Dövmem olsun diye isteyen de var. Dövmeyi görüp özenti ile yaptırmak için gelen çok insan var.” (24 yaşında, bekâr, lise mezunu erkek)

Çok farklı beden modifikasyonlarının içerisinde, pratik edilme bağlamında hem yaygınlığı hem de çeşitliliği açısından önemli bir yere sahip olan dövme, bireyselliğin ve bireysel kimliğin inşasındaki en etkili araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dövme bireyler tarafından tüketilirken beden üzerinden toplumsal alanda çeşitli sembolik anlamlar üretilmektedir. Bireyselleşmenin ön planda olduğu günümüzde dövme, bireyin kendini ifade etme, konumlandırma ve kendi direniş odaklarını oluşturma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Parasını biriktirip gelen de var, fiyatı ney ise ne bunu istiyorum diyip gelen de. Değişiyor, kimisi gelip terapi gibi görüyor. Sürekli iki haftada, ayda bir dövme yaptıran var. Bir tutku gibi olmuş artık dövme yaptırmak. Kimisi gelip “canım annem” yazdırıyor, kimisi annesinin portresini yaptırıyor ya da sevdiği şarkıyı yazdırıyor. Dövme ile bazı şeylerini bağdaştırabiliyor, eksiklerini topluyor, tamamlıyor. Mesela ben evliydim eşimin ismini yazdırdım, daha sonra ayrılık olunca dövme ile üzerini kapattım. Dövme işine girdiğiniz zaman dönüş biraz zor.” (30 yaşında, bekâr, lise mezunu erkek)

Tablo 29: Dövmeye yaptırma gerekçeleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Dikkat çekmek için	3	3,1
İmaj oluşturmak	19	19,4
Süs amaçlı	8	8,2
Hatıra ve anı olsun diye	33	33,7
Özgür olmak için	6	6,1
Alışkanlık	3	3,1
Benim için anlamı olduğu	6	6,1
Arkadaş etkisinde kaldığım	2	2,0
Yaramın üzerini kapatmak	1	1,0
Canım istediği için/hoşuma	7	7,1
Görselliği hoşuma gittiği için	5	5,1
Dövmeye işim olduğu için	1	1,0
Kendime mesaj vermek için	4	4,1
Toplam	98	100,0
Eksik Cevap	2	
	100	

8.4.3 Dövmeye Yaptırma Kararında Sosyal Çevrenin Etkisi

Dövmeye, piercing benzeri sıra dışı bir görünüm elde etmeye yönelik bedensel uygulamalara bakış bulunulan sosyal çevreye göre değişiklik göstermektedir. Dövmeye, modern bireyin bireyselleşme, aidiyet, kimlik edinme öyküsünün deri üzerindeki izleridir. Bulunulan sosyal çevrenin olumlu veya olumsuz düşünceleri dövmeye olan talebi yakından etkilemektedir. Günümüzde çok yaygın olarak uygulanan dövmeye bakışın araştırmamız çerçevesinde görüşülen gençler ve aileler tarafından olumlu olduğu söylenebilir. Nitekim dövmeli gençlerin yüzde 24'ü dövmeye yaptırma kararında sosyal çevrelerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 30: Dövmeye yaptırmada çevrenin etkisi (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Evet	24	24,0
Hayır	76	76,0
Toplam	100	100,0

“Dövmeye yaptırmada kimler etkili oldu?” sorusuna katılımcıların yüzde 10’u arkadaşlarını, yüzde 5’i ailem, yüzde 2’si hayranı olduğum sanatçı cevabını vermiştir.

Tablo 31: Dövmeye yaptırmada etkisi olan kişiler (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Ailem	5	20,8
Arkadaşlarım	10	41,7
Sevgilim	1	4,2
TV	1	4,2
Sosyal Medya	1	4,2
Hayranı olduğum	2	8,3
Hiç kimse	1	4,2
Cevap yok	3	12,5
Toplam	24	100,0
Eksik Cevap	76	
	100	

8.4.4 Dövmeye Karşı Ailenin Tepkisi

Dövmeye ile ilgili olarak en çok merak edilen konulardan biri ailenin tepkisidir. Saha araştırması sırasında katılımcılara “Aileniz dövmeye yapmanızı destekledi mi?” sorusu yöneltilmiştir. Dövmeli bireylerin yüzde 31’i “Evet, destekledi.”, yüzde 19’u “Karşı çıktı”, yüzde 50’si ise “İlgisiz kaldı” cevabını vermiştir. Birçok katılımcı

dövmenin kendiliğinden vücuttan silinebilen bir uygulama olmayışı yüzünden ön yargı ile karşılanabildiğini ifade etmiştir.

Tablo 32: Ailenin dövme yaptırmaya ilişkin tutumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Evet, destekledi	31	31,0
Karşı çıktı	19	19,0
İlgisiz kaldı	50	50,0
Toplam	100	100,0

Diğer taraftan dövmeli bireylere ailelerinde başka dövme yaptıran kimsenin olup olmadığı sorulduğunda, yüzde 49'u "Evet, var." şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 33: Ailede dövme yaptıran başka kimse olma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Evet	49	49,0
Hayır	51	51,0
Toplam	100	100,0

"Evet" cevabını veren dövmeli bireylerin en çok annesi (yüzde 9), abisi (yüzde 7), kuzenleri (yüzde 6), ablası (yüzde 5), babası (yüzde 4), kardeşi (yüzde 4), dayısı (yüzde 4), teyzesi (yüzde 3), eniştesi (yüzde 2), ananesi (yüzde 1), halası (yüzde 1) ve yengesi (yüzde 1) dövme yaptırmıştır.

Tablo 34: Ailede dövme yaptıran yakınlar (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Annem	9	24,3
Babam	4	10,8
Abim	7	18,9
Ablam	5	13,5
Anneannem	1	2,7
Kardeşim	4	10,8
Cevap yok	1	2,7
Dayım	4	10,8
Kuzenlerim	6	16,2
Halam	1	2,7
Eniştem	2	5,4
Yengem	1	2,7
Teyzem	3	8,1
Toplam	37	100,0

8.4.5 Dövmede Simge ve Motif Tercihleri

Araştırmada dövmeli bireylerin dövme uygulamasının anlamına dair tercihlerini ele almak gereklidir. Dövmede en önemli konulardan biri simge ve motif tercihleridir. Dövme sembolleri dövmeye yüklenen anlamları ortaya çıkarmak için en önemli değişkenlerden biridir. Gençlik dönemi, kimlik kazanma ihtiyacının en yoğun yaşandığı dönemdir. Genç bu aşamada gelecekteki yetişkin yaşamına hazırlanır ve kişisel durumu ile daha geniş sosyo-kültürel yapı ve değerler bütünü arasında bir bağ kurmaya çalışır. Bu bağı kurabilmek için de; duygusal ve toplumsal gelişim açısından bir dizi gelişimsel görevi başarmak zorundadır. Bu görevler şöyledir: a)bedensel özelliklerini kabul ederek olumlu bir benlik imgesine sahip olmak, b)cinsel kimlik ve ona ilişkin toplumsal rolünü benimsemek, c)arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek, d)duygusal bağımsızlık ve özerklik kazanmak. (Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005:173) Gencin içinde bulunduğu dönemin özelliklerini belirlemek önemli boyutlar arz eder. Zira burada toplumsal ve kültürel olarak gençlere atfedilen rollerin benimsenen dövme motifleri ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Dolayısı ile dövmeli bireylerin en çok tercih ettiği simgeler bilinmelidir.

Dövmeli bireylerin bu konuda benzer tercihlere sahip olduğunu söylemek güçtür. Dövme stüdyolarında görüşülen ustalar dövmenin daha çok aykırılık ve kendini sıra dışı kılmak için istendiğini ifade etmişlerdir.

“Kendini ifade etme biçimi olarak, aksesuar olarak, kendini önemli hissettiren semboller yaptırılıyor. Doğuda vücut süsleme biçimi olarak yaptırılıyor. Her kültür de farklı yansımaları var. Bayanlar daha küçük erkekler daha büyük dövme yaptırıyorlar. Bayan bilek, erkek kol, göğüs ve bacak ağırlıklı olarak tercih ediyor. Dövme motiflerine bakıldığında insanın karakteriyle doğru orantılı. Daha sert dövme yaptırılanlar öyle bir yapıya sahip. Tabii, bir grup geliyor hep birlikte dövme yaptırıyorlar ya da sevgililer gelip birlikte dövme yaptırıyorlar. Bir şey paylaşmak için buna başvuruyorlar diyebiliriz. Örneğin; Sevdiği ünlü bir sanatçının yaptırdığı dövmesinden isteyenler oluyor. Bir bağ kuruyorlar aralarında. Mesela babası rahmetli olmuş, babasının dövmesinden yaptırmak istiyorlar. Tamamen kendi fikirleriyle gelip özel tasarım dövme isteyen de oluyor ama onlar çok nadir.” (30 yaşında, bekâr, lise mezunu erkek)

Pek çok genç de hayranı olduğu yıldızla benzemek için dövme yaptırmaktadır. “Bunun için çok düşünmeniz gerekiyor ama gençler artık bunu düşünmüyor. Örneğin Murat Boz’un dövmesinden istiyorum diyor ya da İlhan Mansız’ın kartalından istiyorum diyor. Kurt, baykuş, aslan en sık tercih edilen hayvan dövmelerinden. Bunların yanı sıra Maori dövmesi, portre dövme isteyenler de oluyor.”(40 yaşında, evli, üniversite mezunu, erkek)

Dövmeli gençlerin yüzde 12’si dövmede yazı motiflerini tercih ettiğini belirtmiştir. Görüşülen dövme ustaları, bireylerin daha çok anlamlı, kendini ifade eden bir sözü ya da kişinin hayatında önemli bir yere sahip bir yakının isminin dövme olarak vücuda uygulanmasını istediğini ifade etmişlerdir. Yazı stilinin belirlenme aşamasında ise çoğunlukla dövme ustalarının fikrine başvurulmaktadır. Kimileri atasözlerini veya ünlü düşünörlere ait sözleri dövmeleştirirken, kimileri de kendi yaratmış oldukları sözlerin dövmesini yaptırmaktadır. Gençler arasında Latince, İtalyanca, İngilizce, Japonca, Çince, Arapça, Osmanlıca, Yunanca ve eski Türkçe yazı dövmeleri sıklıkla tercih edilmektedir. Katılımcıların yüzde 13’ü ise dövmede simge ve motif tercihini öğrenmeye yönelik sorumuza “fark etmez” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 35’te birden fazla kişi tarafından tercih edilen dövme simge ve motiflerine yer verilmiştir. Bunların yanısıra yalnızca bir kişi tarafından tercih edilen, tekil tercihler söz konusudur. Dövmeli gençlerin yazılı olarak ifade ettikleri bu tekil tercihler şöyledir:

Anlamı olmayan, Ay, balta, baykuş, Beşiktaş, bulut, cüce, çekiç, dağ, diğer, Dünya, etnik desenler, figürler, futbol takımı, geyik, Güneş, güvercin, gül, harf, hiçlik, imza, iskelet, karga, kartal, kelebek, küçük prens, kurt, mandala, mistik hayvan, New school, ok, panda, pırlanta, puzzle, resim, sonsuzluk, spiral, takım, tarih, Wikings ve yonca.

Tablo 35: Dövmeye tercih edilen simge ve motifler (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
İsim	4	4,0
Portre/Mitolojik	2	2,0
Mitolojik figürler	3	3,0
Yazı	12	12,0
Ağaç	3	3,0
Geometrik simgeler	5	5,0
Doğa resimleri	2	2,0
Kanat	2	2,0
Çiçek	2	2,0
Yıldız	2	2,0
Kuş	1	1,0
Çizgisel(boyutlu)	3	3,0
Soyut	2	2,0
Old school	2	2,0
Fark etmez	13	13,0
Cevap yok	25	25,0

8.4.6 Dövmenin Etkileri

Dövmeli bireylerin dövme uygulandıktan sonra zaman içindeki düşünceleri, bu konuda yapılacak çalışmaların yeterliliğini ölçtüğü gibi sonrasında yapılacak yeni araştırmalara da yön verebilmektedir. Bu bağlamda “dövmenin etkileri”; dövme yaptırdıktan sonraki günler içindeki pişmanlık, farklılık, dışlanma, popülerite, özgürlük hissi ve bulunulan semtte dövmeye karşı tutum ile ilişkili olarak tartışılmaktadır. Araştırmada dövmeli bireylerin dövme uygulaması sonrası duygu ve düşüncelerini ele almak gereklidir. Dövme ustalarının dövmeye ilişkin en önemseydiği konulardan biri müşterilerin dövme sonrası memnuniyetidir. Birçok kişi, dövmesini beğenip son görünümü ile ilgili herhangi bir endişe taşımazken bazıları arzu ettikleri gibi bir dövmeye kavuşmadıkları gerekçesi ile pişman olabilmektedirler. Kimi zaman kişinin pişmanlık duyması, tercih edilen dövme simge ve motifinin dışında bir nedene dayanmaktadır. Araştırmadan çıkan sonuca göre dövme yaptıran gençlerin yüzde 72’si dövme yaptırdıktan sonra hiç pişmanlık duymamıştır. Buna karşılık gençlerin yüzde 2’si çok pişman olduğunu ifade etmiştir. Görüşülen dövme ustaları, pişmanlığın bireysel ve toplumsal sebeplerine işaret etmektedir. Ne istediğini bilmeyen, takıntılı müşterilerin yanı sıra bulunduğu semtteki ve sosyal çevrelerindeki ön yargılardan ötürü dövmesini sildiren veya dövme simgesini değiştirmek zorunda kalan bireyler olabilmektedir.

“Evet, artık yalnızca sanatçılarda, futbolcularda değil, herkeste dövme var. Ben dövme yaptırmadan önce 3 sene düşünmüştüm ne yaptıracağım diye. İlk dövmem bir tane melekti. Daha sonra bunun üzerine çok tartışmalar oldu meleğin insan gibi olmasından dolayı, sonra ben onu kapattırdım. Her ortamda güzel karşılanmıyor. Genelde yaşlı insanların olduğu ortamda sıkıntılı oluyor ama ben alıştım yaklaşık 20 yıldır dövmeliyim. Zeytinburnu’nda oturuyorum. Zeytinburnu, daha çok geleneksel insanların olduğu yerdir. Kötü bir yaklaşım ile karşılaşmadım ama akıl veriyorlar. “Yapmasaydın günah, canına yazık” gibi. Bunlar üst üste birikmeye başlayınca, bir yere gideceğin zaman aman uzun kollu bir şey giyeyim görmesinler, küpemi çıkartıyım filan diyorsun.”(30 yaşında, bekâr, lise mezunu erkek)

Tablo 36: Dövmeye sonrası pişmanlık duyma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Hiç duymadım	72	72,0
Duymadım	14	14,0
Hiç düşünmedim	3	3,0
Duydum	9	9,0
Çok duydum	2	2,0
Toplam	100	100,0

Dövmeye sonrası gençlerin pişmanlık duyma durumları incelendikten sonra, dövmesinden memnun olan ve bedeninde olumlu bir değişiklik olduğunu hisseden gençlerin duygu ve düşüncelerini ele almak gereklidir. Araştırma kapsamında görüşülen dövmeli gençler, dövme yaptırdıktan sonra bedenlerinde bir farklılık meydana geldiğini ve bunun “kendini özel hissetme, güçlü görme veya güzel bulma” şeklinde olumlu tezahürlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmamızdan çıkan sonuca göre katılımcıların yüzde 65’i dövme yaptırdıktan sonra bir farklılık hissetmiştir. Bu durum dikkat çekme, kendi imajını oluşturma gibi nedenlerle dövmeye yönelen gençlerin farklı bir görünüm kazanarak kendini özel hissetmeye yönelik beklentilerine bir karşılık bulabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Dövme yaptırmak bir inançla ilgili değil herkes yaptırıyor. İnsanın karakteriyle doğru orantılı. Daha sert dövme yaptıranlar böyle bir yapıya sahip. Dövme yaptırdıktan sonra değişiklik olmuyor, sadece daha mutlu hissettiriyor.”(37 yaşında, evli, üniversite)

Tablo 37: Dövmeye sonrası bir farklılık hissetme durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Hiç	35	35,0
Biraz hissettim	30	30,0
Hissettim	25	25,0
Bayağı	2	2,0
Çok hissettim	8	8,0
Toplam	100	100,0

Dövmeli gençler, dövmelerinden ötürü dışlanmadıklarını ifade etmektedirler. Araştırmamıza katılan dövmeli gençlerin yalnızca yüzde10'u dışlandıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, dövme sonrası pişmanlık duyma durumuna ilişkin elde edilen verilerle uyum içindedir. Dışlandığını düşünen gençlerin büyük kısmı bu dışlanmayı “biraz dışlandım” şeklinde ifade etmiştir. Bu durum, toplumda dövmeye karşı ciddi bir önyargı olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 38: Dövme sonrası dışlanma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Hiç	90	90,0
Biraz	8	8,0
Dışlandım	2	2,0
Bayağı	0	0,0
Çok dışlandım	0	0,0
Toplam	100	100,0

Diğer yandan dövme ile popülerite arasında bir ilişki olup olmadığını anlamak için gençlere yönelttiğimiz “Dövme yaptırdıktan sonra arkadaş çevrenizde daha popüler oldunuz mu?” sorusuna gençlerin yüzde 86’sı “Hiç popüler olmadım” şeklinde cevap vermiştir. Gençlerin büyük kısmı dövme ile popülerite arasında bir ilişki olmadığını düşünmektedir.

Tablo 39: Dövme sonrası popüler olma durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Hiç popüler	86	90,0
Biraz popüler oldum	0	8,0
Popüler oldum	12	2,0
Bayağı popüler	0	0,0
Çok popüler oldum	2	0,0
Toplam	100	100,0

Dövme ile yakından ilgili bir diğer unsur da özgürlüktür. Zira pek çok insan bireysel tercihleri üzerine dövmeye öncelik vermiştir. Görüşülen dövme ustaları dövmenin özellikle içine kapanık insanların özgüven kazanması ve daha özgür bir yapıya sahip olmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.

“Buraya gelen pısrık kişi dövme yaptırmadan önceki hali içler acısı, ne diyeceğini bilmeyen, hangi dövme yaptıracağını bile ifade edemeyen insan dövme yaptırdıktan 3-4 ay sonra özgüveni yerine gelip ikinci dövmesini yaptırmaya geliyor. İlk geldiğinle ikinci geldiği arasındaki farkı o zaman anlıyoruz. Dövme kültürünün içine bir şekilde girmiş oluyor. Bu kültüre kafa yormaya başlıyor. Daha önce geldiğinde kafa yormadan gelmişti. İstikrarlı ve kararlı geliyor neyi nereye yaptırması gerektiğini bilmiş oluyor. Eğitimini yarım bırakmışsa o zaman dövme onu çok itici gösteriyor.”(53 yaşında, evli, üniversite terk, erkek)

Dövme, aykırı, muhalif bir tutum alışın ifadesi olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla gençlerin yüzde 63’ünün dövme yaptırdıktan sonra kendilerini çeşitli düzeylerde özgür hissetmesini bu yaklaşımın bir sonucu olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 40: Dövme sonrası kendini daha özgür hissetme durumu (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Hiç hissetmedim	37	37,0
Biraz hissettim	28	28,0
Hissettim	16	16,0
Bayağı hissettim	2	2,0
Çok hissettim	17	17,0
Toplam	100	100,0

Dövmenin bedene yönelik kalıcı bir müdahale olması, ilahi dinler tarafından yasaklanıyor oluşu toplumda bir ön yargının oluşmasına neden olmaktadır. Dövmeli gençlerin yüzde 27’si buldukları semtte dövmelerinden ötürü çeşitli düzeylerde olumsuz bir tutumun söz konusu olduğu görüşündedir.

“Dövme bir kültürdür. Dövmenin kültürünü bilmeden bedenine dövme yaptırıyorsa kesinlikle özentilikten yaptırıyor. İnsanların yüzde 20’sinde dövme yaptırma potansiyeli var. Bir futbolcu dövme olduğu için aşağılanmıştı, bir futbolcu bile bu şekilde aşağılanıyorsa birçok insan, ben kimim ki dövme yaptırırım diyip yaptırmıyor. Böyle bir durum var.” (53 yaşında, evli, üniversite terk, erkek)

“Dövme ile ilgili günah mı diye soranlar oluyor. Abdest ile ilgili bir sorun olacağını sanmıyor. Eğer derinin altına su girmezse o deri çürür. O yüzden dövme yaptırılınca abdest tutmayacak gibi bir sonuç yok. Böyle bir ihtimal yok. Onun dışında aile baskısıyla kapanıp daha sonra açılmayı düşünenler oluyor. 5-6 dövmesi olan kapalı bayanlar var.”(24 yaşında, bekâr, lise mezunu erkek)

Tablo 41: Dövme yaptıranlara karşı olumsuz tutum(N=100)

	Sıklık	Yüzdellik
Hiç yok	73	73,0
Biraz var	18	18,0
Var	8	8,0
Bayağı var	1	1,0
Çok var	0	0,0
Toplam	100	100,0

Dövmeli gençlerin yüzde 68’i dinin dövme yaptırmaya kesinlikle engel olmadığı görüşündedir. Engeldir ve kesinlikle engeldir diyenlerin oranı ise toplamda yüzde 10’dur. Bu durum dövmeli bireylerin din bilgisi hakkında ipucu vermektedir.

“Türkiye’de serseri bir meslek olarak görülse de bu öyle bir şey değil. İnsanlık tarihiyle başlayan resmi kökeniyle başlayan bir iş. İşaretleme, şifreleme olarak kullanılmış. Türkiye’de meslek olarak kabul edilen ama hala toplumun ön yargısını alan, genellikle Müslüman dinsel ülkelerde ön yargıyla karşılanıyor. Sonuçta bir insan Müslüman ise ateist ise, kendi sembollerini üzerinde taşımak istiyorsa bu kimseyi ilgilendirecek bir şey değil.”(40 yaşında, evli, üniversite, erkek)

Tablo 42: Dini inancın dövme yaptırmaya etkisi (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Kesinlikle engel	68	68,7
Engel değildir	19	19,2
Fikrim yok-	2	2,0
Engeldir	9	9,1
Kesinlikle engeldir	1	1,0
Toplam	99	100,0
Eksik Cevap	1	
	100	

“Belirli bir profili yok. Müslüman, papaz, inançsız insanlar da yaptırıyor. Serbest meslekten daha çok geliyorlar. Ünlüler daha çok yaptırıyor diye bir düşünce var ama onlarda da küçük dövmeler var. 15-16 yaşında dövme yaptıran bir çocuk kendini farklı göstermek için yaptırıyor. Aslında işin agresif yönlerine bakılıyor.”(40 yaşında, evli, üniversite, erkek)

Dövme pek çok kültürde aykırılık ile ilintilendirildiğinden onu daha çok toplumun ne dediğini önemsemeyen, depresyon, intihar, bağımlılık gibi psikolojik rahatsızlıkları olan kişilerin yaptırdığına dair bir inanış söz konusudur. Bunun ne ölçüde doğru olduğunu anlamak için dövmeli bireylere “Ruhsal bir rahatsızlığınız var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen sonuca göre dövmeli bireylerin sadece yüzde 11’i bu soruya “Evet” cevabını vermiştir.

Tablo 43: Gençlerin ruhsal rahatsızlık durumları (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Evet	11	11,0
Hayır	89	89,0
Toplam	100	100,0

Dövmeli bireylerle ilgili bir başka merak edilen konu dinledikleri müziktir. Sıra dışı bir müzik zevkleri olduklarına dair tahminin doğru olmadığı burada söz

konusu olmuştur. Dövmeli bireyler sırasıyla Rock (yüzde 26), Caz (yüzde 25), Pop (yüzde 24), Klasik (yüzde 17), Rap (yüzde 6), Soundtrack (yüzde 6), Heavy metal (yüzde 3), Elektronik Hause (yüzde 2), Türkü (yüzde 1), Türk Sanat Müziği (yüzde 1), Hepsi (yüzde 1) müziklerini dinlemektedir. “Dövme yapan biri olarak şahsen benim siyasi görüşüm yok. Genellikle rakçılar yaptırır diye düşünce var ama yanlış. Ben arabesk dinliyorum ama dövmeçiyim.” (37 yaşında, evli, üniversite)

Tablo 44: En çok sevilen müzik türleri (N=100)

	Sıklık	Yüzdeler
Rock	26	26,3
Caz	25	25,3
Klasik	17	17,2
Rap	6	6,1
Soundtrack	6	6,1
Heavy metal	3	3,0
Punk	0	0,0
Pop	24	24,2
Türk Sanat Müziği	1	1,0
Elektronik Hause	2	2,0
Türkü	1	1,0
Hepsi	1	1,0
Toplam	99	100,0

Bir beden modifikasyonu olarak dövmenin, diğer geniş bir yelpazeye sahip tüketme nedenlerinin yanında, dövmeli beden ve dövmesiz beden ayırımından hareketle, yaşam tarzı, pratik konumlanış, düşünce biçimi temelinde ait olma, birlik ve yakın olma duygusuna hizmet ettiği ve bunun üzerinden toplumsal alanda bireyleri birleştiren bir nitelik kazandığı ifade edilebilir.

Araştırmada gençlerin ne ölçüde siyasete ilgi duyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarına göre çok ilgiliyim, bayağı ilgiliyim, ilgiliyim ve biraz ilgiliyim diyen gençlerin toplam oranı yüzde 71 iken, “hiç ilgili değilim” şeklinde cevap verenlerin oranı yüzde 29 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 45: Siyasete ilgi düzeyi (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
Hiç ilgili değilim	29	29,0
Biraz ilgiliyim	22	22,0
İlgiliyim	21	21,0
Bayağı ilgiliyim	15	15,0
Çok ilgiliyim	13	13,0
Toplam	100	100,0

Araştırmada gençlerin sosyal medyayı kullanma süresi tespit edilmeye çalışılmıştır.

“Günlük ortalama Sosyal Medyayı Kullanma Süreniz nedir?” sorusuna katılımcıların yüzde 27’si 1-2 saat arası, yüzde 18’i 1 saat ve daha az, yüzde 18’i 2-3 saat arası, yüzde 11’i 3-4 saat arası, yüzde 12’si 4-5 saat arası, yüzde 2’si 5-6 saat arası, yüzde 4’ü 6-7 saat arası, yüzde 2’si 7-8 saat arası, yüzde 6’sı 9 saat ve üzeri cevabını vermiştir.

Tablo 46: Sosyal Medyayı Kullanma Süresi (N=100)

	Sıklık	Yüzdelik
1 saat ve daha az	18	18,0
1-2 saat arası	27	27,0
2-3 saat arası	18	18,0
3-4 saat arası	11	11,0
4-5 saat arası	12	12,0
5-6 saat arası	2	2,0
6-7 saat arası	4	4,0
7-8 saat arası	2	2,0
9 saat ve üzeri	6	6,0
Toplam	100	100,0

9 SONUÇLAR VE ÖNERİLER

“Gençlerde beden algısı ve dövme pratikleri” başlıklı bu tez, dövme yaptıran gençliğin sosyolojik bir profilinin olup olmadığını araştırmakta olup, bu profilin sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ne tür özellikler göstermekte olduğunu ortaya koymak için dövmeli gençlerle yapılan anket çalışmasına dayanmaktadır. Bu araştırma beden üzerinden toplumsal alanda üretilen anlamlar ve ortaya çıkan çok çeşitli etkileşim biçimleri üzerine odaklanmaktadır.

Son yıllarda moda haline gelen dövme, önemli sektör haline gelmeye başlamıştır. Dövme sektörünün 70 milyon TL’lik bir büyüklüğe ulaştığı bildirilmektedir. Türkiye’de 1 milyon kişide dövme bulunduğu tahmin edilirken, her yıl bu sayıya yaklaşık 200 bin kişi daha eklenmektedir. Türkiye’de 400 dövme stüdyosu, 1500 dövme sanatçısı bulunmaktadır. Türkiye’de dövme yaptıran kişiler, 18-30 yaş arasındaki genç nüfus içerisinde yoğunlaşmaktadır. Bu yaş grubunda her on kişiden birisinde dövme(tattoo) bulunuyor. Özellikle son on yılda moda haline gelen dövme yaptıрма trendi de bu zaman içinde 10 kat büyümüştür. Dövme yaptıran kişi sayısının yıllık 200 bin kişiye ulaştığı bildirilmektedir.²⁷

Gençlik dönemi bir bakıma kimlik arama, kendini ispatlama, bağımsızlık kazanma evresidir. Bu kimliği kazanma çabası içerisindeki genç bedensel olarak kendini güzel hissetmezse huzursuz olur. Bu süreçte diyet, spor benzeri aktivitelerin yanı sıra dövme, piercing gibi bedensel pratikler önem kazanır. İmaj oluşturmak, bedenin daha güzel/süslü görünmesini sağlamak, hatıra ve anıları kendi bedeninde yaşatmak gibi nedenlerden ötürü dövmeye ciddi bir yöneliş olduğunu söylemek mümkündür. Bu süreçte dövme yaptıran bireylerin oluşturmuş olduğu salt “dövmeli” olarak nitelendirilebilecek bir toplumsal grup ortaya çıkmaktadır. Bu grup olumlu ya da olumsuz ön yargılar ile şekillenen bir profilin ortaya çıkmasına neden olabilir.

---

²⁷ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/21421872.asp> (10.05.2015)

Dövmeli bireylerin beden memnuniyet durumuna bakıldığında gençlerin büyük bir çoğunluğunun bedenlerine bakışının olumlu olduğu tespit edilmiştir. “Bedeninizden memnun musunuz?” sorusuna çok memnun, oldukça memnun ve memnun olduğunu ifade eden dövmeli gençlerin toplam oranı yüzde 89 iken, hiç memnun olmayan ve memnun olmayanların oranı yüzde 11 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, dövmeli bireylerin beden memnuniyetinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bedeninden memnun olmamanın en önemli gerekçesi ise istenmeyen kilolar olarak değerlendirilebilir. Dövmeli gençlerin yüzde 36’sı kilosundan rahatsız olduğunu söylerken, yüzde 30’luk bir kesimi boyundan rahatsızdır. Bunu “saç” ve “yüz” izlemektedir. Medyadaki hâkim bakış açısı, gençlerin bedenlerine karşı olumsuz bir tutum içerisine girmelerine neden olabilmekte, ince ve fit bir bedene kavuşmak için ise çeşitli diyet uygulamalarına başvurulmaktadır. Dövmeli gençlerin yüzde 20’si son bir ay içinde diyet yaptığını belirtmiştir.

Her toplumun diğerlerinden ayrı bir kültürü, düşünce ve hissetme özelliği, hedefi, tavır alıştı vardır. Bireysel davranışlarımızın çoğunda yaşadığımız çevredeki hâkim kültürün yansıması vardır. Yemek yeme biçimi, temizlik alışkanlığı, giyim tarzı, dili kullanma ve konuşma biçimi, çalışma ve zamanı kullanma biçimi, dini inanışlarımız ve kalıp yargılarımız hep kültürümüzün etkisinde kalır. Toplumun bir kesiminde ön yargılar olmasına rağmen genelde kabul gören dövme uygulaması özellikle gençler arasında yaygınlık kazanmıştır.

Bireyselleşme ve bireysel kimlik edinme, toplumsal bir değer olarak kendine yer edinmiştir. Burada önemli olan nokta, dövme sahibi olmanın, bir bireye ait olmayan “alternatif” olarak tanımlanabilecek, belirli bir yaşam tarzına işaret ediyor olmasıdır. Dövme, içinde bulunulan sosyal çevreye ve toplumun değer yargılarına göre farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Bunun haricinde motifine ya da beden üzerine işlediği yere bağlı olarak, bazı bireyler için toplumsal statünün göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Dövme ile kimi zaman popüler olma, kimi zaman ise sınıfsal bir konumlanışın farklı biçimleri önemli hale gelmektedir.

Tüketim ve sınıf ilişkilerinden hareketle, tüketim ürünleri üzerinden bireylerin kendilerini ve diğerlerini sınıfsal olarak nasıl konumlandıkları ve konumlandırmanın farklı biçimleri önemli hale gelmektedir. Bireyler daha popüler ve özgür olmanın bir yolu olarak dövmeye anlam yüklemektedirler.

Direnişin, bir hoşnutsuzluğun dile getirilmesi ve belirli bir koşula, duruma, baskıya ya da sınıflandırmaya karşı duruşu ifade etmenin birçok yolu vardır. Beden, bugün söz konusu baskıların ya da hoşnutsuzlukların ifade edildiğı ve aktarıldığı temel bir araçtır. Bu bağlamda, radikal bir biçimde bedenlerin dönüştürülmesine olanak veren piercing ve dövme gibi pratikler, beden üzerindeki statü ve sınıfa ilişkin bir işaret olmasının yanı sıra, birey ve toplum, benlik ve diğeri arasındaki sosyal bağın birçok yönünü tanımlamaktadır.

Çok yaygın beden modifikasyonlarının içerisinde, pratik edilme bağlamında hem yaygınlığı hem de çeşitliliğı açısından önemli bir yere sahip olan dövme bugün bireyselliğın ve bireysel kimliğın inşasındaki en etkili araçlardan biridir.

Kültürel tüketim ürünleri ve bunların beden üzerinden görünümüleri, okunmaya açık bir sembolik metin üretir. Bu noktadan hareketle, tüketilirken üretilen her kültürel metnin, karmaşık toplumsal ilişkiler yapısı içinde işaret ettiğı ve ortaya çıkardığı bir anlamlar bütünü söz konusudur. Dövme simge ve motifleri, çoğı zaman yaşam standartlarının yüksekliğinin, kültürün, popüler veya aykırı olmanın işareti olarak görülebilir. Eğitimsiz insanlarda dövmenin itici olduğuna dair düşünce bunun bir türevidir.

Dövme, bir beden modifikasyonudur. Kendi varlığını diğelerine açıklamak için kullanılır. Aidiyet geliştirmek, estetik olmak, uyum ya da direnç göstermek, kimlik oluşturmak, bireyselliğini vurgulamak ve benliğın altını çizmek söz konusudur. Dövme stüdyolarının yaygınlaşması ve teknolojik imkânların gelişmesi dövmenin kolaylıkla erişilebilen bir uygulama haline gelmesine neden olmuştur. Günümüzde dövme, her kesimin kendi maddi imkânları nispetinde ulaşabileceğı bir uygulama olup sosyal ve ekonomik açıdan belirli bir profil ile sınırlı gözükmemektedir.

Gençlik döneminin özellikleri dövmeyle yönelişte en tetikleyici nedenlerdir. Dövmeli gençlerin ortalama yaşı 23,73 olup yaş grubu dağılımlarına bakıldığında 17-24 yaş grubu ağırlıklı olarak gözükmemektedir. Görüşülen dövme ustaları, dövmeyle yüklenen anlamın cinsiyete göre değışiklik gösterdiğini, dövmenin erkekler için fiziksel bakımdan güçlü görünme, kadınlar için ise güzel ve çekici olmak anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. Dövmeli bireylerin benzer özellikler gösterdiğini, sosyolojik açıdan belirgin profil oluşturduğunu söylemek pek mümkün olmamakla birlikte, dövme-popülerite, dövme-özgürlük arasında yakın bağlar söz konusudur.

Anket sonuçlarına göre gençlerin yüzde 86'sı dövme sonrası hiç popüler olmadığını ifade etmiştir. Konu hakkında görüş belirten dövme ustaları ise dövmenin hayat standardı yüksek, genel kültür sahibi bireyler tarafından taşındığında “popüler” bir görünümün ortaya çıkabileceğini söylemişlerdir.

Gençler, dövme yaptırmaya gerekçeleri olarak birinci sırada hatıra ve anı olsun diye, ikinci sırada kendi imajını oluşturmak için, üçüncü sırada süs amaçlı olarak, dördüncü sırada canı istediği için dövme yaptırdığını belirtmiştir. Dövme yaptırmada, gençlik döneminin özelliklerinin, heves ve merak duygusunun, kendisini kanıtlama arzusunun etkili olduğu söylenebilir.

Tercih edilen dövme simge ve motifleri bireylerin kendilerini nasıl tanımladıklarına dair ipuçları vermektedir. Dövmenin kişiye özel tasarlanması, bir farkındalık yaratmakta olup bu durum gençlerin beğenilme arzularını tetikleyerek bağımlılık yaratmaktadır. Görüşülen dövme ustaları, ilk dövmenin ardından zaman içerisinde ikinci, üçüncü ve dördüncü dövmelemlerin de yaptırıldığını, bu durumun bir alışkanlık haline geldiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırmamıza katılan dövmeli gençlerin bedenlerinde ortalama yüzde 3,35 oranında dövme bulunduğu tespit edilmiştir.

Genç, duygu ve düşüncelerini bedeninde taşıdığı dövme ile sosyal çevresine yansıtır. Beden, toplum sahnesinde kişinin kendini temsil etmesine olanak veren bir yapıya sahiptir. Bireyler, dövme tercihini kendisi için bir anlam ifade eden, bir hatırasını canlandıran veya ait olduğu bir toplumsal grubu temsil eden simge ve motiflerle yakınlık kurarak gerçekleştirirler.

Dövmenin insan bedeninde taşıdığı anlam, içinde bulunulan sosyal çevreye göre değişiklik göstermekte olup bu çalışma sosyo-ekonomik durumu iyi olan çevrelerin beden algıları ve dövme pratiklerini ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında Bebek ve Etiler'deki cafelerde vakit geçiren gençlerle görüşülmesi, ağırlıklı olarak Boğaziçi Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencilerine anket uygulanması, gelir düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının dövme pratiklerine ve beden memnuniyet durumlarına ilişkin sayısal verilere ulaşılmasını sağlamıştır. Buna göre, araştırmamıza katılan dövmeli gençlerin ailelerinin gelir durumlarına bakıldığında

yüzde 10'unun 4001-5000 TL arası, yüzde 10'unun 5001-6000 TL arası, yüzde 7'sinin 6001-7000TL arası, yüzde 25'inin 7001 ve üzeri bir gelire sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dövme yaptırmada sosyal çevre büyük etkiye sahiptir. Dövmeli bireylerin yüzde 49'unun ailelerinde dövme yaptıran birey ya da bireyler vardır. Buna göre dövmeli gencin annesi (yüzde 9), abisi (yüzde 7), kuzenleri (yüzde 6), ablası (yüzde 5), babası (yüzde 4), kardeşi (yüzde 4), dayısı (yüzde 4), teyzesi (yüzde 3), eniştesi (yüzde 2), ananesi (yüzde 1), halası (yüzde 1) ve yengesi(yüzde 1) dövme yaptırmıştır. Ailedeki dövmeli bireyin gencin dövme ile erken yaşta tanışmasına ve dövme yaptırma kararına önemli etkisi olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarına göre ailelerin yüzde 31'i dövme yaptırmalarını desteklemiş, yüzde 19'u karşı çıkmış, yüzde 50'si ise ilgisiz kalmıştır. Araştırmamızda dövmeli gençlerin yüzde 16'sı ilk dövmesini 18 yaşında yaptırdığını belirtmiştir. Yaş ilerledikçe dövmeye yönelişte belirgin bir artış söz konusu olmamaktadır.

Dövme için asgari yaş "12" olarak tespit edilmiştir. Yasal yaş "18" olmasına karşın saha araştırması sırasında, dövme yaptırmak isteyip yasal yaşa erişmeyi beklemeden, hobi amaçlı olarak dövme yapan arkadaşlarına dövme yaptıran pek çok gençle karşılaşmıştır. Gençler, twitter, instagram, facebook gibi sosyal medya kaynaklarında görüp beğendiği çeşitli dövme motiflerinden ilham alarak yeni motifler tasarlamakta ve yakın arkadaşlarına uygulamaktadır. Araştırmamızda dövmeli gençlerin günlük sosyal medyayı kullanma süresinin 3 saat 40 dk olduğu tespit edilmiştir.

Dövmeli gençlerin yüzde 57'si bekâr/yalnız, yüzde 31'i bekâr/ilişkisi var ve yüzde 12'si evlidir. Araştırmanın 17-34 yaş aralığındaki bireylerle yapılmış olması, evli bireylerle karşılaşma olasılığını düşürmüştür.

Dövme uygulaması, bir yaşam tarzının göstergesi olarak karşımıza çıkabileceği gibi, giyim tarzı, saç stili, makyaj, kullanılan aksesuarlar gibi dış görünüme ilişkin pek çok bedensel pratik ile beraber kullanılarak gençlerin belirli bir imaj oluşturmasını sağlamaktadır. Müzik de dövmeli bireylerin tıpkı bedenleri üzerindeki simge ve motifler gibi çeşitli duygu ve düşüncelerini yansıtan, evrene ve sosyal çevrelerine mesajlar vermek için kullandıkları bir yoldur. Beğenilen müzik türü bireyin yaşadığı sosyal çevredeki diğer bireylerle benzer özellikler sergilediği ve bireylerin içerisinde buldukları tabakanın genel müzik eğilimine yakın müziksel

beğenilere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Dinlenen müzik türü, sosyo ekonomik düzeyin, eğitim durumunun ve kimliğin görünümünü ortaya koymaktadır. Pek çok genç, dinledikleri sanatçıların davranışlarını, giyim tarzını, saç stilini, konuşma ve şarkı söyleme stilini taklit etmektedir.

Araştırma çerçevesinde dövmeli gençlere dinledikleri müzik türleri sorulmuş, dövmeli gençlerin sıra dışı müzik zevk ve tercihleri olduğuna dair tahminin doğru olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre dövmeli bireyler, sırasıyla Rock (yüzde 26), Caz (yüzde 25), Pop (yüzde 24), Klasik (yüzde 17), Rap (yüzde 6), Soundtrack (yüzde 6), Heavy metal (yüzde 3), Elektronik House (yüzde 2), Türkü (yüzde 1), Türk Sanat Müziği (yüzde 1), Hepsi (yüzde 1) müziklerini dinlemektedir.

Bireyin kendi bedeni üzerinde kalıcı bir değişiklik olarak değerlendirilebilecek bir uygulamayı gerçekleştirmesi, kendi belirlediği simge ve motifleri taşıması beraberinde özgürlük hissini getirebilmektedir. Dövme, sıradışı ve eleştirel bir tutum alışı ifade olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla gençlerin yüzde 63'ünün dövme yaptırdıktan sonra kendilerini çeşitli düzeylerde özgür hissetmesini bu yaklaşımın bir sonucu olarak yorumlamak mümkündür.

Dövme uygulaması sonrası gençlerin duygu ve düşünceleri nasıldır? Dövme uygulaması esnasında acı hissedilmekte olup yeni yapılan dövme açık bir yaradan farkıdır. Kişiden kişiye farklılık gösterebilen iyileşme süreçleri ortalama olarak 5-10 gün arasındadır. Gençlerinin yüzde 65'i dövme yaptırdıktan sonra bir farklılık hissetmiştir. Konu hakkında görüş belirten dövme ustaları, daha önce yapılmamış simge ve motifleri taşımanın insanın kendini özel hissetmesine neden olduğunu belirtmişlerdir.

Diğer yandan umdukları gibi bir dövmeye sahip olamadığı için dövmesinden pişmanlık duyan, dövmesini sildirten veyahut beğenmediği bir dövme ile hayatına devam eden dövmeli bireylere de rastlanmaktadır. Dövme yaptırırken bilgisayardaki çizimlerin birebir aynısını taşıyacağını sanan, ıslıl ıslıl parlayan renkler gibi bir beklenti içerisine giren müşteriler dövme sonrasında hayal kırıklığına uğramakta, dövmesini kapatmak için yeni bir dövme motifi bulma arayışına girmektedirler. Araştırmadan çıkan sonuca göre dövme yaptıran gençlerin yüzde 72'si dövme yaptırdıktan sonra hiç pişmanlık duymamıştır. Buna karşılık gençlerin yüzde 2'si çok pişman olduğunu ifade etmiştir.

Dövme ile ilgili merak edilen konulardan biri de dini inancın dövme yaptırmaya engel olup olmayacağıdır. Tüm ilahi dinler tarafından yasaklanan dövme, Türkiye gibi halkının büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede nasıl değerlendirilmektedir? Araştırmadan çıkan sonuca göre dövmeli gençlerin yüzde 68'i dinin dövme yaptırmaya kesinlikle engel olmadığı görüşündedir. Engeldir ve kesinlikle engeldir diyenlerin oranı ise toplamda yüzde 10'dur. Bu veriler, dövmeli bireylerin dövmeyi din dışı, yasak veya günah bir uygulama olarak görmediği anlamına gelmektedir.

Diğer taraftan, ankete katılan dövmeli gençlerin ne ölçüde siyasete ilgi duyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarına göre çok ilgiliyim, bayağı ilgiliyim, ilgiliyim ve biraz ilgiliyim diyen gençlerin toplam oranı yüzde 71 iken, “hiç ilgili değilim” şeklinde cevap verenlerin oranı yüzde 29 olarak tespit edilmiştir.

Araştırma, gençliğin beden algısı ve dövme yaptıran bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel durumlarını kavramak açısından önemli ipuçları içermektedir.

“Gençlerde Beden Algısı ve Dövme Pratikleri” araştırması kapsamında yaptığımız anketler sonrasında ortaya çıkan olumsuz durumları ortadan kaldırmak ve olası sosyolojik sorunlara çözüm getirebilmek amacıyla ilçe belediyelerin ve ilgili bakanlıkların dikkatine çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Araştırmamız kapsamında geliştirdiğimiz çözüm önerilerinden birkaçı şunlardır:

1. Gençlerin beden algısı ve beden memnuniyet durumunu ölçmek için çeşitli sosyolojik araştırmalar yapmak.
2. Elde edilen sonuçların doğru bir şekilde analizi ve bunun belediyeçilik hizmetlerinde uygulamaya geçirilmesini sağlamak.
3. Bedensel özelliklerinden ötürü dışlanan ve ötekileştirilen gençlere yönelik olumsuz tutumların önüne geçmek amaçlı sosyal çalışmaların yapılması.
4. Beden memnuniyetini artırmak için sosyologlardan oluşan uzman bir ekip ile sosyal projeler oluşturmak.
5. Gençlerin fiziki ve ruhi sağlığını güçlendirmek, yeteneklerini geliştirmek için her türlü spor tesislerinden yararlanmasını ve spor etkinliklerine katılımını sağlamak.
6. Anoreksiya, Nervoza, Bulimiya, gibi beden memnuniyetsizliğinin tetiklediği psikolojik hastalıklara sahip gençlere psikolog desteği sağlamak

7. Gençlerin fast food tarzı yanlış beslenme alışkanlıklarının ortadan kaldırılması ve sağlıklı beslenme alışkanlığı edinmeleri için çeşitli sosyal projeler oluşturmak. Örneğin: beslenme uzmanları tarafından seminer, konferans verilmesi gibi faaliyetlerin düzenlenmesi gibi.

KAYNAKÇA

- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006), Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Aktaş, C. (2005), Bacı'dan Bayan'a, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Alptekin, D.(2012), Toplumsal Aidiyet ve Gençlik, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Sayı:7, Ana Yayıncılık, İstanbul
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Sayı:8, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- Armağan, İ. (2004), 21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği-Gençlik Gözüyle Gençlik, Kırksraklılar Vakfı Yayınları, Ankara.
- Aslan, D. (2004), Beden Algısı ile ilgili Sorunların Yaratabileceği Beslenme Sorunları, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi, 13(9), 326-329.
- Ata, A.(2012), 16-24 Yaş Arası Dönemde Gençlerin Kıyafet Seçiminde Psikolojik ve Sosyolojik Etkenler, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil Tasarımı Anabilim Dalı Tekstil ve Moda Tasarımı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ata, A., Vural, A., & Keskin, F. (2014), Beden Algısı ve Obezite, Ankara Med J., 14(3), 74 -84.
- Bahar, H. İ. (2009), Sosyoloji, Uşak Yayınları, Ankara.
- Bakhtin, M.(1984) Rabelaisand His World, Bloomington, IN, Indiana University Press.
- Baudrillard, J. (2004), Tüketim Toplumu, Çev: H. Deliçaylı, & F. Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard, J. (2008), Tüketim Toplumu, Çev: H. Deliçaylı, & F. Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2003), Modernlik ve Müphemlik, Çev: İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2012), Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, Çev: A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2014), Sosyolojik Düşünmek, Çev: A.Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayhan, V. (2002), Risk Toplumu, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı:19:193-208.
- Bayrak, M.(2011), Muhafazakâr Gençliğin Bir İfade Biçimi Olarak Türkçe Rap ve Türkiye'de Hip-Hop Kültürü, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bilton, T. (2009), Sosyoloji, Çev: B. Özçelik, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Sayı:8, İnterprese Yayıncılık, İstanbul.

- Brük, N.(2014), Çocukluk Çağındaki Hipospadias Onarımının Adölesan Dönemde Beden Algısı ve Psikososyal Uyum Üzerine Etkisi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Canatan, K. (2011), Beden Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul.
- Canatan, K. (2016), Beden ve Beyan, Mana Yayınları, İstanbul.
- Confessor, T. (1997), The Chronicle of Theophanes Confessor. (C. M. Scott, Çev.) Oxford: Clarendon Press.
- Cordes, C. and Miller, E. (2000), Fool's Gold: A Critical look at Computers in Childhood, (www.allianceforchildhood.net).
- Corbin, A., Courtine, J.-J., & Vigarello, G. (2008), Bedenin tarihi 1, Çev: O. Türkay & K. E. Erdur, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Corbin, A., Courtine, J.-J., & Vigarello, G. (2011), Bedenin Tarihi 2, Çev: O. Türkay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Coştu, Y. (2009), Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, s.118-140, Sayı:3.
- Çivitci, Ş. (2011 Güz), Kırgızistan ve Türkiye Gençlerinin Giysi Satın Alma Davranışlarının Karşılaştırılması, Bilig Dergisi, Sayı:59, 97-122.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., & Oğuz, E. (2011), Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi, Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 4(1), 95-107.
- Demir, D. (2006), Liseye Devam Eden Kız Öğrencilerin Beslenme Alışkanlıkları ve Beden Algısını Etkileyen Etmenler, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Diyetetik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Demir, N.K.(2006), Kültürel Değişimlerin Reklamlarda Kadın ve Erkek Rol-Modellerine Yansıması, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), 285-304.
- Doğan, İ. (2012), Eğitim Sosyolojisi, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Douglas, M. (2007), Saflık ve Tehlike, Çev: E. Ayhan, Metis Yayıncılık, İstanbul.
- DOVE (2005), "Basmakalıpların Ötesinde: Güzellik İnançlarının Temelini Yeniden Yapılandırmak", Uniliver güzellik markası Dove tarafından yaptırılan araştırma raporu, s.17-54.
- Dökmen, Ü. (2010), İnsanın Korunakları Deriden Kültüre, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Eke, N. (2013), Bedene Müdahalenin Bir Yolu Olarak Moda ve Medyada Sunulan Beden Algısı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Elias, N. (2011), Uygarlık Süreci, Çev: E. Ateşman, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Eren, G. (2007), Reklamlarda Tüketim Kültürü Değerlerine Göre Bedeni Düzenleyen Söylemler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ergenekon, B. (2006), Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji (Sosyal

Antropoloji) Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.

- Erginbaş, O.(2012), Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Kavak Yelleri Dizisinin Lise Gençliği Üzerinde İmaj Oluşturma Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Ermağan, İ., & Taslak, T. (2012), Türkiye’de Dış Politika Algısına Dair Bir Saha Çalışması: Beşiktaş İlçesi Örneği, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:27, 211-230.
- Ersöz, A. (2010), Tüketim Toplumunda "Sıfır Beden" Söylemi: Neden ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27(2), 37-53.
- Ertan, C.(2013), Kültürel Bir İfade Aracı Olarak Dövme Ve Farklı Toplumsal Bağlamlardaki Görünümleri, Editör: M. Tuna, Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı I, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Gelişim Genel Kültür Ansiklopedisi/İnsan ve Toplum(1976), Sayı:1, Gelişim Yayınları, İstanbul. 1976:164).
- Gelişim Ansiklopedisi(1976), Sayı:1, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (1994), Modernliğin Sonuçları, Çev: E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Giddens, A. (2000), Beden: Yeme, Hastalık ve Yaşlılık, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A. (2000), Sosyoloji, Çev: C. Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A. (2012), Sosyoloji, Çev: C. Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Göksan, B. (2007), Ergenlerde Beden İmajı ve Beden Dismorfik Bozukluğu Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, İstanbul.
- Gözüyılmaz, A. (2011), Evli Ergenlerde Beden İmgesi ve Benlik Saygısının Gebelik Durumuna Göre İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Harman, Ö.F.(2013), “Yahudilik”, DİA Cilt:43 s.182-206
- Harvey, D. (2003), Postmodernliğin Durumu, Çev: S. Savran, Metis Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A. (2013), Küresel Siyaset, Çev: N. Uslu& H. Özdemir, Adres Yayınları, Ankara.
- Himamer, F. D. (2009), Modanın Yaratım Nesnesi Olarak "Tasarı Bedenler", Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi “Yedi”, Sayı:2, 17-25.
- Işık, E. (1998), Beden ve Toplum Kuramı, Bağlam Yayınları, Ankara.
- TDV(2013), İlmihal I İman ve İbadetler, Ankara.
- Jameson, F., Lyotard, J.F.(1994), Postmodernizm, Çev: N. Zeka, Kıyı Yayınları, İstanbul.
- Kabbani, R. (1993), Avrupa'nın Doğu İmajı, Çev: S. Tuncer, Bağlam Yayınları, İstanbul.

- Kadioğlu, N. (1996), Anadolu'nun Bazı Yörelerinde Dövmeye Adeti ve Bu Adetin Çağdaş Yaşamdaki Yeri, I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri, s. 222-228, Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları, Ankara.
- Karakaş, M. (2001), Tüketim Kültürü ve Tüketimin Yeniden Üretimi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt III, Sayı I Karal, D., Aydemir, A.(2012),Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslar Arası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Kaw, E. (1998), Medicalization of Racial of Features: Asian American Women and Cosmetic Surgery. (R. Weitz, Dü.) The Politics of Women Bodies, Sexuality, Apperance and Behavior, S.167-183.
- Kivisto, P. (2008), Sosyolojinin Temel Kavramları, Çev: İ. Çapcığlu, S. Yavuz, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Klein, N. (2002), NO LOGO, Çev: N. Uysal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Koç, S., & Şam, B. (2009), "Tatuaj", İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı, Ed. Emine Gürsoy-Naskali ve Aylin Koç, Kitabevi, İstanbul.
- Kongar, E. (2013), 21. Yüzyılda Türkiye, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Demir, N. K. (2006), Kültürel Değişimlerin Reklamlarda Kadın ve Erkek Rol Modellerine Yansıması, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), 285-304.
- Kulaksızoğlu, A. (1998), Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Küyel, M. T. (1986), Gençlik Kavramı, Erdem Dergisi, 2(4), T.C.BAŞBAKANLIK ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU, Ankara.
- Marshall, G. (1999), Sosyoloji Sözlüğü, Çev: D. Kömürcü & O. Akınhay, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Memiş, M. (2012), Türkiye'deki Gençlik Sürecinde Marjinal Gruplar: Emo Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Odabaş, S. (2004), Modernlik ve Kadın Bedenine Yönelik Söylem ve Pratikler: Ankara'da Güzellik Merkezi ve Salonlarına Giden Kadınlar Üzerine Bir İnceleme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Oğuz, N. (2008), Tüketim Kültürünün Üniversite Gençliği Üzerine Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Onursal, A. (2006), Nbr Gençlik, Ebabil Yayıncılık, Ankara.
- Orbach, S. (1998), Kadınlar Neden Şişmanlarlar, Çev: A. Çakıroğlu, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul.
- Orbach, S. (1998), Kadınlar Neden Zayıflarlar, Çev: A. Çakıroğlu, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul.
- Orvin, G. H. (1997), Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlamanın Yolları, Çev: A. Güran, HYB Yayıncılık, Ankara.
- Öktem, Ü. (2005), Fenomenoloji Ve Edmund Husserl'de Apaçıklık (Evidenz) Problemi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,

45(1), 7-55.

- Öngören, B. (2011), Fizyolojik, Sosyal ve Kültürel Açılardan Sağlıklı Beden İmgesi:(Muğla Örneği), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- Öngören, H.(2005), Küresel Kültürün Kimlik Dönüşümüne Etkileri: Üniversiteli Gençler Araştırması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Doktora Tezi.
- Özaltın, G. (2003), Beden İmgesi Değişimine Yaklaşımlar, İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Hemşirelik Dergisi, 51(13), 3-14.
- Özbay, H., & Öztürk, E. (1992), Gençlik, İletişim yayınları, İstanbul.
- Özbolat, A. (2011), Postmodern Dönemde Bedenin Tüketim Temelinde Yeniden İnşası, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(38), 317-334.
- Özmen, D., & Çetinkaya, A. (2007), Lise Öğrencilerinin Yeme Alışkanlıkları ve Beden Ağırlığını Denetleme Davranışları, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(2), 98-105.
- Öztürk, N. (2012), Bir Beden Sosyolojisi Problemi Olarak Namus Kavramı ve Kadın Bedeni, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özyurt, C. (2002), Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Pektaş, H.(2006), Moda ve Postmodernizm, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Sayar, K. (2013), Kalbin Direnişi, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Saygılı, A.(2011), Gençlerin Tüketim Davranışlarını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Sakarya Üniversitesi ve Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Örneği, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Tezi.
- Sekam. (2014), Türkiye Gençlik Raporu, Sekam Yayınları, İstanbul.
- Serdaroğlu, F. (2013), Dövme Kitabı, Hemen Kitap, İstanbul.
- Severin, G. (2000), Ergenlik Çağının Tehlikeleri, Çev: K. Bıçakçı, Çocuk ve Aile Kitapları, Ankara.
- Şemin, R. U. (1984), Gençlik Psikolojisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Şensoy, B.(2013), Medyada Beden İmajı: Bazı Televizyon Programlarından Örnekler, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek, S. (2002), Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(3), 29-39.
- Taşdelen, P., & Koca, C. (2015, Haziran), Viktorya Dönemi İngiltere’inde Kadın Bedeni Politikaları ve Kadınların Spora Katılımı, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 32(1), 206-214.

- Tiggeman M., Pickering A.S. Role of television in adolescent women's body dissatisfaction and drive for thinness. *International Journal of Eating Disorders*, 1996; 20(2), 99-203.
- Tomlinson, J. (1999), *Küreselleşme ve Kültür*, Çev: A. Eker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Tunç, A. (2015), *Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek*, Can Yayınları, İstanbul.
- Tortamış, B. (2009), *Sığınma Evinde Kalan Kadınlarda Şiddet Öyküsü Açısından Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Benlik Saygısı Ve Beden Algısının Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tülüce, S. (2014), *Dövmenin Bedende Yeri ve Sanat Üzerine Yansıması*, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2009), T.C BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Twenge, J. (2013), *Ben Nesli*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Uğurlu, N., & Akın, H. (2008), *Muğla Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Beden Benlik Algısı ve Psikolojik Sıkıntı Belirtileri İle İlişkisi*, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11(4), 38-47.
- Yaman, Ö. (2012), *Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" Alt Kültür Grupları Üzerine Nitel bir Çalışma*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yumul, A. (2002), *Kuştepe'de Gençlik Algılamaları*, E. G. Kazgan (Ed.), *Kuştepe Gençlik Araştırması içinde*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yücel, Ö. (2015), *Dövme Yaptıran Erişkinlerin Kişilik Özellikleri, Kimlik Yönelimi Özellikleri Ve Beden Algılarının İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi.
- Z.Kara. (2011), *Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine: İnterdisipliner Bir Yaklaşım*, Açılım Kitapevi, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- http://www.dreamtattoo.com/tatoo_tarihi.html (20.09.2016).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/HristiyanlyüzdeC4yüzdeB1k> (25.10.2016).
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/HristiyanlyüzdeC4yüzdeB1k> (25.10.2016).
- <http://oldmag.net/2013/03/03/viktoryen-zamanlarda-moda/> (28.10.2016)
- <http://www.sislietfal.gov.tr/index.php?b=sayfa&id=33> (07.11.2016)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Plastik,_rekonstryüzdeC3yüzdeBCktif_ve_estetik_cerrahi (07.11.2016)

<http://www.omerbuhsem.com/omer-buhsem/estetik-cerrahi-nedir.html> (31.10.2016)

[http://www.mistikalem.com/kadinlarin-ve-erkeklerin-estetik-yaptirma-nedenleri-45214-haberi-\(02.11.2016\)](http://www.mistikalem.com/kadinlarin-ve-erkeklerin-estetik-yaptirma-nedenleri-45214-haberi-(02.11.2016))

<http://www.estecenter.com/estetik-operasyon-amaci> (01.11.2016)

<http://cep.hurriyet.com.tr/detay/30180864> (15.11.2016)

<http://www.kadinvekadin.net/>(15.11.2016)

[http://www.hurriyet.com.tr/20-yasina-gelmeden-estetik-operasyon-gecirdiler-30180864\(02.11.2016\)](http://www.hurriyet.com.tr/20-yasina-gelmeden-estetik-operasyon-gecirdiler-30180864(02.11.2016))

[http://www.hurriyet.com.tr/barbie-adamin-estetik-yuzunden-burnu-curudu-40091153\(11.11.2016\)](http://www.hurriyet.com.tr/barbie-adamin-estetik-yuzunden-burnu-curudu-40091153(11.11.2016))

<http://www.tattooturk.com/tattoo-hakkinda/kisaca-dovme-tarihi.html> (11.11.2016)

<http://www.vanishingtattoo.com/tattoos.htm> (08.11.2016)

[http://www.larskrutak.com/egyptian-mummy-tattoos-first-of-their-kind-may-9-2016\(09.11.2016\)](http://www.larskrutak.com/egyptian-mummy-tattoos-first-of-their-kind-may-9-2016(09.11.2016))

<http://www.tattoonn.com/tr/blog/tatuajes-orientales-1/> (09.11.2016)

<http://www.sscnet.ucla.edu/anthro/faculty/fiske/135b/japan.htm> (09.11.2016)

[http://listverse.com/2010/01/05/top-10-interesting-facts-about-the-scythians/\(09.11.2016\)](http://listverse.com/2010/01/05/top-10-interesting-facts-about-the-scythians/(09.11.2016))

<http://www.tattooturk.com/tattoo-hakkinda/kisaca-dovme-tarihi.html> (11.11.2016)

[http://annebanadovmeyap.blogcu.com/gencleri-dovme-tutkusu-sardi/2831852\(02.11.2016\)](http://annebanadovmeyap.blogcu.com/gencleri-dovme-tutkusu-sardi/2831852(02.11.2016))

[http://www.besiktastattoo.com/dovme/category/make-up/yara-izi-kamuflaji\(18.11.2016\)](http://www.besiktastattoo.com/dovme/category/make-up/yara-izi-kamuflaji(18.11.2016))

[http://dovmekesfet.com/2015-yilinin-en-cok-tercih-edilen-dovmeleri\(17.11.2016\)](http://dovmekesfet.com/2015-yilinin-en-cok-tercih-edilen-dovmeleri(17.11.2016))

[http://beyazkedisanat.tr.gg/D.oe.vmeDesenleriveAnlamlaryüzde26yüzde23305yüzde3B.htm\(15.11.2016\)](http://beyazkedisanat.tr.gg/D.oe.vmeDesenleriveAnlamlaryüzde26yüzde23305yüzde3B.htm(15.11.2016))

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Anoreksi_adresinden_alındı.\(27.10.2016\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Anoreksi_adresinden_alındı.(27.10.2016))

http://www.evrimagaci.org/fotograf/47/6463_adresinden_alındı (10.08.2016)

[http://www.sozcu.com.tr/2013/genel/dovme-ve-piercing-psikolojik-sorunlarin-habercisi-389569/ adresinden_alındı\(15.10.2016\)](http://www.sozcu.com.tr/2013/genel/dovme-ve-piercing-psikolojik-sorunlarin-habercisi-389569/ adresinden_alındı(15.10.2016))

[www.beyogludovme.com/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=38 adresinden_alındı\(10.08.2016\)](http://www.beyogludovme.com/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=38 adresinden_alındı(10.08.2016))

www.allianceforchildhood.net(11.08.2016)

EKLER

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı; Bu çalışmanın amacı gençlerin beden algısını anlamak ve dövme yaptıran bireylerin sosyolojik özelliklerini tespit etmektir. Araştırma gönüllülük esasına göre yapılmakta olup, yüksek lisans tezi için kullanılacaktır. Toplanan bilgiler, bilimsel araştırmalar dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Bu nedenle anket formuna adınızı soyadınızı yazmayınız. Çalışmamıza gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

BİRİNCİ BÖLÜM: Beden Algısı ve Bedenle İlişkiler

1. Bedeninizden memnun musunuz?
  - Çok memnunum
  - Oldukça memnunum
  - Memnunum
  - Memnun değilim
  - Hiç memnun değilim
2. Dış görünüşünüzde en çok neyden rahatsızsınız?
  - Yüzümden
  - Saçımdan
  - Boyumdan
  - Kilomdan
3. Yüzünüzdeki hangi bölümden rahatsızsınız?
  - Burun
  - Dudak
  - Çene
  - Kulak
  - Cilt kırışıklığı
4. Fazla kilolu olduğunuzu düşüncünüzde musunuz?
  - Çok kiloluyum.
  - Bayağı kiloluyum.
  - Kiloluyum.
  - Biraz kiloluyum.
  - Hiç kilolu değilim.
5. Kilo vermek istiyor musunuz?
  - Çok istiyorum.
  - Bayağı istiyorum.
  - İstiyorum.
  - Biraz istiyorum.
  - Hiç istemiyorum.
6. Son bir ay içerisinde diyet yaptınız mı?
  - Evet
  - Hayır
7. Düzenli olarak spor yapar mısınız?
  - Her zaman
  - Ara sıra, bazen
  - Hiçbir zaman
8. Yapıyorsanız aşağıdakilerden hangileridir?
  - Fitness
  - Plates
  - Aerobik
  - Zumba
  - Diğer (BELİRTİNİZ).....

9. Saçınızı boyattınız mı?
 Evet (BELİRTİNİZ).....
 Hayır
10. Estetik operasyon yaptırmayı düşünüyor musunuz?
 Hiç düşünmedim
 Düşünmedim
 Düşünüyorum
 Kararsızım
11. Daha önce estetik operasyon geçirdiniz mi?
 Evet
 Hayır
 Geçirdiyse hangileridir? (BELİRTİNİZ) .....
12. Lens kullanıyor musunuz?
 Evet
 Hayır
13. Piercing kullanıyor musunuz?
 Evet
 Hayır
14. Muska kullanıyor musunuz?
 Evet
 Hayır
15. Bileklik kullanıyor musunuz?
 Evet
 Hayır
16. Makyaj yapıyor musunuz?
 Düzenli olarak (Her gün)
 Özel günlerde
 Ara sıra, bazen
 Hiçbir zaman
17. Dövme yaptırdınız mı? (Cevap, "Evet" ise lütfen "İKİNCİ BÖLÜM"den devam ediniz. "Hayır" ise İKİNCİ BÖLÜMÜ atlayıp ÜÇÜNCÜ BÖLÜME geçiniz.
 Evet
 Hayır

İKİNCİ BÖLÜM: Dövme Uygulamasına Dair Bilgiler

18. İlk dövmenizi kaç yaşında yaptırdınız?.....
19. Kaç tane dövme yaptırdınız? .....
20. Dövme yaptırma gerekçeniz, niyetiniz neydi?
 Dikkat çekmek
 Kendi imajımı oluşturmak
 Süs amaçlı
 Ünlüleri taklit
 Hatıra ve anı olsun diye
 Özgür olmak için
 Alışkanlık
 Diğer (BELİRTİNİZ).....
21. Kararınızda çevrenizin bir etkisi oldu mu?
 Evet

- Hayır
22. Olduysa kimler etkili oldu?
- Ailem
  - Arkadaşlarım
  - Sevgilim
  - Tv
  - Sosyal Medya
  - Hayramı olduğum sanatçı
  - Diğer (BELİRTİNİZ) .....
23. Aileniz dövme yapmanızı destekledi mi?
- Evet, destekledi.
  - Karşı çıktı
  - İlgisiz kaldı
24. Ailenizde başka dövme yaptıran var mı?
- Evet
  - Hayır
  - Ailenizde kim yaptırdı? (BELİRTİNİZ).....
25. Vücudunuzun hangi bölgesine/bölgelerine dövme yaptırdınız, yuvarlak içine alınız.
Boyun	Ense	Göğüs	Bel	Sırt
Omuz	El	Kol	Bacak	Ayak
- Diğer (BELİRTİNİZ).....
26. Dövmede hangi simge ve motifleri tercih edersiniz? (BELİRTİNİZ) .....
27. Dövme yaptırdıktan sonra hiç pişmanlık duyduunuz mu?
- Hiç duymadım
  - Duymadım
  - Duydum
  - Çok duydum
  - Hiç düşünmedim
28. Yaptırdıktan sonra bir farklılık hissettiniz mi?
- Çok hissettim
  - Bayağı hissettim
  - Hissettim
  - Biraz hissettim
  - Hiç hissetmedim
29. Dövme yaptırdıktan sonra çevreniz tarafından hiç dışlandınız mı?
- Çok dışlandım
  - Bayağı dışlandım
  - Dışlandım
  - Biraz dışlandım
  - Hiç dışlanmadım
30. Dövme yaptırdıktan sonra arkadaş çevrenizde daha popüler oldunuz mu?
- Çok popüler oldum
  - Bayağı popüler oldum
  - Popüler oldum
  - Biraz popüler oldum
  - Hiç popüler olmadım
31. Dövme yaptırdıktan sonra kendinizi daha özgür hissettiniz mi?
- Çok hissettim

- Bayağı hissettim
  - Hissettim
  - Biraz hissettim
  - Hiç hissetmedim
32. Bulduğunuz semtte dövme yaptıranlara karşı olumsuz bir tutum var mı?
- Çok var
  - Bayağı var
  - Var
  - Biraz var
  - Hiç yok
33. Sizce din dövme yaptırmaya engel midir?
- Kesinlikle engeldir
  - Engeldir
  - Engel değildir
  - Kesinlikle engel değildir
34. Ruhsal bir rahatsızlığınız var mı?
- Evet
  - Hayır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Kişisel ve Ailevi Bilgiler

35. Yaşınız kaç?.....
36. Doğum yeriniz?.....
37. Cinsiyetiniz?
- Erkek
  - Kadın
38. Medeni durumunuz?
- Bekar/Yalnız
  - Bekar/ İlişkisi var
  - Evli
  - Başka:.....
39. En son öğrenim durumunuz nedir?.....
40. Mesleğiniz nedir?.....
41. Hangi semtte oturuyorsunuz?.....
42. Burada kaç yıldır oturuyorsunuz?.....
43. Ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz?
- Evet
  - Hayır
44. Annenizin eğitim durumu nedir?.....
45. Babanızın eğitim durumu nedir?.....
46. Annenizin mesleği nedir?.....
47. Babanızın mesleği nedir?.....
48. Annenizin doğum yeri neresidir?
- Köy
  - İlçe
  - Şehir
  - Büyükşehir
  - Metropol (İstanbul, İzmir, Ankara)
49. Babanızın doğum yeri neresidir?
- Köy
  - İlçe
  - Şehir
  - Büyükşehir

- Metropol (İstanbul, İzmir, Ankara)
50. Çalışıyor musunuz? (Cevap "Evet" ise bir sonraki soruyu da cevaplayınız.)
- Evet
  - Hayır
51. Toplam aylık geliriniz nedir?
- 1000 TL'den az
  - 1001-2000 TL arası
  - 2001-3000 TL arası
  - 3001-4000 arası
  - 2501-3000 arası
  - 3001-3500 arası
  - 3001-4000 arası
  - 4001-5000 arası
  - 5001-6001 arası
  - 6001-7000 arası
  - 7000TL ve üzeri
52. Ailenizin toplam aylık geliri nedir?
- 1000 TL'den az
  - 1001-2000 TL arası
  - 2001-3000 TL arası
  - 3001-4000 arası
  - 2501-3000 arası
  - 3001-3500 arası
  - 3001-4000 arası
  - 4001-5000 arası
  - 5001-6001 arası
  - 6001-7000 arası
  - 7000TL ve üzeri
53. En çok sevdiğiniz müzik türü nedir?
- Rock
  - Caz
  - Klasik
  - Rap
  - Soundtrack
  - Heavy metal müzik
  - Punk
  - Rap müzik
  - Pop müzik
54. Siyasete ilgi düzeyiniz nedir?
- Çok ilgiliyim.
  - Bayağı ilgiliyim.
  - İlgiliyim.
  - Biraz ilgiliyim.
  - Hiç ilgili değilim.
55. Günlük ortalama sosyal medyayı kullanma süreniz nedir?
- 1 saat ve daha az
  - 1-2 saat
  - 2-3 saat
  - 3-4 saat
  - 4-5 saat
  - 5-6 saat
  - 6-7 saat
  - 7-8 saat
  - 9 saat ve üzeri

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Gümüşhane Kelkit'te doğdu. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun oldu. Bağcılar Belediyesi Gençlik Merkezi'nde gençlik çalışmaları yaptı. Halihazırda bir kamu kurumunda Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetlerinden sorumlu sosyolog olarak görev yapmaktadır.

